

CES
EGAB

Consejo Económico
y Social Vasco
Euskadiko Ekonomia eta Gizarte
Arazoetarako Batzardea

EAEko MEMORIA SOZIOEKONOMIKOA

2020

LABURPENA ETA ONDORIOAK

LABURPENA

I. DEMOGRAFIA

Memoria sozioekonomikoaren lehen kapitulu hau hasteko, gure herrialdeak eta planeta osoak pairatzen duten pandemiaren giza kostua gogorarazi behar dugu, are gehiago 2020ko demografia aztertuko dugula kontuan hartuta. Urte hasieran lehen kasuak agertu zirenetik, birusa mundu osora zabaldu da eta kutsatutako eta hildako pertsonak milioitan zenbatzen dira. Aldi berean, mundu osoan birusa geldiaraz dezaketen txertoak azkar sortzeko eta 2020. urtearen amaieratik txertaketa-kanpainak abian jartzeko egindako ahalegin zientifiko eta ekonomiko handia, gutxienez mundu garatuan, aurrekaririk gabeko mundu-pandemia honen aurreko bizimodura itzultzeko itxaropena da.

Gure planetak 2020. urtea 90 milioi COVID kasu baino gehiagorekin amaitu zuen, eta ia 2 milioi pertsona hil ziren, pandemiaren hirugarren bolada bati aurre eginez. Europan, gaixoak 30 milioira hurbiltzen ziren, eta hildakoak 600.000 baino gehiago ziren. Espainian, agintariek 2,1 milioi pertsona diagnostikatu zituzten (PCR), eta 52.000 baino gehiago, berriz, hildakoak. Hala ere, oro har, zifra horiek benetako datuak baino askoz txikiagoak direla uste da.

Euskadin, Estatuan hasiera-hasieratik COVID-19ren eragina jasan zuen erkidegoetako batean, 119.703 pertsona kutsatu ziren 2021eko urtarrilaren 3rako (Osakidetzaren datuak), eta horietatik 3.103 hil ziren. Gaixoen % 53,6 emakumeak dira eta % 46,4 gizonak. Gainera, birusa bereziki kaltegarria da adineko pertsonen artean, eta gurea gizarte zahartua da. Horrek hilgarritasun handia eragin du adin aurreratuenean, 80 eta 89 urte bitarteko 100.000 biztanleko 0,18tik gorakoa baita, eta 90 urtetik gorako pertsonen kasuan, berriz, 100.000 biztanleko 0,26tik gorakoa.

EDEFen behin-behineko datuen arabera, 2020an 24.237 pertsona hil dira EAEn, 2019an baino % 12,4 gehiago. Hilabeteka, martxoko eta apirileko igoera handiak nabarmentzen dira, 2019ko hilabete berdinetan baino % 39,2 eta % 56,2 gehiago, hurrenez hurren, eta, berriz ere, igoera txikiagoekin, irailean eta azaroan (+% 16,9 eta +% 16,2, 2019ko irailarekin eta azaroarekin alderatuta). Eta, COVID-19 gisa baieztatutako heriotzak kontuan hartuta, 2020an (behin-behineko datuak), Euskadin 3.052 heriotza izan ziren gaixotasun horren ondorioz (gutzitzkoaren % 12,6); horietatik 2.738 analisi espezifiko baten bidez egiaztatu ziren, eta 314 COVID-19 izan zitezkeen. Heriotza gehienak martxoan (504) eta apirilean (1.047) gertatu ziren, maiatzean (149), ekainean (24) eta uztailan (8) murriztu ziren, eta berriro gehitu ziren abuztuan (93) eta irailean (255). Laugarren hiruhilekoan goranzko joerari eutsi zaio, urrian, azaroan eta abenduan, hurrenez hurren, 199, 415 eta 358 heriotza izan baitira COVIDen ondorioz.

Memoria honetan aztertu ohi diren kopurueta itzuliz, EAEn, 2020ko urtarrileko Biztanleen Udal Erroldatik emandako azken datuen arabera, EAeko biztanleria apur bat hazi da azken urtean, % 0,5 (11.259 biztanle gehiago) eta 2.189.138 biztanle ditu. Lurralde historikoei buruzko datuen arabera, batez ere Araban hazi da biztanleria (% 0,7, 2.191 biztanle), eta zertxobait gutxiago Bizkaian (% 0,5, 5.523 biztanle) eta Gipuzkoan (% 0,5, 3.545 biztanle).

Bestalde, EUROSTATen arabera, 447,7 milioi pertsona bizi dira Europar Batasunean, 2020ko urtarrilean (514,7 milioi, Erresuma Batuan), aurreko urtean baino 900.000 gehiago. Milako 2ko hazkunde horri esker –milako 1,6 aurreko urtean–, 1960tik aurrera gertatzen ari den etengabeko hazkunde-joerari eutsi ahal izan zaio, orduan egungo Batasuneko biztanleria 354,5 milioi biztanlekoa baitzen. Datu positiboa, beste urte batez, immigrazioaren bilakaerari zor zaio; izan ere, hazkunde naturala edo begetatiboa (jaiotzen eta heriotzen arteko aldea) negatiboa da, izan ere, 2012an eman zen lehen aldiz Batasunean (eta 2015etik aurrera Erresuma Batua barne hartzen badugu).

EAEEn, berriz ere, 2019rako behin-behineko datuek adierazten dute hazkunde naturala (jaiotzen eta heriotzen arteko aldea) negatiboa izan dela EAEEn zazpigarren urtez jarraian, bilakaera positiboa izan duten aurreko 9en ondoren: urte horretan 15.418 jaiotza gertatu dira, aurreko urtean baino % 4,2 gutxiago, eta 21.560 heriotza, 2018an baino % 0,9 gutxiago. Horren ondorioz, berezko hazkundera -6.142 izan da, hots, milako -2,8koa. 2019ko saldo negatiboa 2018koa baino handiagoa da, jaiotzen beherakada heriotzena baino handiagoa delako.

Bestalde, EUSTATen *"Migrazio-mugimenduen Estatistikak"*, 2019ari buruzkoak, 19.468 pertsona irabazi zituen urte horretan gure erkidegoan (2018an baino % 32,2 gehiago, urte horretan 14.724 irabazi baitzuten). Lurraldean arabera, Bizkaiak 11.217 lagun gehiago ditu, Arabak 2.862 eta Gipuzkoak 5.389. Migratzaileen tituluari dagokionez, 2019ko saldoa positiboa da (gure erkidegora immigratzaile gehiago etorri dira, emigratzen duten pertsonak baino gehiago aldi horretan), ikasketa-maila guztietan, bigarren aldiz, aurreko bost urteetan negatiboa izan delako (2013tik 2017ra bitartean), goi-mailako titulazioetan (graduak, lizentziaturak, graduondokoak, masterrak, doktoregoak eta espezializazioak).

Migrazio-mugimenduen zati handi bat, kontsideraturiko seriean, oinarritzko ikasketak (beteak edo bete gabeak) dituzten pertsonen dagokie nagusiki eta, gainera, bilakaera markatzen duen lerroa oso aldakorra da, ziklo ekonomikoaren arabera. 2019an, aldeko migrazio-saldoaren % 48,3 izan dira. Eta bigarren mailako ikasketekin batera, taldearen % 85,8 izango lirakeke. Datu absolutuetan, 5 urtetik gorako pertsonen migrazio-saldoa +18.338 lagunekoa da, eta horietatik 6.067k oinarritzko ikasketak zituzten (osatuta zein osatu gabe), 5.211k bigarren mailakoak, 1.019k lanbide ikasketak, 633k erdi- eta goi-mailako ikasketak eta 819k unibertsitateko titulazioak zituzten (aurreko urtean, aldiz, -205ek).

Azken urtean, goi-mailako tituludunen 4.758 emigrazio erregistratu ziren (5 urtetik gorakoen emigrazioen % 15,3) eta 5.123 immigrazio (guztizkoaren % 10,3); ondorioz, +365 pertsonako saldoa izan zen, migrazio-saldo osoaren % 2 (2018an % 6ra iritsi zen). Goi-mailako titulazioetan saldo positiboak zeuzkaten betidanik, baina beste ikasketa mailak baino txikiagoak dira. Hala ere, esan denez, bost urtez jarraian datu negatiboak izan zituzten (irteera gehiago sarrerak baino), halako moldez non 2013-2017 aldian, EAEk goi-mailako ikasketak dituzten 1.882 pertsona galdu baititu. 2018-2019 biurtekoan berreskuratzeak galera hori 698 pertsonara murriztu du (2013tik gaur arte). Eta 2009-2019 aldia kontuan hartuz gero, metatutako saldoa positiboa da, eta +2.698koa, migrazio-irabazi osoaren % 3,5.

Immigrazioari dagokionez, Udal Erroldaren arabera, 2020. urtean 241.193 atzerritar bizi ziren EAEEn. Sei urtez jarraian hazi da immigrazio, 19.201 pertsona gehiago (+% 8,6), 2013-2014 biurtekoan jaitziera txikia izan ondoren eta 90eko hamarkadaren amaieran hasitako igoera nabarmeneko aldia igarota. 2020ko urtarillaren erroldaturiko 241.193 atzerritarrak biztanleriaren % 10 dira, 2019an baino 86 hamarren gehiago. Estatuko 2020ko ratioa, % 15,2, berriz, 9 hamarren hazi da hirugarren urtez, hiru urtean zero hazkundera izan ondoren (2015. eta 2017. urteen artean). Bestalde, 2017an (azken datu ofiziala) atzerrian jaio ondoren EB bizi ziren 57,3 milioi lagun, biztanle guztien % 11,2 hain zuzen ere.

EAEEn, herrialdeka, 2020an, lehenengo hamar garrantzitsuenen artean zazpi Latinoamerikakoak dira (Kolonbia, Bolivia, Ekuador, Nikaragua, Brasil, Paraguai, Honduras eta Venezuela), bat komunitarioa (Errumania) eta bat afrikarra (Maroko). 2020an, eta etenik gabe 2014tik, marokoarra da atzerriko nazionalitate nagusia EAEEn, 27.303 pertsona baitaude erroldatuta, EAEko atzerriko jatorriko pertsona guztien % 11,3. Bigarren tokian kolonbiarrak daude, guztizkoaren % 10,7.

Fenomeno horren pertzepzio sozialari dagokionez, IKUSPEGIk esan du euskaldunek ez dutela immigrazioa arazotzat hartzen. % 1,7k soilik aipatzen du berez EAEko lehen arazo gisa (% 2,4 2019an), eta aipamen guztiak % 7,7koak dira (% 9,1 2019an), gehienez hiru erantzun. Hala iradokitzen du elkarrizketaturikoen % 10,2k. 2019an, berriz, % 11,4k. Enpleguari dagokionez, immigrazioak lan-merkatuan duen ikuspegi funtzionalak nabarmen egin du okerrera krisiaren ondorioz: 2014an % 80k uste zuten atzerritarrak behar genituela zenbait sektoretan lan egiteko. 2014an, berriz, % 30,4 ziren. Gorabehera batzuekin, 2015az geroztik, ordea, berriro hazi da ikuspegi utilitarista, 2020an % 64raino iritsi arte

(-1,3 puntu 2019koaren aldean). Antzeko zerbitu gertatu da beste baieztapen batekin ere, hain zuzen etorkinek bertakoek nahi ez dituzten lanpostuak hartzen dituztela. 2014an, % 32,8 ados zegoen baieztapen horrekin (aztertutako serie osoko ratio txikiena), eta berriz ere, gorabehera batzuekin, 2019an % 65,4ra iritsi zen (+5,4 puntu 2019ko datuekin alderatuta). Datu horiek agerian uzten dute immigrazioaren pertzepzio positiboa ziklo ekonomikoari lotuta dagoela.

Azkenik, KUSPEGIK euskal biztanleriak immigrazioarekiko duen "*tolerantzia-indizea*" lantzen du, 2020an 2019an baino askoz ere balio handiagoa duena (65 puntu aurreko urtean 60,67 izan zen), serie historikoko altuena. Bilakaera horri dagokionez, IKUSPEGIren txostenak ondorioztatzen du indize horretan lortutako emaitzak oso lotuta egon direla orain arte dinamika makroekonomikoekin, eta, beraz, hedapen ekonomikoko aldietan puntuazio altuagoak lortzen direla eta krisi-faseei atzerritar jatorriko pertsonetikiko konfiantza-galerak eta tolerantzia txikiagoa lotzen zaizkiela, eta lotura hori immigrazioaren eta kultura-aniztasunaren fase goiztiarretan dauden gizarteetan gertatzen dela. Hala ere, COVID-19aren krisiak egoera berri bat ekarri du, eta lotura hori hautsi egin da; izan ere, aurten ekonomiaren beherakadak ez du tolerantzia jaitsi, guztiz kontrakoa baizik.

II. EKONOMIA

COVID-19aren pandemiaren larritasunak eta pandemiari eusteko sartutako neurriek kontrakzio ekonomiko sakona eragin dute, eta horrek ez du aurrekari historikorik abiadurari eta sinkronikotasunari dagokienez.

Nazioarteko Diru Funtsaren kalkuluen arabera, munduko BPGren jaitsiera % 3,3koa izan zen 2020an. Ekonomia aurreratuen BPG % 4,7 jaitsi da, euroguneko BPG % 6,6 jaitsi da, Japoniakoa % 4,8 eta AEBkoa % 3,5. Hazten ari diren eta garatzen ari diren merkatuetako ekonomietan, jaitsiera % 2,2koa izan da, Europako ekonomia berriak % 2 jaitsi dira eta Asiakoak % 1 (Txina % 2,3 hazi zen). Latinoamerikak eta Karibek % 7ko beherakada izan dute. Bestalde, Errusiak % 3,1 egin du behera.

Mundu mailako merkataritza-trukeen beherakada ere oso nabarmena izan da (-% 8,5). Ondasunen merkataritzak aldaketa oso larriak jasan ditu salgaien garraioa partzialki etetearren eta hornikuntza-kate globalen hausturaren ondorioz. Zerbitzu turistikoaren kasuan, fluxuen etenaldia ia erabatekoa izan da kasu batzuetan, pertsonen mugimenduei mugak itxi eta aire-trafikoa eteten den testuinguru batean.

Prezioei dagokienez, herrialde aurreratuetan inflazioa % 0,7koa izan da urte batetik bestera. Brent upelaren prezioa % 27,3 jaitsi zen 2019ko abendutik 2020ko abendura. Apirilean baliorik baxuena lortu zuen (15,1 \$/ upel) eta maiatzetik aurrera eskalatzen hasi zen, abenduko 50,2 \$/ upel. Bestalde, elikagaien prezioak % 13,6 hazi ziren 2019ko abendutik 2020ko abendura bitartean, metalikoak ez diren produktu industrialenak % 22,8 eta metalikoak ez diren produktu industrialenak % 41,4 (dolarretan neurtutako datuak).

Testuinguru horretan, banku zentralak berehala hornitu zuten likidezia eta kreditua ematea babestu zuten. Agintari fiskalek arintzea bideratu zuten etxe eta enpresetara transferentzien, soldata-subsidioen eta likidezia-injekzioen bidez. Neurri horiek babes-sarearen beste alderdi batzuk osatu zituzten, hala nola langabezia-asegurua eta nutriziorako laguntza.

Europako Banku Zentralak, 2020an, ez zuen aldatu egun baterako esku hartzeko tasa eurogunean, eta % 0,00an eutsi zion urte osoan. Japoniako Bankuak, bere aldetik, 2020. urte osoan mantendu zuen, 2019an itxi zuen bezala, hau da, % -0,10ean. AEBetako Erreserba Federalak behera egin zuen behin (martxoan), % 1,75etik % 0,25era, eta halaxe mantendu zuen urte osoan.

Euroguneko moneta-merkatuaren interes-tasei dagokienez (gordailuak), berriz ere negatiboak dira urteko batez bestekoan, epe guztietan. 2020ko lehen hiruhilekoaren eta azkenaren arteko aldaketa honako hau da: hilabeterako Euriborra % -0,47tik % -0,55era igaro da; 3 hilabeterako Euriborra % -0,41etik % -0,52ra; sei hilabeterako Euriborra % -0,35etik % -0,51ra; eta urtebeterako Euriborra % -0,27tik % -0,48ra.

Bestalde, Espainiako Bankuaren "Estatistika Buletinak" 2019tik 2020ra bitartean emandako datuen arabera, euroguneko finantza-erakundeek EBU bizi diren familiei ematen dieten interes-tasak behera egin du, bai kontsumorako kredituetan (% 7,91etik % 7,57ra), bai etxebizitzarako kredituetan (% 1,93tik % 1,67ra).

Dibisen merkatuari dagokionez, euroa dolar estatubatuarren, libera esterlinaren eta yen japoniarraren aurrean antzematen da. Zehazki, dolarraren benetako kanbio-tasa 1,217 \$/ € izan zen 2020ko abenduan, eta 2019ko abenduan, berriz, 1,111 \$/ €.

Horrek esan nahi du euroak dolarraren aldean duen balioespen-ehunekoa % 9,5 dela. Munduko burtsa-merkatuetan, Dow Jonesek eta Nikkeik aurrera egin zuten 2019ko abendutik 2020ko abendura bitartean. Zehazki, DowJonesek % 7,2 eta NIKKEIk % 16. Bestalde, Euro Stoxx zabalak eta IBEX35ek % 1,6 eta % 15,5 egin dute behera, hurrenez hurren.

Eurogunea, esan dugun bezala, beste eremu geografiko batzuk baino ahulagoa da. Krisiaren eragina ere oso asimetrikoa izan da herrialdeka eta eremu geografiko handitan, batez ere ekonomia bakoitzaren ekoizpen-egituran, pandemiaren bilakaera epidemiologikoan eta hura geldiarazteko hedatutako neurrien tipologian dauden aldeen ondorioz.

Azken hiruhilekoen zati handi batean herrialde askotan ezarri diren gizarte-urruntzerako neurriek askoz ere eragin handiagoa izan dute elkarreragin pertsonal handia behar duten zerbitzuen jardueran —hala nola merkataritza, ostalaritza, garraioa eta aisia—, industrian, lehen sektorean edo sektore publikoarekin lotutako adarretan baino.

Enpleguari eusteko programei esker, lan-merkatuaren bilakaera negatiboa leundu egin da. Eskuragarri dauden datuen arabera, enplegua % 1,6 jaitsi zen 2020. urte osoan.

Inflazio orokorra % 0,3 jaitsi zen 2019ko abendutik 2020ko abendura.

Koronabirusaren pandemian izandako dezelerazio ekonomikoaren eta politika fiskalen erantzunaren ondorioz, eurogunekeko administrazio publikoek BPGren gainean zuten zorra % 98koa izan zen 2020an, eta 2019an, berriz, % 83,9koa. Ratio handienak Grezian (% 205,6), Italian (% 155,8), Portugalen (% 133,6), Espainian (% 120), Zipren (% 118,2), Frantzia (% 115,7) eta Belgikan (% 114,1) ageri dira, eta txikiak Estonian (% 18,2), Luxenburgon (% 24,9), Bulgarian (% 25), Txekiar Errepublikoan (% 38,1), Suedian (% 39,9) eta Danimarkan (% 42,2).

Defizitari dagokionez, eurogunean 2020ko BPGren % 7,2ra igo da, 2019ko % 0,6tik. Ratio handienak Espainian (% 11), Maltan (% 10,1), Grezian (% 9,7) eta Italian (% 9,5) daude, eta txikiak Danimarkan (% 1,1), Suedian (% 3,1), Bulgarian (% 3,4), Luxenburgon (% 4,1), Alemanian (% 4,2) eta Herbehereetan (% 4,3).

Espainiako ekonomiari erreparatzen badiogu, konfinamendu-aldiko jardueraren beherakada handiagoa izan da Espainian euroaren eremu osoarekin alderatuta, aplikatutako neurriak zorrotzagoak direlako eta Estatuko sektore-egituran interakzio sozialerako arrisku handiena duten jarduerak pisu handiagoa dutelako. Hala, 2020an BPGk % 10,8ko urte arteko jaitsiera erreala izan zuen, eurogunean baino 4,2 puntu handiagoa (-% 6,6). Eskari nazionalak 8,8 puntu kentzen dizkio 2020ko BPGren hazkunderari. Bestalde, kanpoko eskariak 2 puntu kendu ditu.

Kontabilitate Nazionalaren arabera, ETCn lan egiten duen biztanleria % 7,5 jaitsi da 2020an. Bestalde, soldatapekoen beherakada % 6,7koa izan da. EInen Biztanleria Aktiboaren Inkestaren (Biztanleria Aktiboaren Inkesta) datuen arabera, langabezia-tasa (16 urtetik gorakoak) % 14,2tik % 15,7ra igo zen 2019tik 2020ra, eta goranzko joera izan zuen lehen hiruhilekoaren eta hirugarrenaren artean.

Ordainketa-balantzari dagokionez, 2020an Espainiako ekonomiak finantzaketa-gaitasuna erregistratu zuen¹. Finantzaketa ahalmen hori (superabita) 12.421 milioi eurokoa izan zen (2019ko 30.625 milioien aldean), hau da, BPGren % 1,1, aurreko urteko % 2,5aren aurrean.

Estatuko Administrazio Publikoek 2020. urtea 123.072 milioi euroko defizitarekin amaitu zuten, Kontabilitate Nazionalean neurtuta; 2019an, berriz, 35.637 milioi eurokoa izan zen (behin-behineko datuak), hau da, BPGren % 2,9ko ratiotik % 11ra igaro da 2019 eta 2020 bitartean.

Administrazio Zentralak, Autonomia Erkidegoek eta Gizarte Segurantzak defizita izan zuten, % 8,4, % 0,2 eta % 2,6, hurrenez hurren. Tokiko Korporazioek, aldiz, % 0,3ko superabita izan zuten ekitaldi honetan.

¹ *Ekonomiaren sektoreek sortutako aurrezpena egindako inbertsioari aurre egiteko nahikoa denean sortzen da, eta Kontu korronteko balantzaren saldoak, kapital-balantza eta kanpoko egoiliarren inbertsioak batuz kalkulatzen da.*

Diru-sarrerei dagokienez, zerga nagusietan bildutako dirua, autonomia-erkidegoen eta toki-korporazioen partaidetza barne, % 8,7 jaitsi da. Jaitsiera horren arrazoa zerga zuzenen (-% 6,3) eta zeharkakoan (-% 11,5) bilketaren jaitsiera da. Bestalde, Estatuak onartutako obligazioak % 28,5 hazi ziren, partida guztien igoeraren ondorioz, interesak izan ezik.

Orain, **EAEko ekonomiaren bilakaera** azalduko dugu.

Eustaten Kontu Ekonomikoek erakusten dutenez, EAEko ekonomiak % 9,5eko beherakada izan zuen 2020. urte osoan. Ondorioz, 2014. urtetik aurrera BPG urtero modu iraunkorrean hazteko joera eten egin da aparteko atzerakada horrekin, izan ere, 2009. urtean BPG % 4,1 jaitsi zen. Uzkuertze hori Espainiako ekonomiari dagokiona (-% 10,8) baino txikiagoa da, baina eurogunekoa (-% 6,6) eta EB27koa (-% 6,2) baino handiagoa.

Eusko Jaurlaritzako Ekonomia eta Ogasun Sailaren informazioaren arabera, euskal ekonomiaren termometroak 37. baliora egin zuen behera martxoan, eta 27,5era 2020ko apirilean, eta beheranzko eremuan sartu zen bete-betean (< 50eko balioa). Maiatzetik aurrera, termometroak pauso txikiak eman zituen suspertze-prozesuan, baina urria eta azaroa bitartean okerrera egin zuen apur bat. Abenduan hobera egin zuen berriro, eta 40,7 balioan kokatu zen; ondorioz, oraindik beheranzko eremuan dago.

Barne Eskerak % 8,5eko beherakada izan du urte batetik bestera. Beherakada hori BPG osorako aurreikusitakoa baino txikiagoa izan da (-% 9,5), eta, beraz, kanpo-sektorearen ekarpena ere negatiboa izan da.

Barne-ekariaren, azken kontsumoko gastuaren eta kapital-prestakuntza gordinaren osagai handien bilakaera negatiboa izan da, eta bigarren hiruhilekoan izan dira jaitsiera handienak. Hala ere, azken kontsumoko gastuaren kasuan, bi jokabide kontrajarri ikusten ditugu. Kontsumo pribatuko gastuak aldakuntza-tasa negatiboak izan ditu lau hiruhilekoetan, baina kontsumo publikoko gastuak aldakuntza positiboak izan ditu. Gastu publikoaren eta pribatuaren bilakaera bateratuaren ondorioz, azken kontsumoko gastua % 3 jaitsi da lehen hiruhilekoan, % 15,4 bigarreanean, % 5,9 hirugarrenean eta % 5,7 laugarrenean.

Kapital-prestakuntza gordinak (Inbertsioa) beherakada izan du 2020ko lehen hiruhilekoan (-% 3,6), bigarreanean areagotu egin da (-% 23) eta gero suspertzen hasi da, nahiz eta aldakuntza-tasa negatiboetan jarraitzen duen (-% 11,4 hirugarren hiruhilekoan eta -% 8,4 laugarrenean).

Kanpo-sektorearen bilakaeran, "Kanpo Merkataritzaren Estatistikak" (aduana-erregistroetan oinarritua) eskaintzen dituen atzerriarekiko ondasunen kanpo-merkataritzari buruzko behin-behineko datuek (Estatuko gainerako lurraldeak ez ditu barne hartzen) berretsi egiten dute kanpo-merkataritzaren beherakada, intzidentzia handiagoarekin, martxoan, apirilean eta maiatzean. Esportazioen urte arteko jaitsiera % 21,8koa izan zen martxoan, % 53,2koa apirilean eta % 36koa maiatzean. Inportazioen kasuan, jaitsiera-ratioak % 14,9koak izan ziren martxoan, % 43,2koak apirilean eta % 43,8koak maiatzean.

2020. urte osoan esportazioak % 17,8 jaitsi ziren 2020an, energetikoak ez zirenak % 14,8 jaitsi ziren (guztizkoaren % 95,4) eta energetikoak % 53. Aldi berean, inportazioak % 21,9 jaitsi dira, energetikoak ez direnak (% 81,5) % 13 jaitsi dira eta energetikoak % 46,4.

2020ko kanpo-saldoak 5.159,6 milioi euroko superabita izan zuen. Ondasun eta produktu energetikoak eta ez-energetikoak berezita, berriz ere ikusten da saldo energetikoa defizitariora dela (-1.946,8 m €). Produktu ez-energetikoen superabita, berriz, 7.106,4 milioikoa da.

Eskaintzaren ikuspegitik, etxeko konfinamenduan funtsezko jardueratzat hartu zen lehen sektoreak ez du hain beherakada handirik izan lehen bi hiruhilekoetan; hala ere, azken bietan bai.

Urtetik urterako datuei erreparatuta, BEG industrialaren uzkurdura % 3,6koa izan da 2020ko lehen hiruhilekoan, % 26,7koa bigarreanean, % 9,5ekoa hirugarreanean eta % 7,2koa laugarreanean. Urteko balantzeak % 11,8ko murrizketa erakusten du 2019 eta 2020 artean. Industria Ekoizpenaren Indizearen urtetik urterako aldakuntza metatua, 2020ko abenduan (datu zuzenduekin eta 2015eko oinarriarekin), 2019ko abenduarekin alderatuta, % -13,3koa da EAE osoan.

Maila teknologiko ertain eta altuko produktuen protagonismoa² etengabe hazi da urteetan zehar, 2019ko salmenten % 31,7 bereganatzeraino, eta portzentaje handixeagoa, % 32,1, bai langile landunei dagokienez, bai sortutako balio erantsiari dagokienez. 2014an, ehunekoak % 25,2 ziren salmentetan, eta % 30 inguru landunetan eta balio erantsietan.

Eraikuntza sektoreak % 2,7 egin du behera 2020ko lehen hiruhilekoan, % 17,9 bigarreanean, % 9,3 eta % 8,2 laugarreanean. Urteko balantzeak % 9,5eko murrizketa erakusten du 2019tik 2020ra. Eraikuntzaren koiunturaren indizeari buruzko urteko balantzeak erakusten duenez, urte arteko murrizketa metatua % 7,3koa izan da, lan-egutegiaren termino homogeneoetan, % 7,5ekoa eraikuntzan eta % 6koa obra zibilean.

Zerbitzuen sektorean, oro har, % 2,8 jaitsi da balio erantsia 2020ko lehen hiruhilekoan, % 17,5 bigarreanean, % 6,5 hirugarreanean eta % 7,1 laugarreanean. Urteko balantzeak % 8,5eko beherakada izan du. Hala ere, merkatu-zerbitzuak eta merkatukoak ez diren zerbitzuak bereizita, jokabide kontrajarriak daude.

Hala, Administrazio publikoa, hezkuntza, osasuna eta gizarte zerbitzuak barne hartzen dituzten jarduerak % 1,2ko hazkundea izan dute 2020ko lehen hiruhilekoan, % 0,7koa bigarreanean, % 1,1ekoa hirugarreanean eta % 1ekoa laugarreanean pandemiari erantzuteko beharragatik. Urteko balantzeak % 1eko igoera erakusten du 2019tik 2020ra.

Aitzitik, jarduera pribatuek, bereziki merkataritza-, garraio- eta ostalaritza-jarduerak, beren jarduera geldiarazi eta/edo murriztu baitute, beherakada handiak izan dituzte beren jardueran. Oro har, jarduera horiek % 4,2 egin dute behera 2020ko lehen hiruhilekoan, % 21,8 bigarreanean, % 10,2 hirugarreanean eta % 12,8 laugarreanean. Urteko balantzeak % 12,3ko jaitsiera erakusten du 2019 eta 2020 artean.

Hala, hoteletan, 2020an, sarrerak % 60,7 jaitsi dira 2019ko datuekin alderatuta, eta ostatu-gauak, berriz, % 59,8. 2019an baino 2.090.163 sarrera eta 4.201.875 ostatu-gau gutxiago izango dira. Eskainitako plazen arabera okupazio-maila % 52tik % 30era jaitsi da. Errentagarritasun-adierazleei dagokienez, EAeko hotelen eguneko batez besteko tarifa (ADR) 72,62 eurokoa izan da 2020an, 2019an baino % 22,3 txikiagoa. Gelaren arabera diru-sarrerak (RevPar), establezimenduen okupazio-mailaren arabera, 2020rako 29,79 eurokoak izan dira, 2019an baino % 53,4 gutxiago.

Landa-ostatuetan ere jaitsiera handiak izan dira (-% 59,2 sarreretan eta -% 52,4 ostatu-gaueetan). Uztailean eta abuztuan ostatu horiek hotel-establezimenduek baino erregistro hobeak izan zituzten; hala ere, mugikortasun-murrizketek eta talde bakoitzeko baimendutako pertsona-kopuruaren mugek bereziki eragin diete; beraz, azaroan eta abenduan ez da ia mugimendurik izan.

² ELGaren sailkapenaren arabera (EUSTATEk erabiltzen duena), maila teknologiko altuak honakoak jasotzen ditu: 1. Produktu farmazeutikoen fabrikazioa, 2. Produktu informatiko, elektronikoen eta optikoen fabrikazioa, eta 3. Eraikuntza aeronautikoa eta espaziala. Erdi-goi-goian 4 daude. Industria kimikoa, 5. Armen eta munizioen fabrikazioa, 6. Material eta ekipo elektronikoen fabrikazioa, makinaren eta ekipoen fabrikazioa, ibilgailuen fabrikazioa, 7. Garraiorako beste material batzuen fabrikazioa, ontzigtza eta eraikuntza aeronautikoa izan ezik, eta 8. Tresna eta hornidura mediko eta odontologikoen fabrikazioa. Ertaina-baxuak 9 barne hartzen ditu. Euskarri grabatuen erreproduktzioa, 10. Koke-lantegiak eta petrolio fintzea, 11. Kautxuzko produktuen eta plastikoen fabrikazioa, metalezkoak ez diren beste produktu mineral batzuen fabrikazioa. Metalurgia, 12. Metalezko produktuen fabrikazioa, makineria, armak eta munizioak izan ezik, 13. Ontzigtza, eta 14. Makineria eta tresneria konpontzea eta instalatzea. Baxuak 15 hartzen ditu. Elikagaien, edarien, tabakoaren, ehungintzaren eta jantzigtzaren industria. Larruaren eta oinetakoaren industria. Zuraren, paperaren eta kortxoaren industria, 16. Arte grafikoak, 17. Altzarien fabrikazioa, 18. Beste manufaktura-industria batzuk; eta 19. Saikatu gabe.

Apartamentu turistikoek, bestalde, aurreko establezimenduek baino erregistro hobeak dituzte. Hala, sarreraren urte arteko jaitsiera % 49,4koa da, eta ostatu-gauena, % 36,9koa. Hori azaltzen da udako hilabeteetan beherakada txikiagoa izan dutelako, beste bi establezimendu turistiko motekin alderatuta.

Bestalde, gainerako zerbitzuen adarrean sartzen diren jarduerak ere (higiezinak, profesionalak, zientifikoak eta teknikoak, finantzarioak eta asegeruak) beherakada nabarmena izan dute: % 4 2020ko lehen hiruhilekoan, % 24,2 bigarrenean, % 8,1 hirugarrenean eta % 7,5 laugarrenean. Urteko balantzeak % 11ko jaitsiera erakusten du 2019 eta 2020 artean.

Finantza-sektoreari dagokionez, Espainiako Bankuaren datuen arabera, administrazio publikoen titulartasunekoak diren gordailuen saldo osoa EAEn kokatu zen, 2020ko itxieran, 6.102 milioi euro. Horrek esan nahi du urtean % 27,1eko igoera izan zela, eta Estatuko gordailuen % 7,7 dira. Beste sektore egoiliar batzuetako gordailuak 85.759 milioi eurokoak izan ziren, hau da, % 4,4 igo ziren aurreko urtearekin alderatuta, eta Estatuko guztizkoaren gaineko ratioa % 6,4koa izan zen. Beste sektore egoiliar batzuetako gordailuak beren modalitateen arabera aztertzen baditugu (ikusmena, epea eta aktiboen aldi baterako lagapena), ikusiko dugu % 80,6 ageriko gordailuak direla (% 76,2 2019an), % 11,3 eperako gordailuak eta % 1,4 AABLEi dagozkiela. Ageriko gordailuek gora jarraitzen duten bitartean (+% 11,8), eperako gordailuek behera jarraitzen dute. Bilakaera hori azaltzen du gordailuen ordainketa eskasak edo baliogabeak.

Hala, moneta-merkatuko interes-tasak eurogunean (gordailuak) negatiboak dira berriro, urteko batez bestekoan, epe guztietan.

Bestalde, EAEko gordailu-erakundeek emandako kreditu osoaren saldo biziak gora egin du 2020an, 68.515 milioi eurotik 70.155 milioi eurora (+% 2,4). Igoera horren arrazoi nagusia da administrazio publikoei emandako kredituaren saldoak gora egin duela (+% 7), baina sektore pribatuari emandakoak ere gora egin du (guztizkoaren % 88,4), baina gutxiago (+% 1,8).

Bestalde, Bilbo 2000 Burtsako Indizea 1.291,2 puntutan kokatu zen 2020ko abenduan, hau da, % 13,1 jaitsi zen aurreko urteko abenduarekin alderatuta. Bilboko burtsaren kontratazio bolumena (erosketak eta salmentak) 96.625,4 milioi eurokoa izan zen 2020an, hau da, 2019an baino % 9,7 gehiago.

Enpleguak, lanaldi osoko lanpostuetan neurtuta, % 8,1 egin du behera aurreko urtearekin alderatuta.

Inflazioari dagokionez, 2020an kontsumo-prezioak apaldu egin ziren. Hala, bederatzi hilabetez negatiboan kateatu ostean, 2020ko abenduko KPIren urte arteko tasa % -0,3koa izan zen, baina 2020an urteko batez besteko tasa % -0,1ekoa izan zen. Antzeko egoera bat aurkitzeko 2014ra jo behar da, urte horretan hasi baitzen ateratzen 2008ko krisitik. Horrela, EAEko 2020ko abenduko tasa Estatukoa baino bi hamarren handiagoa da (- % 0,5). Garraioa, Komunikazioak eta Aisia eta Kultura izan ziren inflazioa moteltzen gehien lagundu zuten taldeak, % 4,1, % 4 eta % 2,2ko jaitsierekin, hurrenez hurren.

Estatistikako Institutu Nazionalaren "lan Kostuari buruzko Hiru hileroko Inkesta, ETCL" delakoaren datuen arabera, EAERI dagokionez, enpresen lan-kostuak³ % 0,5 egin du gora 2020ko laugarren hiruhilekoan 2019ko aldi berarekin alderatuta (Estatuan % 0,1 murriztu da), eta 3.273,2 eurokoa da langile eta hilabete bakoitzeko, hau da, Estatuan baino 520,9 euro gehiago.

³ Industria, eraikuntza eta zerbitzuak (etxekoan unitateen eta lurraldez kanpoko erakunde eta organismoen jarduerak izan ezik).

Lanaren itxurazko produktibitateari dagokionez, % 1,4ko beherakada izan zuen 2020an. Mailari eta bilakaerari buruzko analisiak erakusten du EAE, 2019an, 121eko indizearekin, EB27ko batez bestekoa baino % 21 gorago dagoela, Estatukoa baino % 22,3 gorago eta eurogunekoa baino % 15,7 gorago; horrek esan nahi du EAEk EB27koa, Estatukoa eta eurogunekoa baino posizio lehiakorragoa duela, lan-produktibitate handiagoa duelako.

Batez besteko errenta pertsonalak (zergen aurretik), EUSTATen “*Errenta pertsonal eta familiarren estatistika*”ren arabera, % 1,8 egin du gora 2017 eta 2018 artean, eta 21.458 euroraino iritsi da. % 60,4 lanaren errentetatik dator, 12.966 € batez beste (+% 2, aurreko urtearen aldean), % 26,8 gizarte transferentzia edo prestazioetatik⁴, 5.747 € batez beste (+% 1,5), % 8 kapital higiezin zein higigarriaren errentetatik (1.717 €) eta % 4,7 ekonomia-jardueren errentetatik (1.029 €).

Sexuaren arabera, gizonen eta emakumeen arteko banaketa desberdina da, eta agerian geratzen da dagoen genero-aldea. Hala, gizonek 26.930 euroko batez besteko errenta (guztira) lortzen dute, eta emakumeek 16.416 eurokoa.

Errentaren banaketari dagokionez (errenta osoa), 18 urte eta gehiagoko biztanle egoiliarren % 59,7k EAEko batez bestekoa baino errenta pertsonal txikiagoa du (21.458 €), baina kontuan hartu behar da talde horretan 2018an inolako errentarik jaso ez duten pertsonak daudela (% 14,9); kontrako muturrean, biztanleriaren % 10,6k du errenta hori, hau da, 42.916 euro baino zertxobait gehiago.

Aldi berean, biztanleen % 40,3k 12.000 eurotik beherako errenta pertsonala dute, eta % 47,1k 15.000 baino gutxiagokoa (kasu bietan errentarik ez dutenen % 12,9).

Bestalde, Kanpo Inbertsioen Erregistroaren datuen arabera, atzerriko inbertsioa % 163,1 hazi da EAEn 2019tik 2020ra bitartean, ABEEak kenduta. Guztira, EAEk 857,8 milioi euro jaso ditu 2020an (2019an 326 milioi euro izan ziren). Hala, 2020an EAE hirugarren postuan dago inbertsioen bolumenari dagokionez, Madrilen (17.910,4 milioi euro) eta Kataluniaren (2.966,9 milioi euro) atzetik.

Sektoreen ikuspegitik, bereziki nabarmenak dira inbertsioaren guztizkoan duen pisuagatik honako hauetan eginikoak: Energia elektrikoaren, gasaren, lurrunaren eta aire girotuaren hornidura, metalurgia eta produktu metalikoen fabrikazioa, eta elikadura, edariak eta tabakoa. Lurralde ikuspegitik begiratu gero, inbertsioaren azken titularra bizi den herrialdea ELGAko herrialde batean kokatzen da kasuen % 98,1etan. Zehazki, % 83,1 EBko herrialde batetik datoz, eta % 13,3 AEBtik. EB14ko herrialdeen artean, Frantzia nabarmentzen da aurten, 549 milioi euroko inbertsioa egin baitu EAEn.

Bestalde, EAEk atzerrian egindako inbertsioa, ABEEak kenduta, % 151,9 hazi da 2019. urtearekin alderatuta, eta 2.511,6 milioi eurokoa izan da 2020an. Hala, EAE hirugarren postuan dago autonomia-erkidegoen sailkapenean, atzerrian egindako inbertsioagatik, Madrilen eta Kataluniaren atzetik. Sektoreen aldetik, hauexek nabarmentzen dira energia elektrikoaren, gasaren, lurrunaren eta aire girotuaren hornidura, ibilgailu motordunen eta garraioaren beste manufaktura batzuen fabrikazioa, eta konponketa, makineriaren instalazioa. Lurraldearen ikuspegitik, EAEko inbertsioa ELGAko herrialde batera bideratzen da kasuen % 95,9an. % 91,2k EBko herrialdeak ditu jomuga (batez ere Luxenburgo, eta neurri txikiagoan Eslovakia eta Italia), eta % 3,5 Asiara eta Ozeaniara doa.

EUSTATen Jarduera Ekonomikoen Direktorioko (JEGID) azken datuek, 2020ko urtarrilekoak, EAEko 153.971 enpresa aktibo zenbatu dituzte, 921.525 pertsonari lana ematen dietenak; beraz, batez besteko tamaina 6 enplegukoa da enpresa bakoitzeko, eta goranzko joera izan du.

⁴ Pentsioak eta hartzeko pasiboak, langabezia-prestazioak edo -subsidioak, terrorismo-ekintzengatik prestazio publikoak, giza immunoeskasiaren birusa dutenek jasotako laguntzak, ezintasun iraunkorragatik prestazioak eta ardurapeko seme-alabengatik Gizarte Segurantzaren prestazioak.

EB28ko batez besteko tamaina 5,1 enplegukoa da enpresa bakoitzeko (2018ko datuak), EAEn erregistratutakoa baino pixka bat txikiagoa (5,8 2019ko hasieran). Batez besteko horien gainetik daude Alemania (11,6 lanpostu), Luxenburgo (8,3), Danimarka (7,8), Austria (7,1), Kroazia (6,6).

Gizarte Segurantzaren inskribatutako enpresei buruzko datuek agerian uzten dute 2020an enpresa-sarea asko suntsitu dela. Hala, Euskadiko enpresa aktiboaren kopurua 57.522koa izango da abenduan, hau da, otsailetik abendura 1.371 enpresa galdu ziren. Urte arteko datuen arabera, 2019ko abendutik 2020ko abendura 1.436 enpresa gutxiago izan ziren (-% 2,4). Osasun-krisia hasi zenetik, enpresen kopurua gehiago murriztu da Estatuan Euskadin baino.

EAEko sektore publikoari dagokionez, lehenik eta behin, Eusko Jaurlaritzako Ekonomia eta Ogasun Sailaren "Aurrekontuak Betearazteko Estatistikaren" arabera, 2020an Eusko Jaurlaritzak eta hiru foru-aldundiak 18.156,9 milioi euro likidatu zituzten guztira, eta aurreko urtearekin alderatuta, % 4,8ko igoera izan dute (% 0 igo dira 2019an), eragiketa arrunten bilakaera negatiboa (zuzeneko zergen bidezko diru-bilketa % 3,9 jaitsi da eta zeharkakoak % 14,0, beraz, ezin dute konpentsatu transferentzia arrunten igoera handia (% 242,1 hazi dira), finantza-pasiboaren % 156,5eko igoerarekin orekatzen delako (zorpetze handiagoarekin lotuta). Bilakaera hori Eusko Jaurlaritzaren (+% 140,3) eta Foru Aldundien (+% 274,5) finantzetan gertatu da.

Diru-sarreraren igoerak ez du joera bera izan administrazioetan; izan ere, Eusko Jaurlaritzaren kasuan % 5,9 egin du gora, eta Foru Aldundien kasuan, berriz, % 6,6 egin du behera, eta agregatua, esan bezala, % +4,8koa izan da. Balantze gisa, Euskal Sektore Publikoak Euskal Autonomia Erkidegoko BPGd-aren gainean izan dituen diru-sarrerak – 2019an % 21,8 izan zen – 3,5 puntu igo dira 2020an, % 25,3ra arte (behin-behineko datuak); izan ere, BPG nabarmen jaitsi da, eta diru-sarrera publikoak mantendu egin dira.

Zerga itunduek zuzeneko eta zeharkako diru-sarrera gehienak osatzen dituzte, eta guztizkoaren % 90 baino gehiago, eta 2020rako 13.949,25 milioi euro bildu dituzte, hau da, aurreko ekitaldiarekin alderatuta, % 9,8 gutxiago. Ekitaldiaren azken zatian susperraldiak urriko aurreikuspenak hobetzea eragin zuen; izan ere, 2019ko datuekin alderatuta, % 13,6 ere gal daiteke. Oro har, 2020an zuzeneko zergen portaera hobea izan da (-% 4,1, batez bestekoa baino gutxiago) zeharkakoena baino (-% 14,8).

Guztira, 13.949,25 milioi euro bildu dira, hau da, 2020an EAEko BPGd arruntaren % 19,4, behin-behineko datuen arabera (% 19,5 2019an). Bilketa horrek, % 9,8ko beherakada izan arren, laugarren urtez jarraian gaitu dituzte 2007ko zifrak. Guztizkoaren % 40,4 PFEZari dagokio, % 37 BEZari (kudeaketa propioarena eta barne eragiketarako eta aduanetako doikuntzena), % 7,5 Sozietateen gaineko Zergari eta gainerako % 15,1 zerga bereziei.

Bestalde, Euskal Sektore Publikoaren gastu osoa (toki-erakundeak kontuan hartu gabe) 17.305,7 milioi eurokoa izan da 2020an, eta % 2,1 murriztu da 2019ko datuekin alderatuta, aurreko urteko +% 6,2aren aldean; hala, EAEko BPGren gaineko magnitude horren ehunekoa 1,8 puntu handitu da, % 22,3tik % 24,1era, 2020rako behin-behineko datuekin. Gastuaren beherakada Eusko Jaurlaritzan (-% 2,2) eta Foru Aldundietan (-% 8,2) gertatu da, eta agregatuaren aldaketa -% 2,1ekoa izan da, partida batzuk erakundeen artean konpentsatzen direlako (transferentzien zati bat, adibidez).

Euskal Sektore Publiko osoko (tokiko erakundeak kanpoan utzita) gastu kapituluetakoa aldakuntzarik garrantzitsuenek zenbait alde erakusten dute aurreko urteetakoekin alderatuz gero. Lehenik eta behin, langile-gastuek aurreko urteetako joera positiboari eutsi diote, 2019an baino gutxiago hazi badira ere (+% 3,6, aurreko urtean baino bi puntu gutxiago), eta proportzio txikiagoan aldundietan (+% 2,8) Gobernuan baino (+% 3,7); aldi berean, transferentzia arruntak finkatu dira (+% 3,8, 2019an baino 4 hamarren gehiago), eta % 5,7 igo da Eusko Jaurlaritzaren % 8arekin alderatuta.

Funtzionamendu-gastuek (ondasunak eta zerbitzuak erosteari buruzkoak), bestalde, aurreko urteetako joerari eutsi diote, eta aurreko ekitaldian baino proportzio handiagoan hazi dira (% 6,1 igo dira, aurreko urteko +% 4,9aren aldean). Inbertsio errealei dagokionez, 2019an % 0,6 baino ez ziren hazi, eta 2020an % 4,4 jaitsi ziren, Foru Aldundien -% 13,4ko beherakadaren ondorioz, Eusko Jaurlaritzak % 14,8ko positiboari eutsi baitio.

Eusko Jaurlaritzaren gastuari erreparatu gero, 2020ko "EAEko Aurrekontu Orokorren gauzatzeari" buruzko datuen arabera, abenduko likidazioaren behin-behineko datuekin (aitortutako obligazioak), Eusko Jaurlaritzaren gastua % 2,2 murriztu da 2019ko datuekin alderatuta, urte horretan % 6,4 igo baitzen aurreko urtearekin alderatuta. Gastu bolumenagatik, bi sail nagusiak Hezkuntza (% 25,9) eta Osasuna (% 34,9) dira. Abenduko aurrekontuen likidazioa 11.779,7 milioi eurokoa da, hau da, gure erkidegoaren BPGren % 16,4, behin-behineko datuen arabera.

Bestalde, 2019an Euskal Sektore Publikoaren (Jaurlaritza eta foru-aldundiak) diru-sarrera arruntak % 4,9 jaitsi dira, eta izaera bereko gastuak, berriz, % 4,2. Horren ondorioz, aurrezki gordina % 72,5 jaitsi da, 525,5 milioi euroraino. Zenbateko hori gure Erkidegoko BPGren % 0,7 da (behin-behineko datuak). Gainera, 596,1 milioi euroko (BPGren % 0,8) defizit publikoa erregistratu da, gastu ez-finantzarioak (kapital korrante gehiago) handiagoak direlako diru-sarrera berdina baino. Aurreko ekitaldian 689 milioi euroko superabita izan zen (BPGren % 0,9).

Eusko Jaurlaritzaren Aurrekontuen Betearazpenari buruzko Estatistikaren arabera, halaber, EAEko sektore publiko osoaren zorpetze garbia (Eusko Jaurlaritza eta foru-aldundiak) handitu egin da 2020an, bost ekitalditan behera egin ondoren, eta 1.630 milioi eurotik gorakoa izan da. Zorpetze gordina % 156,5 hazi da 2020an, 2.539,7 milioi euro, horietatik 2.092,6 milioi Eusko Jaurlaritzari dagozkio (2019ko datuekin alderatuta, % 140,3ko igoera), eta gainerako 447,1 milioiak Foru Aldundiei dagozkie (% 274,5).

Zorpetzearen igoera horrekin batera, gainera, zorraren amortizazioa txikiagoa izan da aurreko urteekin alderatuz gero (909 milioi euro, horietatik 689,6 Eusko Jaurlaritzari dagozkio), eta, ondorioz, zor bizia % 15,2 handitu da ekitaldiaren amaieran. Hala, ekitaldiaren amaieran, Eusko Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek 12.325,7 milioi euroko zorra aurkeztu dute (BPGren % 17,2, behin-behineko datuen arabera; 2019an, berriz, % 13,5). Aurten ere, zorraren zatirik handiena Eusko Jaurlaritzari dagozkio (% 84,4), aurreko urtean baino % 84,2 gehiago.

Eta, azkenik, enplegu publikoari dagokionez, euskal administrazio publikoek 139.885 langile zituzten 2020ko urtarrilaren 1ean⁵, EUSTATen "Administrazio Publikoen Direktorioko" datuen arabera. Kopuru hori aurreko urtean baino % 0,2 handiagoa da, eta 2020ko lehen hiruhilekoan EAEn okupatutako langile guztien % 14,7 (2019an baino 2 hamarren gutxiago), BJAren okupazio-zifra kontuan hartuta. Datu horiek ez dituzte kontuan hartzen Estatuko Administrazioaren eta Gizarte Segurantzaren Sistemaren mendeko langileak, baina Lurralde Politikako eta Funtzio Publikoko Ministerioak, 2020ko urtarrileko estatistika-buletinean, kalkulatu zuen Euskadiko Estatuko Administrazio Publikoko langileak 10.366 zirela data horretan (4.919 Estatuko Administrazio Orokorren zerbitzura eta 5.447 "beste batzuk" kategorian, Estatuko segurtasun-indarrak eta -kidegoak barne). Zenbateko biak batzen baditugu, lanpostu publikoak, 2020a hastean, 150.251 inguru lirateke (aurreko urtean baino % 0,1 gehiago). Nolanahi ere, zenbatespen bat baino ez da zenbateko hori, erreferentzia-data eta metodologia desberdinak erabili baitira⁶.

⁵ Lanaldi osoko pertsonala.

⁶ Ministerioaren datuek, adibidez, egonkor deritzon plantilla zenbatesten dute, 6 hilabete baino gutxiagoko aldi baterako kontratuak alde batera utzita.

EUSTATen kopuruak berriz ere aztertuta, 2020ko urtarrilean ziren 139.885 enplegatu publikoetatik %64,6 EAEko administrazioa zen, %19,6 tokiko erakundeetako, %8,4 foru aldundietako eta gainerako %7,5a unibertsitateko, fundazioetako eta beste erakunde publiko batzuetako. Bestalde, funtzionarioak langile guztien %61,6 ziren, %37,5 lan-itunpeko pertsonala zen, kasu bietan Osakidetzaren estatutueto pertsonala barne; %1 goi-mailako kargudunak ziren. Gainera, langile finkoak (funtzionarioak, lan-kontratudunak eta estatutupekoak) langileen % 57,7 ziren (-2 hamarren 2019ko datuekin alderatuta), % 16,8 funtzionarioak eta bitarteko funtzionarioak (+5 hamarren) eta % 24,6 aldi baterako lan-kontratudun langileak (-3 hamarren). Horrela, behin-behinekotasun eta aldi-berekotasun maila % 41,4koa da (% 41,2 aurreko urtean).

Ekoizpen-azpiegiturei dagokienez, eta, zehazki, garraioari dagokionez, Estatuko erakunde publikoek (AENA, ADIF eta PUERTOS eta RENFE) ingeniari zibilean egindako esleipenei buruzko EAEko datuek erakusten dute AENA eta ADIFen murrizketak eta PUERTOS eta RENFE operadoreen igoerak izan direla 2019tik 2020ra bitartean. AENAREN 15,7 milioi eurotik 12 milioi eurora igaro ziren; ADIFenak, 131,4 milioitik 62,8 milioira; RENFER operadorearenak, 9,3 eurotik 10.000 eurora; eta PORTUENAK, 10,1 milioitik 16 milioira.

Garraio-azpiegiturei dagokienez, azpimarratu behar da EAEko errepide-sarea, 2018ko datuekin, edukiera handiko bideek osatzen dutela % 15 baino gehiago, eta Estatuan, berriz, % 10,4; bidesari-autobideak edukiera handiko errepideen % 39,7 dira, eta Estatuan, berriz, % 17,2.

Salgaien garraioari dagokionez, truke kopururik handiena Gaztela eta Leon, Nafarroa, Kantabria eta Kataluniako erkidegoetan egiten da.

Trenbide azpiegiturari dagokionez, 2019ko datuekin, EAEko sarea 549,44 kilometro burdinbidek osatzen dute. Haietatik, 517,43 elektrifikatuta daude, eta haietatik % 64,7 ADIFenak dira. Berak kudeatzen du distantzia ertaineko penintsularanzko eta ibilbide luzeko zerbitzuei lotutako azpiegitura eta Bizkaiko eta Gipuzkoako aldiriko zerbitzuak. Gainerako % 35,3 Euskal Trenbide Sarea-ETSk kudeatzen du (Bilbo-Donostia-Hendaia linea barne).

Euskal Yari dagokionez, 2006an eta 2017an sinatutako hitzarmena bilduta, Gipuzkoako adarrean honako hauek geratuko lirateke osatzeke:

- ✓ Hernani-Astigarraga tartea, II. fasea, abiadura handia Donostiako ateetan utziko duena. Bere lanak eritmo onean doaz.
- ✓ Astigarraga-Oiartzun-Lezoko zatia: Donostian sartzan ez diren baina trenak ibiltzeko funtsezkoa ez den trenetako plataforma. Aukera emango du ADIFen linea konbentzionala ez erabiltzeko Donostiatik eta errenteriatik igarotzean, eta Lezo-Irun azken zatian soilik lotzeko. Informazio-azterketan dago.
- ✓ Donostiako geltoki berria, zeinaren lanak hasi baitira.

Bestalde, Astigarraga-Behobia zuzeneko zatiak (Frantziako abiadura handiko linea berria (Bordele-muga) eta Oiartzundik Astigarraga-Oiartzun-Lezo saihesbidearen luzapenak ez dute oraindik datarik.

Azkenik, Gasteizen eta Bilbon trenbidearen sarrerari dagozkion zatiak ere bete gabe geratuko lirateke.

Bestalde, abiazio zibileko datuen arabera, EAEko hiru aireportuetatik 1,8 milioi bidaiari igaro ziren 2020an (% 93 Bilboko aireportutik), hau da, 2019ko datuekin alderatuta, % 71,6 gutxiago. Bestalde, salgaien trafikoaren jaitsiera % 1,1ekoa izan zen, 64.718 tonakoa (% 99,4 Gasteizko aireportuan erregistratu da). Aireportuen artean, Bilboko aireportuan salgaien trafikoa % 60,8 jaitsi da, eta Gasteizkoan, berriz, % 0,2.

Portuko trafikoari dagokionez (merkantziak, hornidura eta arrantza), 2019tik 2020ra Bilboko Portuak % 16,6 egin zuen behera. Pasaiaiko portuan, berriz, salgaien trafikoa % 6,4 jaitsi zen.

Energiari dagokionez, *Euskadi Energia 2019. Datu energetikoak* txostenak, EEEK 2020an argitaratutakoak, erakusten duenez, energia primarioaren edo energiaren barne-kontsumo gordinaren (gehien inportatutako energia gehi esportatua) eskari osoa % 1,3 hazi zen 2019an, eta 6.533 ktepekoa izan zen. Bestalde, energiaren azken kontsumoa % 1,2 jaitsi da (4.989 ktep), lehen sektorean izan ezik.

Lehen mailako energiaren ekoizpena % 1,4 hazi zen, 645 Ktep izatetik 654 Ktep izatera igaroz: ekoizpen hori, nagusiki, energia berriztagarrietan oinarritu zen (berezko iturri nagusia), hauek % 0,6 gehitu zirelarik (616 Ktep-etik 623 Ktep-era). Lehen mailako energiaren berezko ekoizpen eskasak EAEko energia-eskariaren (barne-kontsumo gordina) % 10 soilik asetzeari ahalbidetu zuen. Ondorioz, EAEn kanpo-mendekotasun energetikoa % 90ekoa izan zen, Estatuan zegoena (% 73,5) eta EB28ko batez bestekoa (% 54,6) baino handiagoa (bi datuak 2018koak dira); eta, izatez, EB-28ko herrialde guztietakoak baino handiagoa, Luxenburgokoak izan ezik.

Iturri berriztagarrietan oinarritutako ekoizpenak (623 Ktep) azken kontsumoaren % 12,5 asetzeari ahalbidetu zuen (4.989 kteps); hau da, energia berriztagarriek azken kontsumoan duten partaidetza-ratioa Euskadiko 2020rako Energia Estrategian (3E2020) gure erkidegoarentzat ezarritako % 14ko helburutik 1,5 puntura dago⁷.

Intentsitate energetikoari dagokionez (ekonomia baten eraginkortasun energetikoaren adierazlea, BPGren unitateko Ktepen azken kontsumoa bezala neurtzen dena), 2019. urtean 2009. urtekoa baino 17 puntu hobea (txikiagoa) izan zen. 2018. urtearekin alderatuta, ehuneko 3 puntu hobetu da. Sektoreka, zerbitzuen intentsitateak hobera egin zuen (murriztu egin zen) 2018 eta 2019 artean, bai industrian, bai garraioan eta zerbitzuetan.

Faktura energetikoari dagokionez, 2019an ia ez da aldatu aurreko urtearekin alderatuta, eta 5.939 milioi eurokoa da. Kostu horretatik, % 53 garraio sektoreari dagozkio, % 19 industriari, % 15 etxebizitzeari, % 12 zerbitzuei eta % 1 lehen sektoreari. Etxebizitza sektorearen faktura % 6,9 jaitsi da 2019an. Etxeko fakturak % 7,4 egin du behera, 1.002 eurora iritsiz, eta biztanleko fakturak % 7,2 egin du behera, 414 eurora arte.

I+G+b jardueri dagokienez, 2019an, EAEn, EUSTATen arabera, 1.481,4 M€ inbertitu ziren I+Gn (+% 4,1 2018aren aldean) eta, beraz, ondoko ondoko laugarren urtez hazkundeak balio positiboetan jarraitu zuen. Esfortzuari dagokionez, BPGren % 1,86 da (% 1,85 aurreko urtean). Estatistikako Institutu Nazionalak EAEn erregistratutako ratioa % 1,97 izan zen; beraz, gure erkidegoa Estatu batez bestekoaren gainetik dago (% 1,25).

Iturria edozein delarik, eurogunean izandakoa baino txikiagoa da esfortzua, % 2,23 eta arlo horretako erreferentziako herrialdeen azpitik: Suedia (% 3,39), Austria (% 3,19), Alemania (% 3,17), Danimarka (% 2,96), Belgika (% 2,89), Finlandia (% 2,79), Norvegia (% 2,22), Frantzia (% 2,19) eta Herbehereak (% 2,16), EUROSTATen datuen arabera.

Gastuaren exekuzioari dagokionez, % 76,3 enpresek⁸ egin zuten, % 17,1 Goi Mailako Irakaskuntzak eta gainerako % 6,6 Administrazioaren mendeko erakundeek. Egitura hori ez dator bat Estatuan dagoenarekin, bertan ehunekoak % 56,1, % 26,6 eta % 17 baitira. Horrela, enpresa-sektoreak jarraitzen du gasturik handiena gauzatzen, eta, gainera, haren pisua 4 hamarren igo da 2018. urtearekin alderatuta.

⁷ Gogora dezagun 2020rako Europako Estrategian Europar Batasunaren helburua % 20 dela.

⁸ Kontuan hartu behar da I+G arloko gastuaren zati handi bat Teknologia Zentroen Sarearen bidez bideratzen dela, estatistika-eragiketa honetan enpresa-sektorearen zati gisa sartuta, bere izaera juridikoa dela eta.

Gastu horren finantzaketari dagokionez, sektore pribatuaren partaidetza % 53,9koa da, 2020rako Europako helburutik 12,1 puntura (I+Gko gastu osoaren % 66 funts pribatuarekin finantzatzea). Administrazio Publikoak gastuaren % 33,8 finantzatzen du. Eurogunean, EUROSTATen 2018ko datuen arabera, ehunekoak % 59,6 eta % 29,7 dira. Herrialde hauetan I+G arloko gastuaren finantzaketa pribatuaren ratioa oso handia izan da 2018an: Japonia (% 79,1), Txina, Hong Kong izan ezik (% 76,6), Hego Korea (% 76,6), Suitza (% 68,6), Alemania (% 66), Belgika (% 63,5, 2017an), Eslovenia (% 62,6), AEB (% 62,4), Suedia (% 60,8) eta Danimarka (% 58,5 2017an).

Horrela, sektore pribatuak eta publikoak finantzatutako I+G barne produktu gordinaren % 1,03 eta % 0,65 dira, hurrenez hurren. 2020rako Europako helburuak % 2 eta % 1 dira.

DOBko I+G jardueretan diharduten langileak (19.618,5 pertsona) % 1,8 hazi dira 2018. urtearekin alderatuta. Sexuaren arabera azterketak agerian uzten du jarduera horietan lan egiten duten langile guztien % 36,6 soilik direla emakumeak.

Okupazioa kontuan hartuta (ikertzaileak, teknikariak edo laguntzaileak), % 68,9 ikertzaileak dira, % 23,7 teknikariak eta % 7,4 laguntzaileak; hala ere, ehuneko horiek desberdinak dira gauzatze-sektorearen arabera, eta ikertzaileen ratioa guztizkoaren % 86,2 da goi-mailako irakaskuntzaren kasuan.

Orain, enpresaren sektoreko I+G-ko adierazleak aztertuko ditugu, betiere Zientzia eta Teknologiako Euskal Sareko zentroak alde batera utzita. Lehenik eta behin, 2019an I+Gko jarduerak egin zituzten enpresen kopurua (Sareko zentro teknologikoak kontuan hartu gabe) 1.313 izan zen, hau da, 2018an baino % 1,6 gutxiago. Horietatik 534 industria sektorekoak dira (2018an baino 72 gutxiago, -% 12), 731 zerbitzuen sektorekoak (57 gehiago, +% 8,5), 36 eraikuntzakoak (5 gutxiago, -% 12,2) eta 12 lehen sektorekoak (aurreko urtean bezala).

Jarduera horietan dedikazio osoko enplegatuei dagokionez, 10.820,1etik 10.953,6ra igo da, hau da, enpresa-sektoreko (ZTESko zentro teknologikorik gabe) enplegu osoaren % 1,2 osatzen dute, eta ratio horrek egonkor jarraitzen du 2018. urtearekin alderatuta. Adar handien arabera bereizita, industriako enplegu osoaren % 2,5 I+G jardueretara bideratzen da (% 2,6 aurreko urtean). Zerbitzuen sektoreko ratioa % 0,8tik % 0,9ra igo da eta eraikuntzan % 0,3an mantendu da.

Enpresek jarduera horietan egindako gastua ere igo egin da 2018 eta 2019 bitartean, % 2,9 hain zuzen ere, 878.518 mila eurora iritsiz.

Testuinguru horretan, nabarmentzekoa da I+G egiten duten euskal enpresen batez besteko tamaina handia; izan ere, 77 langile dira, euskal enpresaren multzoaren batez besteko tamaina baino askoz handiagoa (6 lagunekoa).

Enpresen berrikuntza-jarduerari dagokionez, EAEn, 2019an, EUSTATen datuen arabera, 10 enplegu eta gehiagoko enpresen % 30,8 dira berritzaileak, 2018an baino % 0,7 gehiago. Ikuspuntu sektorial batetik, berritzaileak dira 10 enplegu eta gehiagoko industria-enpresen % 46,1, zerbitzuetakoen % 26,5 eta eraikuntzakoak % 22,3 25,2 %

EINren datuen arabera, EAEn 10 enplegu edo gehiagoko enpresen % 25,2 dira berritzaileak, Estatuko batez bestekoa baino ratio handiagoa (% 20,8). Autonomia-erkidegoen rankingean, EAE lehena da, eta ondoren doaz Aragoi (% 24,9) eta Katalunia (% 24,2).

Eustaten datuen arabera, jarduera berritzaileetan egindako gastua 2.894,7 milioi eurokoa da (+% 2,4), hau da, BPGren % 3,6. Gastu horretatik, gehiena barne I+G-ari dagokio. Sektoreka eta 10 enplegu edo gehiagoko enpresen artean, gastua honela kontzentratzen da: industrian, garraio-materiala (gastuaren % 12,9), metalurgia eta metalezko gaiak (% 6,5); produktu informatikoak eta elektronikoak; material eta ekipo elektrikoa (% 6,1) eta makineria eta tresneria (% 5,7). Zerbitzuen sektorean: I+G, aholkularitzak eta bestelako jarduera profesional eta teknikoak (gastuaren % 27,5), hezkuntza (% 9), osasun jarduerak (% 6,9) eta telekomunikazioak (% 6), informatika eta komunikabideak (% 6).

10 enplegu edo gehiago dituztenen % 61,4k uste du berrikuntza zailtzen duten faktore jakin batzuk daudela. Hauek dira, besteak beste: "Enpresaren barruan beste lehentasun batzuk daude", "Kostu handiegia", "Merkatuan lehia handiegia dago", "Laguntza edo dirulaguntza publikoak lortzeko zailtasunak", "Enpresaren barruan finantzazio falta dago" eta "kanpoko iturri pribatuen finantzazio falta".

"Europako Berrikuntzaren Adierazleen panelak (EIS) 2020" erakusten du EAE berriz ere "berrikuntza handiko herrialdeak" taldearen barruan kokatzen dela. Zehazki, sintesi-adierazleak 0,50eko balioa du, estatuaren gainetik (0,43), baina 27ko EBN baino ehunen bat azpitik (0,51).

Hala ere, berrikuntza-prozesuetan errendimendu gisa sortutako jabetza intelektualeko eskubideen formak atzematen dituen IUSaren "aktibo intelektualak" dimentsioan, adierazlea EB27ko (0,50) eta are Estatuaren (0,37) batez bestekoaren azpitik dago.

Esan bezala, ikuspegi historikoko azterketak erakusten duenez, EAEk I+G jardueretan inbertsioa egin duen arren, badirudi zailtasunak dituela inbertsio hori emaitzetara eramateko orduan; izan ere, aktibo intelektualen adierazleak baxu mantendu dira, eta horrek eraginkortasun edo produktibitate txikiagoa erakusten du.

ildo horretan, aipatu behar dugu ZTBP Euskadi 2030 berriak lau helburu operatibo planteatzen dituela, eta horien artean, hain zuzen ere, "Euskal I+G+b emaitzetara ahalik eta gehien bideratzea" dagoela. Gainerako helburuak hauek dira: enpresetan I+Gko eta berrikuntzako jarduera sustatzea, batez ere ETEetan; euskal I+G+b nazioartekotzea bultzatzea; eta talentu ikertzailea sustatzea, batez ere emakumeen artean.

Informazioaren eta Komunikazioen Teknologiei dagokienez, Eustaten Informazioaren Gizarteari buruzko Inkestak (ESI enpresak) bederatzi adierazle erabiltzen ditu enpresen eraldaketa digitala aztertzeko (4.0 industria)⁹. 2020an¹⁰, sare sozialak enpresa-helburuetarako erabiltzen dituzten 10 enplegu edo gehiagoko establezimenduen ehunekoak % 68,3koa da, eta adierazlerik adierazgarriena da. Ondoren, cloud computing-a (% 44), zerbitzu mugikorren erabilera (% 42,4) eta ziber-segurtasuneko jarduerak (% 41,9) agertzen dira. Ondoren, big data azterketa (% 22,2), IoT (% 19,5) eta robotika (% 11,7). Urrunago daude 3D inprimagailuen erabilera (% 8,8) eta adimen artifizialeko sistemen erabilera (% 6).

Komeni da cloud-computing ratioa kontuan hartzea, zerbitzu mota horrek enpresa baten informaziorako edo zerbitzuetarako sarbidea ahalbidetzen baitu, Internetarako konexio baten bidez, edozein lekutan kokatutako edozein gailutatik.

Bestalde, 10 langile edo gehiagoko enpresen % 91,7k segurtasun informatikoko neurriren bat du, aurreko urtean baino 3,8 puntu gehiago. Neurri horien artean daude, % 50etik gora, software eguneratua izatea (% 78,9), pasahitz segurua (% 77,2) eta kanpoko backupak (% 57,8).

Orain, EAEren egoera eta Estatuarena alderatuko ditugu, aztergai dugun arloan. Horretarako, EINK argitaratutako "IKTen erabilerari eta merkataritza elektronikoari buruzko inkestako" datuak (2020ko lehen hiruhilekokoak) erabiliko ditugu. EAEk Estatu batez bestekoa baino ratio handiagoak ditu IKT espezialistak erabiltzen dituzten enpresetan, hodeiko konputazio-soluzioak erosten dituzten enpresetan (cloud computing) eta 3D inprimaketa duten enpresetan. Hala ere, datu-iturri handiak aztertu zituzten enpresen ratioa (Big Data) eta Internet bidez urrutitik monitorizatu edo

⁹ Hauek dira: sare sozialak enpresa-helburuetarako erabiltzea, "Hodeian" zerbitzu informatikoak erabiltzea, zerbitzu mugikorren erabiltzea, gauzen Internet erabiltzea (IoT), zibersegurtasun-jarduerak, makrodatuen analisia (big data), adimen artifizialeko sistemen erabiltzea, 3D inprimagailuen erabiltzea eta robotika erabiltzea.

¹⁰ Aipatu behar da informazio-bilketa, batez ere, urteko lehen hiruhilekoan egiten dela, eta, beraz, COVID-19ak urrutiko konexioaren bidezko sarbidean eta telelanaren modalitatean izan dezakeen eragina zati batean baino ez dela islatu.

kontrolatu daitezkeen gailu interkonektatuak erabili zituzten enpresena (IoT) Estatuko batez bestekoaren azpitik daude.

Telelanari dagokionez, EUSTATen arabera, langileen % 5,4k (% 3,9 2019an) enpresako lokaletatik kanpo lan egiten zuten, lanaldiaren heren bat gutxienez erregulartasunez, eta horretarako sare telematikoak erabiltzen zituen IKT sistemekin konektatzeko. Telelanaren intzidentziak, jarduera-sektorearen arabera, agerian uzten du industrian inpaktu txikiagoa duela (% 2,6 2020an eta % 2,2 2019an).

Transakzio elektronikoei dagokionez, EUSTATen datuen arabera, 2020ko lehen hiruhilekoan 15 urte eta gehiagoko euskal herritarren % 45,2k erosi ditu ondasunak eta zerbitzuak Internet bidez, 2019an baino % 4,1 gehiago. Internet erabiltzen duen biztanleriari dagokionez, % 54,8 da. Sexuaren arabera berezita, Internet erabiltzen duten emakumeek gizonak baino kirol-material eta arropa gehiago erosten dute (+ehuneko 6,1 puntu), baita etxerako ondasunak (+5,7) eta bidaietarako zerbitzuak ere (garraio publikoko txartelak, autoaren alokairua). Gizonak, berriz, emakumeek baino ekipamendu elektroniko (+17,9 puntu), informatika-ekipamendu (+13,1 puntu) eta ordenagailu- edo bideokontsolajoko eta horien eguneratzeak (+7,2 puntu) gehiago erosten dituzte.

EUSTATen eta EUROSTATen datuen arabera¹¹, online erosi edo saldu zuten 10 enplegu edo gehiagoko enpresen ehunekoa (finantza-sektorerik gabe) handiagoa da EB27an eta eurogunean EAEn baino.

EUSTATen arabera, erosketak elektronikokoak egiten dituzten 10 enplegu edo gehiagoko enpresen ehunekoa % 28,3 da, eta salmentak egiten dituztenena % 13,8, 2019an. Eta enpresen % 45ek erosi zuten on line (eskarien % 1 gutxienez) 27ko EBn eta % 46k eurogunean.

Administrazio elektronikoen erabilera aztertuko dugu orain.

Gogora ekarri behar dugu, 39/2015 Legearen 14. artikulua arabera, enpresek nahitaez izan behar dituzte harreman elektronikokoak administrazio publikoekin.

EUSTATen arabera, enpresa-sare osoan (Internetarako konexiorik ez duten enpresak barne), 2020an, Administrazio Publikoarekin izapide elektronikokoak egiten dituzten enpresen ehunekoa enpresa guztien % 93,5 da, eta 10 enplegu edo gehiagoko enpresen % 96,7.

Izapidetze zuzena izan daiteke, hirugarrenen bitartez (aholkularitza-enpresak...) edo bi prozedurok erabiliz. Datuek erakusten dutenez, 10 langile edo gehiago dituzten enpresek, baliabide gehiago dituztenez, izapide gehiago egiten dituzte zuzenean.

Enpresek administrazioarekin egiten duten izapidetze motari dagokionez, nabarmentzekoak dira hauek establezimendu guztietan: BEZa aitortzea (guztizkoaren % 79,4), informazioa lortzea (% 68,2), inprimakiak eta formularioak lortzea (% 64,7), langileen kotizazio sozialak aitortzea (% 64,6), sozietateen gaineko zerga aitortzea (% 61) eta betetako zergak eta formularioak itzultzea (% 56,8). 10 langile edo gehiagoko establezimenduei gagozkiolarik, hauek nabarmentzen dira: informazioa lortzea (tamaina horretako establezimenduen % 88,2), inprimakiak eta formularioak lortzea (% 83,9), betetako inprimakiak eta formularioak itzultzea (% 79,8), langileen kotizazio sozialak aitortzea (% 79,7) eta BEZa aitortzea (% 77,9).

Izapide horiek elektronikoki zein administrazioarekin egiten dituzten aztertuta, euskal enpresek foru-aldundiak (% 86,6) eta Administrazio Zentrala (% 71,8) nabarmentzen dituzte, eta ehuneko horietan eragina dute zerga nagusien gainean dituzten eskumenek. Ondoren, Eusko Jaurlaritza (% 51,3), tokiko erakundeak (% 27,9), Europar Batasuna eta

¹¹ Datuak azterketa-unitatean (enpresa eta establezimendua) dagoen aldearekin zuzenean aldera badaitezke ere, gutxi gorabeherako ikuspegia ematen dute.

beste batzuk (% 10,4) daude. Portzentaje horiek, beste behin, handiagoak dira soilik 10 langile edo gehiago dituzten enpresak hartzen badira kontuan. Tamaina horretan, lehenik eta behin, tamaina horretako enpresen % 86,7k dute elkarreragin elektronikoa foru-aldundiekin. Ondoren, Administrazio Zentrala (% 85,9), Eusko Jaurlaritza (% 76,4), toki-erakundeak (% 47) eta EB (% 21,8) daude.

III. ENPLEGUA ETA LAN HARREMANAK

Kapitulu honetan enpleguaren alderdi desberdinen urteko bilakaeraren jarraipena eskaini da (okupazioa, langabezia, lan-merkatuko sarrera-irteerak, soldatak, lan-osasuna, politika aktiboak eta pasiboak), bai eta EAEko lan-harremanen jarraipena ere, intereseko beste aldagai batzuen artean. Zalantzarik gabe, COVID-19ak eremu horretan, beste askotan bezala, izan duen eragina hain handia izan da 2020an, ezen Memoria honek duela urte batzuetatik aztertzen dituen denbora-serieen haustura etengabea baita, eta sarritan azalpen argirik gabe, bai denbora-ikuspegi nahikorik ez dagoelako, bai pandemiaren bilakaerari buruzko ziurgabetasuna dagoelako.

Lehendabizi, EUSTAT-en "*Biztanleria jardueraren arabera sailkatzeko inkestaren*" (BJSI) datuen arabera, EAEko **biztanleria aktiboa** 2020. urtearen amaieran 1.053.200 pertsonakoa zen, eta horietatik, % 52,1, gizonak ziren (548.800) eta % 47,9, emakumeak (504.400). 2012tik 2017ra, biztanleria aktiboa murrizten joan zen, intentsitate desberdinekin. 2018ak % 0,9ko igoera izan du, eta 2019ak, berriz, % 0,4koa (aztertutako datuak). 2020an 500 biztanle aktibo gutxiago zeuden (% 0ko tasarekin), eta bilakaera desberdina izan zuen sexuaren arabera: emakumeak % 0,2 jaitsi ziren (-1.000, termino absolutuetan); gizonak, berriz, % 0,1 hazi ziren, edo, beste era batera esanda, +400¹². EAEko jarduera-tasa orokorra % 56,3koa da 2020 amaitzean (2019an baino 3 hamarren gutxiago), emakumeena % 51,9koa izanik (2019an baino 4 hamarren gutxiago); gizonen artean, berriz, % 61,1era jaisten da (-2 hamarren).

Halaber, 2019ko abendutik 2020ko abendura bitartean, okupazioak % 2 egin du behera Euskadin (-19.400 enplegu) (+% 1,5 2019an, berrikusitako datuak), eta emakume landunak -4.400 izan dira (galeraren % 22,7) eta gizonak -15.000 (% 77,3). Hala ere, kopuru horiek zenbait baliabideren erabilera masiboak baldintzatzen ditu, hala nola aldi baterako enplegu erregulazioko espedienteek, jarduera aldatzen baitute, baina ez nahitaez biztanleriaren egoera jarduera horri dagokionez.

Enpleguaren beherakada, batez ere, zerbitzuen sektorean gertatu da, 15.600 lanpostu galdu baititu (-% 2,3), guztizko galeraren % 80,4. Gainerako sektoreek, eraikuntzak izan ezik (zero hazkundera izan duenak) bilakaera negatiboak izan dituzte, baina txikiagoak. Industriak 2.100 lanpostu galdu zituen 2019an (% -1), eta 3.300 galdu zituen 2020an, -% 1,6ko tasarekin, gizonezkoen enpleguan datu negatiboa (% -2,7) eta emakumezkoen enpleguan positiboa (% +2,3) gehituta, 2020an ere industrian enpleguaren % 77,5 maskulinoa zela kontuan hartuta.

EAEko lan-merkatuaren 2020an kontuan hartu beharreko beste alderdi batzuk dira lanaldi partzialeko landunen ehunekoak behera egin izana (1,7 puntu jaitsi da, % 15,8ra arte), bai eta behin-behinekotasunak behera egin izana ere (1,4 puntu jaitsi da, soldatapeko pertsonen % 24tik % 22,6ra). Hori sektore pribatuan soilik gertatu da (-2,1 puntu), publikoan gora egiten jarraitu baitu (+1,1).

Bestalde, **Gizarte Segurantzaren kotizatzen duten pertsonen batez besteko kopurua** (alta emanda dauden pertsonak) 959.132 da 2020ko abenduan Euskadin; horietatik % 48 emakumeak dira (2019ko abenduan baino 2 hamarren gehiago) eta % 52 gizonak. Zifra hori % 2,2 jaitsi da aurreko urteko hilabete berarekin alderatuta (-% 1,9 batez beste Estatuan), eta 21.460 afiliatu galdu dira, 6 urteko bilakaera positiboaren ostean.

Jarduera-sektore handiei dagokionez, lehen sektorea % 0,5 murriztu da, eta guztizkoaren gaineko pisua % 1,2an mantendu da. Industriak, berriz, % 3,5 egin du behera, -% 2,2ko batez bestekoaren gainetik, eta % 18,5era jaitsi da afiliazioaren gainean duen pisua (-2 hamarren). Eraikuntza batez bestekoa baino gutxiago murriztu da, % 0,8, eta afiliazioaren % 5,9 da (+hamarren 1). Zerbitzuen sektorea, azkenik, batez bestekoa baino zertxobait hobea da eta % 2 jaitsi da, eta altako afiliazioaren % 74,5era igo da (+2 hamarren).

¹² Sexuaren araberako aldaketan batura ez dator bat, askotan, guztizko saldoarekin, "milaka" zifrak erabiltzen direlako eta BJAk biribilketa bat egiten duelako..

Ekoizpen-adarrei dagokionez, bereziki bilakaera negatiboa izan dute arte-, jolas- eta entretenimendu-arloek (-% 10,8, 1.891 afiliatu gutxiago) eta Ostalaritzak (-% 10,4), 7.000 afiliatu baino gehiago galdu baititu (izan ere, afiliazioaren jaitsiera osoaren % 33 da). Ondoren, aipagarriak dira, halaber, pertsonak enplegatzen dituzten etxeko unitateen (-% 6,1) eta manufaktura-industriaren (-% 3,8) afiliazioen beherakadak. Murrizketa hori bereziki garrantzitsua da, jarduera horrek gure ekoizpen-sisteman duen pisua dela eta (6.569 afiliazio galdu ditu altan, guztizko beherakadaren % 30,6, eta guztizkoaren gaineko pisua % 17,6koa da). Aitzitik, 2019ko abenduarekin alderatuta, energia-hornidurak, osasun-jarduerak eta gizarte-zerbitzuetakoak eta informazioetakoak eta komunikazioetakoak % +5, +2,8 eta +2,3ko afiliazio-tasak izan dituzte, hurrenez hurren.

...

Euskadin ere behera egin du **kontratazioak** 2020an (-% 30,2), eta 2014-2019 aldiko bilakaera positiboa hautsi du, urte horretan hazkundea % 0,7koa izan baitzen. Jarduera guztiek bilakaera negatiboa izan dute, erauzketa-industriek izan ezik (+% 0,9), nahiz eta guztizkoarekiko duten pisua oso txikia izan. COVID-19ak jarduera osoan eragin handia izan duenez, baina horietako batzuetan nabarmen handiagoa, bereziki larria da ostalaritzako kontratazioan izandako beherakada (-% 61,2), guztizkoaren gainean duen pisua % 9,4koa baita, beherakada gertatu ondoren ere. Bigarrenik, arte-, jolas- eta entretenimendu-jarduerak % 53,7ko beherakada izan dute kontratazioetan, nahiz eta horien pisua dezente txikiagoa izan (kontratuen % 3). Hala eta guztiz ere, 2020an gehien kontratatu diren jarduerak honako hauek dira: manufaktura-industria (kontratuen % 14,8, % 27,8 murriztu dira), osasun-jarduerak eta gizarte-zerbitzuetakoak (kontratuen % 14,7, % 11,6 murriztu dira), merkataritza (guztizkoaren % 13,2, % 13,8 jaitsi dira) eta administrazio-jarduerak, horien artean ABLEak (kontratazioaren % 11,1). Aurreko urteetan bezala, sexuaren arabera aldeak hautematen dira; izan ere, manufaktura-industrian gizonek sinatutako kontratuen % 22,1 daude (2019an baino hamarren bat gehiago), eta emakumeen artean, berriz, osasun-jarduerak eta merkataritza (bien artean kontratuen % 39,2 daude).

2020an kontratatutako pertsonen kopuruari dagokionez, 245.475 dira (2019ko datuekin alderatuta, % -21). Adin-taldean arabera, LANBIDEn datuak oinarri hartuta, badakigu gehienak, bai gizonak bai emakumeak, 35 eta 54 urte artekoak direla (% 44,4), 35 eta 44 urte bitartekoak (guztizkoaren % 24,5) eta 45 eta 54 urte bitartekoak (% 19,9). 25 eta 34 urte bitartekoak ere % 28,3ko kontratua sinatu dute; 25 urtetik beherakoak, berriz, % 18,5. 2019ko % 20,1a baino ratio txikiagoa da, baina biztanleria aktiboan duten pisua baino askoz ere handiagoa, % 5koa baita (2020ko batez besteko datua). 2019ko bilakaerari dagokionez, bi sexuetan portaera nahiko antzekoa izanik, gutxien erortzen diren adin-taldeak (guztiak bilakaera negatiboak dituzte) 45 urtetik gorakoak dira (-% 18,1 45etik 54ra eta -% 14,5 54 urtetik gorakoak); 25 urtetik beherakoak, berriz, proportzio handiengan jaitsi dira kontratazioak (-% 27).

Kontratutako pertsonen banaketari dagokionez, ikasketa-mailaren arabera, % 44,2k derrigorrezko edo beheragoko ikasketak ditu, proportzio handiagoa gizonen artean (kontratutakoaren % 48) eta zertxobait txikiagoa emakumeen artean (% 40,1). Bigarrenik, kontratuen % 20,2 Batxilergoko ikasketak dituzten pertsonei dagozkie. Ondoren, % 15,8 ikasketa profesionalak dituzten pertsonen dagokie (antzeko proportzioa bi sexuetan) eta % 19 unibertsitate-ikasketak dituztenei. 2019ko bilakaerari dagokionez, ikasketa-maila guztiek behera egin dute; neurri handiengan batxilergoak egiten dute (-% 24,7) eta unibertsitate-ikasketek proportzio txikiagoan (-% 15,8).

Lanaldi motari dagokionez, bilakaera negatiboa izan da mota guztietan eta bi sexuetan. Lanaldi partzialeko kontratuak 268.907 dira EAEn (-% 33,7 2019arekin alderatuta), kontratu guztien % 38,2 (-2 portzentajezko puntu 2019arekin alderatuta). Lanaldi osoko kontratuak, berriz, 432.020 dira, iaz baino % 27,8 gutxiago (% 61,4). Gainerako % 0,4a aldizkako lanaldi finkoko 2.428 kontraturik dagozkie. Sexuaren arabera, lanaldi partzialeko kontratuen pisua oso desberdina da; izan ere, emakumeek sinatutako kontratuen erdiak baino gehiago dira (% 51,2 2020an, 2019an baino 2,3 puntu gutxiago), gizonek sinatutako kontratuen % 25,6ren aldean (-1,4 puntu). Horrela, lanaldi partzialeko kontratuen % 66,1 emakumeek sinatu zituzten 2020an (% 66,6 2019an).

Iraupenari dagokionez, sinatutako kontratu gehienak aldi baterakoak dira (% 91,5 guztira), 643.907, 2019an baino % 30,3 gutxiago, eta 59.448 kontratu mugagabe sinatu ziren, aurreko urtean baino % 29,2 gutxiago, hau da, kontratu guztien % 8,5 gutxiago (2019an baino 2 hamarren gehiago, eta 2018az geroztik baino 4 gutxiago, 2008tik ratio handiena izan duen urtea).

Horrez gain, kontrataturiko pertsonen zati handi batek hainbat aldiz egiten du urtean. Txandakatzek gora egin zuen 2019an, bai gizonen artean, bai emakumeen artean, eta behera egin zuen, nabarmen, 2020an, eta bi sexuetan, kontratazioak behera egin duelako, kontratatutako pertsonen kopuruak behera egin duena baino ia 10 puntu gehiago jaitsi baita (ikusenez, kontratuak % 30,2 murriztu dira, eta kontratatutako pertsonak, berriz, % 21, SEPEk emandako datuekin): Ratio osoa 2,87 da kontratatutako pertsonako (-38 ehunen). Aldi baterako kontratuen batez besteko iraupenari dagokionez, 2020an 48 egunekoa da (2019an baino 4 egun gehiago), eta Estatuan baino 5 egun gutxiagokoa, azken urtean ere 4 egunez luzatu dena.

...

EAE 2020. urtean lan-merkatuak izandako bilakaeraren emaitza gisa, BJAren **langabezia-tasa orokorra** % 11,4koa izan da urtearen amaieran (laugarren hiruhilekoan), aurreko urtean baino 1,8 puntu bat handiagoa. Beraz, Europar Batasunaren batez bestekoa gainditu da (EBn % 7,4koa izan da eta Eurogunean % 8,2koa). Europar Batasunean, oso zabala da langabeziaren balio-sorta. Kopuru handietatik, adibidez, Grezian (% 16,4) eta Espainian (% 16,3), % 3-4 inguruko ratio txikitara, esaterako Txekiar Errepublikan, Hungarian eta Herbeheretan. Portugalek, Finlandiak eta Estoniak Europar Batasuneko batez bestekotik gertu dituzte langabezia-tasak (% 7,4 laugarren hiruhilekoan); Estatu Batuek % 6,7ko langabezia-tasarekin amaitu zuten 2020, Japoniak % 2,9rekin, erreferentziazko beste herrialde batzuk aipatzearen.

2020an, sei urtez jarraian behera egin ondoren, gora egin du langabeen kopuruak. Zehazki, kalkuluen arabera, 2020an 119.600 pertsona zeuden langabezian, aurreko urtean baino % 18,7 gehiago (+18.800 pertsona, horietatik % 81,9 gizonak eta % 18,1 emakumeak). Langabezia % 31,5 igo da gizonen artean eta % 6,6 emakumeen artean. Ondorioz, urtearen amaieran, sexuaren arabera langabezia tasa 7 hamarren ingurukoa da, % 11,7koa baita gizonen kasuan eta % 11koa emakumeen kasuan. Adinaren arabera, langabeen kopuruak bereziki gora egin du talde gazteenean (+% 32,7, hau da, +3.300 pertsona), % 19,5 25 eta 44 urte bitartekoen artean (+10.100) eta, neurri txikiagoan bada ere, baita 45 urtetik gorakoaren artean ere (+% 13,8, +5.400 pertsona). Ondorioz, gazteen langabezia-tasak proportzio handiagoan egin du gora, % 24,2ra iritsiz.

Bestalde, 2020. urtearen bukaeran, BJAk zenbatetsitakoaren antzeko zifrak bildu zituen LANBIDEK **langabeziaren** inguruan, estatistika-eragiketa horretan berriki sartu ziren metodologia aldaketaren ondoren. Aurtengo abenduan 129.240 langabe zenbatu dira LANBIDEn, 2019an baino 15.078 gehiago (+% 13,2); urteko laugarren hiruhilekoan, berriz, 119.600 langabe zenbatu ditu EUSTATEk Jardueraren Arabera egiten duten Biztanleria Inkestan. Estatuko batez besteko langabeziaren igoera % 22,9koa izan da, eta 2020aren amaieran 3,8 milioi pertsonari eragin die langabeziak.

Zazpi saldo negatiboren ostean langabezia hazi den lehen urtea da, eta, gainera, bi sexuetan gora egin du langabeziak: batez ere gizonen artean (% 15,5), eta zertxobait gutxiago emakumeen artean (% 11,7), gizonen artean (% 13,2). Bilakaera horren ondorioz, langabeen % 54,4 emakumeak dira (2019an baino 8 hamarren gutxiago).

Adinaren arabera, langabeziak gora egin du talde guztietan, 45 urte eta gehiagoko emakumeen gutxieneko beherakada izan ezik. Gehiago hazi da 25 urtetik beherakoaren artean (+% 35,9), batez ere gizonen artean (+% 37,7 eta +% 33,9, hurrenez hurren, talde horretako emakumeen artean). Hala ere, kontuan hartu behar da igoera horrek, kolektiboaren tamaina txikia dela eta, 2.829 pertsonako hazkundera dakarrela (guztizko hazkunderaren % 18,8), eta horietatik 1.569 gizonak dira, eta gehienak 20 eta 24 urte bitartekoak. Hurrengo adin-taldean, 25 eta 44 urte bitartekoetan, langabetuen kopuruak gora egin du batez bestekoak baino neurri handiagoan (+% 20,1), batez ere emakumeen langabeziak eraginda (+% 23,6), eta gizonezkoenak, berriz, % 15,6 egin du gora. Azkenik, 44 urtetik

gorakoen artean, batez bestekoa baino gutxiago hazi da langabezia (+% 4,4), gizonen bilakaera dela eta (+% 11,1); izan ere, dagoeneko esan da emakumeen langabezia % 0,9 murriztu dela.

Ikasketa-mailaren arabera, langabeziak gora egin du 2019ko abenduarekin alderatuta (aurreko lau urteetan ez bezala), maila guztietan. Igoera handienak, batez bestekoaren gaineratik, ikasketarik gabeko pertsonen artean (+% 25,7) eta lanbide-ikasketak dituzten pertsonen artean (bai orokorrak (+% 14,4) bai goi-mailakoak (+% 21,4) izan dira. Halaber, +% 13,2ko batez bestekoaren gaineratik dago bigarren eta hirugarren mailako bigarren mailako ikasketen ondorengo langabeziaren igoera (+% 18,4); lehen mailako ikasketak, hezkuntza orokorreko bigarren mailakoak eta lehen zikloko goi-mailako ikasketak dituztenen artean, berriz, batez bestekoa baino gutxiago hazi da langabezia (+8,3, +9,7 eta +% 9, hurrenez hurren). Era berean, ikus daiteke 10 langabetik 7k (% 67,9) kualifikazio txikia dutela (hezkuntza orokorreko lehen edo bigarren mailako ikasketak dituzte). Informazio hori ez badugu ere, interesgarria litzateke jakitea ikasketa-mailaren arabera erregistratutako langabezia-zifren eta langabezian emandako denboraren zifren arteko gurutzaketa.

Langabezian daramaten denbora kontuan hartuta, 2020an murriztu egin da 6 hilabete baino gutxiago langabezian daramaten pertsonen kopurua (-% 6,1), bai emakumeen artean, bai gizonen artean (-% 6,3 emakumeak eta -% 5,9 gizonak), eta gora egin dute, bereziki, 6 hilabetetik urtebetetera langabezian daramatenek (+% 40,1 guztira, +% 53,7 gizonak eta zertxobait gutxiago emakumeak, +% 28,9). Iraupen luzeko langabeziak, urtebete baino gehiago irauten duenak, gora egin du bi sexuetan eta nabarmen, batez bestekoaren gaineratik (+% 20,8 guztira, +% 24,5 gizonen kasuan eta +% 18,5 emakumeen kasuan). Horrela, iraupen luzeko langabeen ehunekoa % 50,7ra igo da 2020ko abenduan (% 45,1 Estatu osoan), 2019ko abenduan baino 3,2 puntu gehiago. Ratio hori % 44,8koa da gizonen artean (+3,4 puntu) eta % 55,7koa emakumeen artean (+3,2).

...

Kaleratzei eta enplegu-erregulazioko espedientei dagokienez, aurten erabateko protagonismoa izan dute **eteteke eta murrizteko enplegu-erregulazioko espedienteek**. Enpresek neurri hori masiboki eskuratzeari esker, saihestu egin da egungo pandemia bezalako egoera koiuntural batek egiturazko eragin negatiboa izatea enpleguan, eta lehenetsuna eman zaio enpleguari eusteari kontratuak iraungitzei baino.

Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak 30.558 enplegu-erregulazioko espediente zenbatu ditu 2020an, eta 208.795 langileri eragiten die, horietatik % 56,2 gizonari. Espediente motaren arabera, eragindako langileen % 86,9 aldi baterako etete-espedienteengatik dira, % 12,1 lanaldi-murrizketagatik eta gainerako % 1a azkentzeagatik enplegu-erregulazioko espedienteagatik. Azken horiek, desegite edo irazpen kolektiboko lan-erregulazioko espedienteek, 1.921 langileri eragiten diete. Ondorioz, 2020an 206.874 langileri eragin zieten aldi bereko enplegu-erregulazioko espedienteek (enplegu-erregulazioko espedienteek eragindako langileen % 99); 2019an, berriz, 2.152 langileri.

8/2020 Errege Lege Dekretuak Langileen Estatutuan jasotako ABEEE araubideari buruzko berezitasunak sartu zituen, eta, besteak beste, araubide orokorrarena baino prozedura arinagoa eta azkarragoa eratu zuen. Gainera, Gizarte Segurantzaren Diruzaintza Nagusiak enpresen kuota ordaintzetik salbuetsi zituen enpresak, bai eta batera bildutako kontzeptuengatik kuotetatik ere, osorik edo % 75ean, enpresak 50 langile edo gehiago baditu, betiere enpleguari eusteko konpromisoa hartzen badu. Era berean, arau horrek indartu egin zuen eragindako langileen estaldura, langabeziagatik ordaindutakoaren araberrako prestazioa jasotzeko eskubidea aitortzen baitzaie, nahiz eta ez izan horretarako gutxienerako okupazio-aldi kotizaturik. Gainera, prestazio hori jasotzen den denbora ez da kontuan hartzen ezarritako gehieneko denbora-tarteak kontsumitzeko.

Gizarte Segurantzaren estatistikei esker, hileroko ABEEE egoeran egon diren langileen kopuruen jarraipena egin daiteke. Hileroko afiliazio-buletinak apirilean hasi ziren datu horiek biltzen. Hilabete horretan, EAEn, 152.872 langileri eragiten ziren, eta horietatik % 90,3 ezinbesteko espedienteen ondoriozkoak ziren, eta ia % 50ean banatzen ziren gizonen eta emakumeen artean. Kopuru hori hileroko serieko handiena da, orduetik, hilabetez hilabete behera egin baitzuen urrira arte; orduan, 22.749 pertsona izan ziren ABEEEk eragindakoak. Azaroan ere gora egin zuen enplegu-erregulazioko espedienteko langileen kopuruak, eta abenduan 39.183 ziren (% 46,7 gizonak eta % 53,3 emakumeak). Lurreldekoa, % 14,1 Arabakoak dira, % 37,5 Gipuzkoakoak eta gainerako % 48,4 Bizkaikoak. Ezinbesteko kausaren pisua, lehen hilabeteetan ez bezala, langileen % 18,8ra baino ez da iristen.

...

Berebiziko garrantzia dute lan merkatuaren egoera horrek eta **enplegurako politikek**. Hauexek biltzen dituzte politika horiek: politika aktiboak, langabetuek lana lortu eta lana dutenek lanari eusteko helburua dutenak; eta politika pasiboak, langabetuen babes ekonomikoa lortzeko helburua dutenak.

Lehenik eta behin, Enplegu Estrategia eta hura garatzen duten Planak, Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Gaietako Sailak abiarazitako enplegurako politika aktiboen (EPA) tresna nagusiak dira, hain zuzen ere laneratzea sustatzera, enplegarritasun mailak handitzera eta enpleguaren egonkortasuna eta kalitatea indartzera bideratuta.

2017-2020 Enplegu Planaren "2019ko jarraipen-txostenak" gogorarazten duenez, plan horrek eragin globala izan zuen lan-merkatuan: 58.000 lanpostu sustatu ziren, 6.000 enpresa berri sortu ziren eta 20.000 gazteri lan-aukera eman zitzaizen. 2019an, lehenik eta behin, 23.775 lanpostu sustatu dira eta 2.086 enpresa sortu dira. Emaizta horiek, 2017an eta 2018an lortutakoekin batera (34.143 enplegu sustatu dira eta 3.527 enpresa sortu dira), enpleguen % 100 inguru (57.918) sustatzen laguntzen dute, bai eta 2017-2020 aldi osorako aurreikusitako enpresa berrien % 94 (5.613) sortzen ere. Emaizta horiek Planaren indarraldi osora estrapolatuz gero, 2020an bi helburuak betetzea ekarriko luke horrek.

Bestalde, LANBIDEk (Enplegurako Euskal Zerbitzuak) funtsezko eginkizuna du ezarrita EAeko enplegurako politika aktiboak garatzeko eta Plana abiarazteko, zeren eta haren eginkizunak baitira laneko aktibazioa (enplegua sustatzeko programak, bitartekaritza, orientazioa, etab.) eta enplegurako trebakuntza (landunen trebakuntza nahiz langabezia daudena).

Aurrekontu-likidazioetatik abiatuta (aitortutako obligazioak), LANBIDEk 2020an 850,5 milioi euroko gastua izan zuela ezagutzen da, 2019an baino % 2,8 gehiago; horietatik 476,7 milioi euro bideratu ziren Gizarteratze Programara (2019an baino % 5,6 gehiago), 244,4 milioi euro (% 28,7) Enplegu Programara (2019an baino % 0,7 gutxiago) eta 85,8 milioi (gastuaren % 10,1) Prestakuntza Programara (2019an baino % 18,5 gutxiago). **Era berean, LANBIDEk 21,2 milioi euroko aparteko partida bat izan zuen 2020an, COVID-19ak eragindako krisiaren aurkako neurrietarako eta, zehazki, enpresei (17,9 milioi euro) eta familiei (2 milioi) laguntzeko.** Prestakuntza- eta enplegu-programen batura enplegu-politika aktiboetan egindako gastua kontuan hartzea sinplifikatzea bada ere, gizarteratze-programekin duen lotura dela eta, Lanbidek 2020an enplegu-politika aktiboetan egindako gastua 330,2 milioi eurokoa izango dela kalkulatu daiteke, 2019an baino % 6 gutxiago, 2018tik 2019ra bitartean izandako % 16,4ko hazkundearen aldean.

Bestalde, langileei zuzendutako etengabeko prestakuntza ere enplegu-politika aktiboen parte da. EAEn, araudiaren eta indarreko eskumenen banaketaren ondorioz, HOBETUZen (Etengabeko Lanbide Heziketarako Euskal Fundazioa) eta estatu mailako FUNDAEren (Enplegurako Trebakuntzarako Estatuko Fundazioa) bitartez kudeatzen dira aipaturiko jardura horiek.

Lehenik eta behin, 2018an, HOBETUZek (bi urtez behingo deialdia) 248 espediente kudeatu zituen, eta 14.433 prestakuntza-ekintzatan parte hartu duten 10.392 langileri (2017an baino % 60,7 gutxiago) prestakuntza ematea ahalbidetu zuen. Horretarako, 2,21 milioi euroko dirulaguntzak eman ziren (% 83,1 gutxiago). 2019rako deialdiaren emaitzen aurrerapenari dagokionez, guztira, 239 espediente onartu dira, eta 3,2 milioi euroko dirulaguntzak eman dira. Memoria hau egiten ari garen honetan, ez ditugu ekitaldi honen amaierako likidazioaren datuak; izan ere, COVID-19ak alarma sanitarioa sortu zuenez, enplegurako lanbide-heziketaren arloan hartutako salbuespenezko neurrien artean, prestakuntza-ekintzak amaitzeko epea 2021eko ekainaren 30era arte luzatu zen. Bestalde, HOBETUZ likidazio-prozesuan dago, eta 2020ko urtarrilaren 1ean LANBIDEk bere gain hartu zituen haren eginkizunak.

FUNDAEk sustaturiko ekintzei dagokienez, 2019an (azken datua) EAEko 148.690 langilek hartu zuten parte prestakuntzako 232.382 ekintzatan (langile berak prestakuntza bat baino gehiago egin dezake urtean), aurreko urtean baino % 3,8 gehiago, 15.915 enpresa trebatzailearen lanari esker (2018an baino -% 4,6): enplegurako prestakuntzarako 29,8 milioi erabili zituzten (+% 4,9) erabilgarri dauden funtsetatik, eta horren ondorioz hobaria izan zuen Gizarte Segurantzako kuotetan.

...

Enplegurako politika pasiboei dagokienez, langabeziaren ziozko prestazioetarako guztizko gastua, 2020an, eta behin-behineko datuen arabera, 1.222,5 milioi euro da, hots, 2019an baino % 86,6 gehiago. Zenbateko hori EAEn BPGaren % 1,70 da (% 0,82 aurreko urtean), Estatuko langabeziaren ziozko gastu osoaren % 3,44, non 35.500 milioi eurotik gorako gastua bildu baitzen (+% 92,6 2019aren aldean).

Azken urte horretan, apirilean eta maiatzean, langabezia-prestazioak jasotzen dituzten pertsonen kopuruak % 200 baino gehiago egin zuen gora, pandemiaren, konfinamenduaren eta lan-merkatuan izandako ondorioen kariaz. Hartzaileren maximoa apirilean gertatzen da (175.000 jasotzailetik gora). Ordutik, azaroan gorakada txiki bat izan ezik, hileroko datua jaisten ari da, 2020an 63.665 hartzailerekin amaituz, 2019ko abenduan baino % 24,2 gehiago.

Abenduko 63.665 hartzailerekin, % 60,4 kotizaziopeko prestazioenak ziren (38.481 pertsona), % 35,3 sorospenenak (22.458) eta gainerako % 4,3ak Gizarteratzeko Errenta Aktiboa jasotzen zuen (2.726). Estatuan, hilabete horretan bertan 2,3 milioi onuradun erregistratu dira (2019ko abenduarekin alderatuta, % 17,1 gehiago). Eta, erregistratutako langabezia osoaren zifrak kontuan hartuta, esan daiteke 2020ko abenduan (129.240 langabe erregistratu ziren), EAEko 100 langabetik 51k ez zutela inolako prestaziorik jasotzen (55 2019an) eta, 49 langabeetatik, 30ek kontribuzio-prestazioa jasotzen zutela, 17k subsidioa eta 2k Gizarteratzeko Errenta Aktiboa.

Zifra horiek izanik, Estatuko batez besteko estaldura % 63,3koa zen (2019ko abenduan baino 2 puntu gutxiago), eta hori baino txikiagoa zen EAEko datua (hilabete horretan erregistratutako langabeen % 56k lehenago lan egin zuten, Lan eta Gizarte Ekonomiako Ministerioaren metodologiaren arabera). Estaldura hori 5 puntu handitu da azken urtean. Bilakaera positibo hori gorabehera, EAEk autonomia-erkidego guztietako langabezia-estalduraren tasarik txikienetako bat mantentzen du, Ceuta eta Melilla¹³, Nafarroa eta Errioxa izan ezik, eta Madrilgo datu berarekin.

...

Halaber, bere inguruabar sozialengatik eta ekonomikoengatik (gizartean baztertuta edo arrisku horretan egotea) edo ezintasunen bat izateagatik **lan-merkatuan** berdintasunean **sartzeko zailtasun bereziak** dituzten pertsonentzako enplegu politikaren kopuruak aurkeztuko dira. Ordaindutako lana eta pertsona bakoitzari egokituriko zerbitzuen

¹³ Arrazoietako bat da langabeziagatik subsidioa jasotzeko, ordaindutakoaren arabera prestazioa amaitutakoan, kontuan hartzen dela bizikidetzaren errenta, ez pertsonala, eta errenta horrek, EAEn, sarritan gainditu egiten duela subsidioa eskuratu ahal izateko gehieneko atalasea. Horregatik, langabetu askok ezin dute sorospen hori jaso, eta sistema horren estalduratik kanpo geratzen dira.

beharrezko prestazioak bermatzea da helburu nagusia, eta aldi berean, lan erregimen arruntean sartzeko baliabidea izan nahi dute. Hori guztia hain zuzen ere lana pertsonak gizarteratzeko bide nagusia dela onartuta.

Lehenik eta behin, nabarmendu behar da 2019ko abenduan, EAEn, orotara 9.876 ezinduk (%64,8 gizonak eta %35,2 emakumeak) 76 Enpleguko Zentro Berezitako plantilletan egiten dutela lan. Sexuaren arabera banaketa ia aldatu ez bada ere, talde hori 104 pertsonatan handitu da (+% 1,1), 2018ko abenduaren aldean. Eta *zentro horiek mantentzeko laguntzei* dagokienez, Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailak 55,66 milioi euro bideratu zituen 2019an (+% 32,6, 2018. urtearen aldean). Horrez gain, LANBIDEK, 2018an, 4,2 milioi euro erabili zituen (-% 7,1 2018aren aldean), 4.573 langile ezinduri laguntzeko (+% 0,6) EAEko 36 EZBetan, EZBko jarduera profesionalerako laguntza-unitateetako 500 adituren lanari esker.

Bestalde, Eusko Jaurlaritzak gizarteratze eta laneratze modalitate berezi hori laneratze enpresen bidez hedatzea sustatu nahi du; haren bidez, pertsona bat, bai besteren konturako langile gisa, bai bazkide langile edo laneko bazkide gisa, laneratze enpresa batean sartzeko kontratu baten bidez bideratzen da, laneko kontratua lehen kasuan eta sozietatekoa bigarreanean, eta lehenago txertaketarako hitzarmen bat sinatuztik ondorioztatzen da. 2003tik 2019ra bitartean, 126 milioi euro inguru banatu ditu Eusko Jaurlaritzak laguntza-lerro horrek, urtean 37 erakunde onuradun batez beste eta 4.000 laneratze-langile onuradun. 2019an 36 laneratze-enpresari eman zitzaizkien laguntzak, eta horien zenbatekoa 10,7 milioikoa izan zen. Laguntza horiek eman ziren 254 laneratze posturi eta ekoizpenari eta laneratzeari laguntzeko 134 teknikariren lanposturi laguntzeko. Horrela, 2019. urtearen amaieran, laneratze postuak, guztira, 699 izan dra (aurreko deialdi berriagoak).

...

Soldatei dagokienez, EINen Soldaten Egituraren Urteko Inkestaren arabera, langile bakoitzeko urteko batez besteko irabazia 2018an (azken datua) EAEn 28.471 € zen, hots, % 0,9ko igoera aurreko urtearekiko. Kopuru hori Estatuko batez bestekoa baino % 18,6 handiagoa da denboraldi berean, eta autonomia erkidegoen zerrendako lehenengoa da; ondoren Madril eta Nafarroa daude. Sexuen arabera soldaten aldeari dagokionez, emakumeen batez besteko soldata txikiagoa zen gizonezkoena baino autonomia erkidego guztietan 2018an, hala ere aldea desberdina da batzuen eta besteen artean. Enpleguak eta okupazioak erkidego bakoitzean duten egitura desberdina funtsezko faktorea da aldakortasun hori azaltzeko. Batez beste, emakumeen soldata gizonezkoen % 77,4koa zen gure erkidegoan (% 22,6ko aldea, 2017an baino puntu bat gutxiago).

Eta kontuan hartzen bada lanordua bakoitzeko irabazia, lanaldi desberdinak dituzten langileak berdintasun-baldintzetan ikasi ahal izateko beharrezkoa dena, 2018an EAEn 18,87 eurokoa izan zen irabazia, 2017an baino % 2,1 handiagoa (eta Estatuko batez bestekoa baino % 21,4 handiagoa, orduko 15,54 eurokoa baita). Sexuaren arabera, EAEko emakumeen orduko batez besteko irabazia 17,57 eurokoa zen 2018an (+% 3,1 2017ko datuekin alderatuta); gizonen kasuan, berriz, irabazia 19,95 eurora igotzen da (+% 2). Sexuaren aldeko alde hori kontuan hartuz, emakumeek orduko Euskadin gizonen % 88,1 kobratu zuten, hau da, orduko irabazia % 11,9 txikiagoa izan zen. Arrakala hori 9 hamarren murriztu da azken urtean.

Bestalde, EINen "*Laneko Prezioen Indizeak*" (soilik lan-merkatuaren presioen eraginez lan-eskuaren prezioan izandako aldaketa neurtzen du, betiere eginiko lanaren kalitatean eta kantitatean eraginik izan gabe) erakusten duenez, 2008 eta 2018 bitartean (eskuratu dugun azken datu), soldatek % 3,9 egin zuten gora EAEn. Estatuan, berriz, % 5,3 igo ziren. Eta eskuratu dugun 2018ko azken datuaren bilakaeran, LPI % 4,9 igo zen EAEn (+% 5,6 Estatuan).

...

OSALANek (Laneko Segurtasun eta Osasunerako Euskal Erakundea) agerian utzi duenez, 2020an 29,35 **lan-istripu** izan ziren (lan-egunetan baja eragin duten istripu berriak, hain zuzen ere 1.000 langileko istripu kopuruaren eta berariaz laneko istripuen kontingentzia estalia duten Gizarte Segurantzako afiliatuen kopuruaren arteko zatiduraren bidez kalkulatu den kopurua) gure Erkidegoan milako (35,26 milako 2019an eta, beraz, ratioa 5,91 puntu murriztu da). Sektore bakoitzari erreparatuta, eraikuntzan izan zen intzidentziarik handiena (61,58 milako), 5,45 puntu jaitsiz 2019koaren aldean. Ondoren lehen sektorea zegoen, 58,30 milako (-11,70 2019koaren aldean) eta industria, 55,64 milako, 13,61 puntu jaitsita 2019koaren aldean. Azkenik, zerbitzuen intzidentzia batez bestekoaren azpitik zegoen, 20,08 milako (-3,88 puntu).

Autonomia erkidegoei dagokienez, Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioak kalkulatu duen lanaldiko istripuen intzidentziaren indizeak erakusten duenez, Gaztela-Mantxa zen rankingeko buruan istripuetan 2020an, eta ondoren Nafarroa zegoen. EAEk, milako 25,9ko indizearekin, bere ratioa % 20,4 jaitsi da (-6,63 portzentaje-puntu), eta, beste urte batez, Estatuko batez bestekoaren gainetik mantentzen da, logikoa baita industria-sektorearen pisu handi samarra kontuan hartuta. Ehunekotan, Estatuko batez bestekoaren aldaketa negatiboa izan da aurten ere, eta Euskadin baino handiagoa: % -21,9koa.

Horrez gain, lan kontratu motaren arabera lan istripuei buruzko datuek erakusten dutenez, istripuen kopurua handiagoa da aldi baterako kontratu dutenen artean kontratu mugatua dutenen artean baino. Hala erakusten dute Lan eta Gizarte Ekonomia Ministerioaren 2018ko datuek. Zehazki, kontratu mugagabea zutenen istripu kopurua 32,4koa izan zen mila soldatapeko bakoitzeko (EPAren lan serieak erabiliz); aldi baterako lan-kontratu dutenen artean, berriz, 53koa izan zen milako. Istripuen banaketa zein den jakin beharko litzateke sektoreen, adinaren eta okupazio motaren arabera, behin betiko ondorioak atera ahal izateko. Eta, ikuspegi dinamikoaren arabera, nabarmentzekoa da 2009an kontratu mugagabea eta aldi baterako kontratu duten pertsonen arteko istripuen indizea 26,4 istripukoa zela 1.000 soldatapeko bakoitzeko, eta 2019an 20,5era gutxitu zen.

Larritasunaren arabera, azken urtean gorabehera larriek gora egin dute (% 4,3), arinek (% 18,4) eta, neurri handiagoan, istripu hilgarriek (% 19,2). Gainera, ezbeharrak izan zuten pertsonen % 74,9 gizonetakoak ziren.

...

Lan Harremanen Kontseiluak (LHK) 2020ari buruz emandako behin-behineko datuen arabera, hitzarmena indarrean zuten langileen % 37,3k hasi zuten urtea, % 47,4k luzatutako hitzarmena berritu gabe zuten eta % 15,3k hitzarmena bertan behera utzi zuten. **Negoiazio kolektiboaren** estaldura, beraz, langileen % 84,7engana heltzen zen (aurreko urtean baino 3,2 hamarren gehiago). Negoiazioari dagokionez, urtean zehar 193 hitzarmen izan dira Euskadin, 2019an baino % 33,2 gutxiago. EAEn esparruan, erregistratutako akordioen kopurua handiagoa izan zen (133 hitzarmen, sektoreko 3 hitzarmen eta enpresako 130 hitzarmen) EAEn eragina zuen Estatuan baino (erregistratutako 60 hitzarmen), eta, aldi berean, lehenengoek estalitako langileen kopurua handiagoa izan zen (85.543 pertsona, estatuko hitzarmenetan 24.105 izan ziren bitartean).

Horren ondorioz, hauxe da urtearen bukaeran negoziazio kolektiboaren egoera: langileen % 55,4k indarrean zegoen hitzarmen bat zuen (% 18,1ek urtean erregistratutako hitzarmenekin eta % 37,3k aurreko urteetan), % 34,8k luzatuta zeukan berritu gabe, eta gainerako % 9,8k hitzarmena bertan behera utzi zuen (beraz, egiteke zeuden hitzarmenen % 44,6ren batura zen). Ondorioz, 2020an negoziazio kolektiboaren estaldura % 90,2koa izan zen (2019an baino 5,2 puntu gehiago).

Lortutako akordioen edukiei dagokienez, EAEn indarrean dauden hitzarmenetan 2020rako itundutako batez besteko soldata-igoera % 1,69koa da (Estatu osoan % 1,89); aldiz, lanaldia, batez beste, urtean 0,66 ordu murriztea adostu da (2019an -1,69 ordu), eta urteko batez besteko lanaldi itundua 1.708 ordukoa da. Lana eta familia bateratzeko neurriak direla-eta, Lan Harremanetarako Kontseiluak nabarmentzen duenez, indarreko hitzarmenen % 47,2k baino ez ditu sartu horrelako neurriak (% 43,4k 2019an), horietako gehienak edoskitzarorako eskubidea

metatzeko aukerarekiko lotuak dira, baita indarreko legerian ezarritakoa hobetzen duten ordaindutako zenbait baimen ere.

Bestalde, EINren "*hiru hilean behingo Lan Kostuen Inkestaren*" zifren arabera, 2020an (urteko batez bestekoak) 146,88 **ordu hitzartu ziren hilean enpresen eta langileen artean**, 2019an baino % 0,4 gutxiago. Ordu horietatik, 112,43 (-% 8,8 2019arekin alderatuta), % 76,5, benetan lan egindakoak izan ziren. Ratio hori nabarmen murriztu da 2020ko atipiko honetan, pandemiaren eta haren ondorioen ondorioz, eta horrek ez zuen beti utzi lan-jarduerari jarraitzea. Ondorioz, 2020an, 34,85 ordu lan egin gabe zeuden langile eta hilabete bakoitzeko, 2019an baino % 27,4 gehiago, eta benetan lan egindako orduen % 31.

Zifra horiekin zuzenean lotuta, gogorarazi nahi dugu pandemiaren ondorioz 2020an lan-merkatuan gertatutako fenomenoetako bat, enpleguaren beherakadaz gain, **telelanaren hedapena izan dela**, eta une honetan ez dakigu zein neurritan azkartu den behin betiko ezarpena. Oso modu garrantzitsuan, alarma-egoera eta konfinamendua deklaratu ondorengo urteko lehen hilabeteetan, eta ez beti baldintza tekniko eta antolakuntza-baldintza egokietan, telelanak aukera eman die enpresa askori duela gutxi egingarriak izango ez ziren jarduera- eta enplegu-mailei eusteko.

Estatistikako Institutu Nazionalaren Biztanleria Aktiboaren Inkestaren arabera, 2020ko bigarren hiruhilekoan (konfinamendu-egun gehienak hartzen dituen aldian), EAeko 32.700 pertsonak lan egin zuten noizbehinka etxebizitza partikularretik, hau da, biztanleria landunaren % 3,6k, 2019ko ia kopuru bera. Baina, horrez gain, 113.100ek (% 12,6) erreferentziazko asteko egunen erdia baino gehiago etxean lan egin zuten, 2019ko % 4,3aren aurrean. Horren ondorioz, 145.800 pertsonak, biztanleria landunaren % 16,2k, etxetik lan egin zuten, aurreko urtekoaren bikoitza baino gehiago. Sexuaren arabera, emakumeen tasa gizonena baino handiagoa da (% 16,5 eta % 15,9, hurrenez hurren), aurreko urtean telelanaren tasa handiagoa baitzuten gizonek (% 8,9 eta % 6,6, hurrenez hurren). Urtea (laugarren hiruhilekoa) amaitzeko, langileen zati handi bat lanpostuetara itzuli zen, eta telelan-tasak, noizbehinkakoak zein ohikoak, askoz txikiagoak izan ziren. Guztizko ratioa biztanleria landunaren % 9,5ekoa da (% 9,7 gizonen kasuan eta 9,3 emakumeen kasuan, eta, beraz, ia desagertu egin da genero-aldea).

EAeko datuak Estatuko batez bestekoarekin alderatuta, telelana gutxiago erabiltzen da gure erkidegoan. Desberdintasun horiek behar bezala interpretatzeko, ordea, ekoizpen-egitura bezalako aldagaiak aztertu beharko lirateke, eta, gainera, Estatuaren batez bestekoak errealtate eta datu oso desberdinak jasotzen dituela jo beharko litzateke. 2020ko bigarren hiruhilekoan, pandemia eta konfinamendua hasi zirenean, 3,5 milioi pertsona okupatuk baino gehiagok erabili zuten etxebizitzatik egindako lana Estatuan, guztizkoaren % 19,1ek (% 16,2 EAEn).

Amaitzeko, Eusko Jaurlaritzako Lan eta Enplegu Sailak **lan-gatazkei** buruz emandako datuek erakusten dute 2020an nabarmen murriztu dela gure erkidegoan greba-kopurua, eragindako langileen kopurua eta gatazka horien ondorioz lan egin gabeko lanaldien kopurua. EAEn 190 greba egin dira aurrean, 25.642 parte-hartzaile izan dituzte eta lan egin gabeko 59.741 lanegun sortu dituzte. 2019ko datuekin alderatuta, greba-kopuruak % 38,3 egin du behera, eta parte-hartzaileen kopuruak % 67,9. Lan egin gabeko lanaldiak, berriz, % 84,8 murriztu dira.

Bizi-baldintzak

Memoria sozioekonomikoaren kapitulu honek, lehenengo atalean, EAEko biztanleriaren bizi-baldintzen zifra adierazgarri nagusiak aurkeztu dizkigu, COVID-19aren pandemia agertu aurreko unean, bai eta estatuko eta Europako testuinguruan duen kokapen konparatiboa ere. Ikusiko dugunez, horiek, oro har, aurreko urteetako hobekuntzaren aurrean narriadura-seinaleak adierazten zituzten.

....

2008an hasitako krisiaren ondorioz, EBko pobrezia- edo bazterketa-arriskuan zeuden herritarren kopurua nabarmen hazi zen, eta 2012an goia jo zuen, % 25 ingurura iritsiz, eta ordutik behera egin zuen, apur bat. Pobrezia- edo bazterketa-arriskuak 2019an (eskura dagoen azken datua) biztanleriaren % 20,9ri eragiten dio, edo, bestela esanda, egungo EBko 91,3 milioi herritarri (107,5 milioi, Erresuma Batua barne hartzen badugu), Europa 2020 Estrategian ezarritako irizpideen arabera, **"AROPE tasa" izenekoan (Population at risk of poverty and exclusion)**. 2018. urtearekin alderatuta, batasuneko batez besteko tasa 7 hamarren jaitsi da (3,4 milioi pertsona gutxiago kaltetuta); beraz, intzidentzia 5 herrialdetan soilik hazi da (Txekia, Frantzia, Malta, Eslovakia eta Suedia), batean aldaezin mantendu da (Portugal), eta gainerakoetan murriztu egin da. Espainian, 2019ko ratioa % 25,3koa da, Europako batez bestekoa (11,8 milioi pertsona) baino 4,4 puntu handiagoa, eta 8 hamarren jaitsi da aurreko urtearekin alderatuta.

EAE (munduko testuinguruan 12. postuan mantentzen da, Singapur eta Erresuma Batuaren artean, NBEren Giza Garapenaren Indizearen sailkapenaren arabera), pobrezia- eta bazterketa-arriskuak biztanleriaren % 14,4ri eragiten dio 2019an (EUROSTAT eta EINren metodologiaren arabera), edo, bestela esanda, 313.600 pertsonari (nahiz eta interes handikoa izango litzatekeen, ez dago informaziorik 2008ko 2,3 puntu gehiagoko intzidentzian). Hala ere, ratio hori nahiko baxua da Europarekin alderatuta, eta Esloveniakoarekin aldera daiteke, Europar Batasuneko bigarren tasarik baxuena baitu, Txekiar Errepublikaren ondoren.

Egia bada ere EAEk Europako testuinguruan duen posizio konparatiboa oso ona dela AROPE tasa osatzen duten hiru elementuetan, adierazi behar dugu azken urtean (2018-2019) bilakaera kaskarra izan duela hiruretan, joera orokorraren aurka:

1. EBko biztanleen % 16,5 **pobrezia-arriskuan zegoen 2019an, gizarte-transferentzien ondoren**. Egoera horretan dago, kontsumo-unitate bakoitzeko diru-sarreraren banaketaren medianaren % 60tik beherako diru-sarrerak dituelako herrialde bakoitzean ("pobrezia-atalasea" deritzona; beraz, herrialde bakoitzean, gutxienezko errenta-atalase horretara iristen ez den biztanleriaren ehunekoak neurtuko luke, hau da, pobrezia-atalase hori". Ehuneko hori 3 hamarren jaitsi da 2018ko datuekin alderatuta, eta bost pertsonatik bat baino gehiago Errumanian (% 23,8), Letonian (% 22,9), Bulgarian (% 22,6), Estonian (% 21,7) eta Espainian (% 20,7) daude egoera horretan, besteak beste. EAE, tasa % 10era iritsi da 2019an, eta azken urtean 1,4 puntuko igoera izan du (+9 hamarren 2008ko datuekin alderatuta).
2. 2019an, EBko herritarren % 5,4k **gabezia material larria** izan dute; izan ere, baliabide-faltak eragindako bizi-baldintzak dituzte, hala nola fakturei aurre egiteko gaitasuna (etxeko ohiko gastuei buruzkoak), etxea bero edukitzea edo urtean astebeteko oporraldia hartu ahal izatea¹⁴. Ratio hori puntu erdi murriztu da azken urtean,

¹⁴ Zehazki, EUROSTATek uste du gabezia material larria duela, baldin eta gutxienez bederatzita item hauetako lau gertatzen badira: fakturak garaiz ordaindu ezin izatea, etxebizitza behar bezala bero edukitzea, ustekabeko gastuei aurre egitea, haragia, arraina edo proteina baliokideak bi egunetik behin jatea, urtean astebeteko oporraldia hartzea, autoa, garbigailua, telebista koloreduna edo telefono bat (mugikorrek barne) izatea.

eta 2008ko % 8,5etik behera dago. Batasunean, gabezia horren eragina oso desberdina da herrialdeen artean, eta herrialde gehienek hobetu dituzte emaitzak, azken urte honetan. Espainiak % 4,7ko tasa du (2018an baino 7 hamarren gutxiago), eta EAEk % 3,5ekoa (% 3,2 2018an), hau da, 76.000 pertsona (aurreko urtean baino 6.000 gehiago). 2008-2019 aldia aztertuta, bilakaera negatiboa izan du, % 2,8tik % 3,5era.

3. 2019an, Europar Batasuneko biztanleen % 8,3 **lan-intentsitate oso baxuko** etxeetan bizi zen; izan ere, egoera hori dela jotzen da etxeko 59 urte baino gutxiagoko helduek azkenengo urtean guztizko lan-ahalmenaren % 20 baino gutxiago lan egiten dutenean (2018an baino puntu erdi gutxiago eta 2008an baino hamar hamarren gutxiago). Grezia (% 13,8), Irlanda (% 13,6) eta Belgika (% 12,4) dira Europar Batasuneko zerrendaburuak, eta Txekia, Polonia, Hungaria eta Eslovenia, berriz, % 5 ingurukoak. EAEn datuak 3,2 puntu egin du okerrera azken urtean, eta 2019an % 10,3ra iritsi da (224.000 pertsona, 2018an baino 70.000 gehiago), EBko batez bestekoaren gainetik (% 8,3) eta 2008ko % 6,5aren gainetik (3,8 puntu).

...

Bigarrenik, Eusko Jaurlaritzaren **Pobreziari eta Gizarte Desberdintasunei buruzko Inkestaren** (PGDI) 2018ko azken datuek erakusten dute EAEko pobrezia- eta prekaritate-arriskua eta kaltetutako pertsonen kopurua handitu egin dela 2016rekiko, 2008ko krisiaren aurreko ongizate-mailetatik aldenduz, 2019ko Memoria Sozioekonomikoan ikusi zen bezala.

Eta, joera orokor horren barruan, PGDIren emaitzen txostenean ikusten da Euskadin desberdintasuna areagotu egin dela: nabarmentzen da 2008ko krisiaren garapenarekin batera, 2012-2014 aldian, desberdintasuna nabarmen handitu zela, eta 2014 eta 2016 artean enplegua berreskuratzeak eta egoera txarragoan zeuden kolektiboen emigrazioak gorakada horren zati bat murrizten lagundu zutela. Hala ere, ildo positibo hori hautsi egin da 2016 eta 2018 artean; biurteko horretan, desberdintasun-adierazleak areagotu egin dira berriro Euskadin.

- Lehenik eta behin, Giniren Indizeak¹⁵ noranzkoa aldatu du azken biurtekoan: 2012ra arte etengabe jaitsi (hobetu) ondoren, 2014an 27,1era igo zen, eta 2016an, berriz, 25,8ra. 2018an, berriz ere goranzko joera hartu zuen, 26,7ra iritsi arte. Europar Batasunean, bi hamarren jaitsi da (hobekuntza) 2016arekin alderatuta, 30,6tik 30,4ra; Espainiaren datua, berriz, nabarmen murriztu da (-1,3 puntu), 33,2ra iritsi arte.
- Bigarrenik, deskribatutako joera antzekoa da EAEko biztanleen % 20 aberatsenen diru-sarrerak eta % 20 behartsuenen diru-sarrerak (S80/S20) lotzen dituen zatidura kontuan hartzen bada. Kasu horretan, indize hori 4,2tik 3,6ra jaitsi zen 1996 eta 2008 artean, eta apur bat igo zen 2012an, 3,7ra, eta nabarmenago 2014an, 4,2ra arte. 2016an ratio hori 3,9ra jaitsi zen, baina 2018an berriz ere 4,1era igo zen. EBn, berriz ere, batez besteko datua nahiko egonkor mantendu da aztertutako urteetan (beti 5 inguru), eta 5,1era iritsi da 2018an, 2016an baino hamarren bat gutxiago.
- Bestalde, dinamika kezkarri bat biztanleriaren diru-sarrera guztien zatiari dagokion adierazleari dagokio, hau da, EAEn baliabide gutxien dituzten pertsonen % 10i. 2000ko % 3,55etik 2008ko % 3,88ra igo ondoren, adierazlea % 3,75era jaitsi zen 2012an eta % 3,41era 2014an. 2016an % 3,48ra igo ostean, 2018an berriz ere 3,35era jaitsi da, eta 1996-2012ko datuen azpitik jarraitzen du. Bilakaera hori Europar Batasunean gertatutakoarekin alderatuz gero, ikus daiteke azken bi hamarkadetan tasak bere horretan jarraitu zuela, % 3 inguruan, Europar Batasunean, 2014an % 2,7raino jaitsi bazen ere, eta harrezkero, % 2,8an mantendu da. Espainia % 3an zegoen 2000n, baina behera egin du 2014ko 1,8ra arte, baina ordutik 4 hamarren berreskuratu ditu, 2018ko 2,2ko ratoraino, EAEko 3,35aren oso azpitik.

¹⁵ Giniren indizeak neurtzen du noraino urruntzen den banakoen edo familien diru-sarreraren banaketa ekonomia baten barruan erabat ekitatiboa den banaketa batetik; beraz, 0ko indizea ekitate perfektua da, eta 100eko indizea, berriz, ekitate falta perfektua.

...

Bestalde, EInen "**bizi-baldintzen inkestako**" 2019ko zifrek, 2018an bezalaxe, ez dute joera argirik adierazten, hobera egiten duten eta okerrera egiten duten adierazle batzuk erakusten baitituzte:

- Aldeko bilakaera dutenen artean, bai errenta pertsonala bai familiakoa % 3,9 hazi dira, eta Estatuko batez bestekoa baino proportzio handiagoan hazi dira. Era berean, eta aurreko urtean bezalaxe, pobrezia energetikoak behera egiten jarraitzen du (% 6,7tik % 5,6ra), Europako joerei jarraituz. Gauza bera gertatzen da gutxienez bi egunetik behin okela, oilaskoa edo arraina jan ezin duten familien ehunekoarekin (% 2,2tik % 1,7ra jaitsi da), pobrezia energetikoarekin batera, seguruenik zailtasun eta gabezia handienak islatzen baititu.
- Datu kaltegarri gisa, 2019an gora egin du hilabete amaierara iristeko zailtasunak dituzten familien ehunekoak (% 38 baino gehiago), bai eta ezusteko gastuei aurre egiteko ezintasuna aitortzen dutenenak (% 25,2) edo etxebizitza nagusian ordainketak egiteko atzerapenak ere (2018an familien % 5i eragiten zien, eta 2019an, berriz, % 7,3ri).

...

Bestalde, EAEko **familia-sistemen tipologia** nabarmen aldatu da azken hamarkadetan, prozesu demografiko, sozial eta kulturalen ondorioz. Aldaketa nabarmenen artean, hauek daude: etxe-moten aniztasun gehiago; batez besteko tamainaren murrizketa; aldaketa handiak etxe horietako erreferentziatzko pertsonen profilean; etxean dauden adingabeen proportzioaren murrizketa eta menpekotasun-egoeren areagotzea.

Azkenengo urteotan, familia-erakundean egondako eraldaketa handiek eta horrek ugalkortasunean izandako eraginak interes publiko handia sorrarazi dute, horrek guztiak dituen ondorioak direla-eta. Ugaltzeko eta laneratzeko adin aproposak bat datozenez gero, emakumezko gazteak egoera zailan daude, seme-alabak izateko erabakiari dagokionez. Eusko Jaurlaritzaren "*Familia 2020*" txostenaren arabera, elkarrizketatutako pertsonen % 51k uste du seme-alabak izateak dezente oztopatzen duela emakume baten karrera profesionala (% 44 2016an), eta % 22k uste du "asko" oztopatzen duela (% 26, 2016an). Gizonen kasuan, berriz, galdetutako pertsonen % 12k soilik ikusten ditu oztopo asko edo dezente karrera profesionalean seme-alabak izategatik (% 13, 2016ko inkestan).

EUSTATEk "*bizitza laborala, pertsonala eta familiarra uztartzeari buruzko inkesta*" egin du. Inkesta horren 2019ko emaitzak nabarmentzekoak dira: etxetik kanpo lan egiten duten emakumeek, bestalde, gizonen baino % 42,4 ordu gehiago ematen dituzte egunean seme-alaba adingabeak zaintzen, eta % 53,3 gehiago mendeko pertsonak zaintzen; gainera, lankideek baino % 40 denbora gehiago ematen dute etxeko lanetan. Gizonen 3,3 ordu ematen dituzte egunero adingabeen zaintzan (datu bera aurreko 3 urteetan), eta emakumeek 4,7 ordu (datu bera 2018an). Alde hori dezente handiagoa da mendeko pertsonen zaintzari dagokionez; jarduera horretan egunean 1,5 ordu ematen dituzte gizonen (2018an 1,4) eta 2,3 ordu emakumeek (2018an 2,4). Gainera, etxeko lanetan, batez beste, 2,1 ordu ematen dituzte emakumeek; gizonen, berriz, 1,5 ordu (2018an, 2,1 eta 1,4 ordu, hurrenez hurren).

Batez besteko horiek batuta, emakumeek etxeko lanetan eta zaintzan ematen duten denbora 9,1 ordukoa izango litzateke, eta gizonen, berriz, 6,3 ordukoa, hau da, % 44,4ko aldea (2018an, % 50,8). Bere gain hartutako kargen desberdintasun horrek etxeko lanen banaketarekiko asebetetze-mailari eragiten dio; izan ere, emakumeek, batez beste, 10etik 5,9ko asebetetze-maila adierazten dute beren ezkontideak edo bikotekideak etxeko lanak egiteko eskaintzen duen lankidetzari buruz, eta gizonen 7,7koa.

Enpresei kontziliazioa errazteko baimen jakin batzuk eskatzeko zailtasunari dagokionez, 2019an 2018an hasitako zailtasun txikiagoen joera finkatu da, baina emaitzak 2010ekoak baino txikiagoak dira oraindik.

Ordutegi motei eta malgutasunari dagokionez, EUSTATEn ECVLk adierazten du 2019an EAEko langileen % 20,5ek lanaldia ia egunero luzatu behar dutela (eta % 19,2k batzuetan). 2018. urteari dagokionez, lanaldia luzatu behar duten pertsonen ehunekoak 4,8 puntu igo da, ohiko edo noizbehinka. Ildo beretik, EUROSTATEk "antolaketa eta lanaldiari" buruz egindako inkestaren arabera, 2019an EBko langileen % 21ek lanaldia egokitu behar zuten beren enpleguaren

eskakizunetara (gehituz, suposatzen dugu) astean behin eta % 19 gehiagok hilean behin (ratioak % 13 eta % 10 dira Espainian, hurrenez hurren).

ECLVren arabera, ordutegi malgua, kontziliazioa hobetzeko tresna osagarria, EAEko langileen % 42,7k baliatzen dute (% 35,4k 2018an), eta neurri txikiagoan emakumeek (% 38,9) gizonen baino (% 46,2). Norberaren etxean lan egiteari dagokionez, %10ek lantzean behin egiten du lan etxean eta %5,5ek egun erdia gutxienez. Oro har, beraz, enplegua duten pertsonen % 15,5ek noizean behin edo maizago egiten du lan etxean (% 12,6 2018an), eta ratio hori nabarmen handituko da 2020an, COVID-19aren ondorioz¹⁶.

2010. urteaz geroztik, langileen lanaldiarekiko gogobetetasuna eta ordutegien malgutasuna ia ez dira aldatu lehen kasuan, eta zertxobait hobetu da bigarrenean; aldi berean, sexuaren arabera oso txikiak dira. Gizonen artean, lanaldiari dagokionez, batez besteko asebetetze-maila 2010eko 10etik 7koa izatetik 2019ko 7,1ekoa izatera igaro da, eta ordutegien malgutasunari dagokionez, handitu egin da (6,2 eta 6,7 artean). Emakumeen kasuan, lanaldiari buruzko gogobetetasuna 7,2tik 7,5era jaitsi da; ordutegien malgutasunari dagokionez, berriz, gogobetetasuna apalagoa zen telesailaren hasieran, baina handitu egin da, azken urtean gizonen gogobetetasunarekin ia parekatzeraino: 2010ean 5,9 izatetik 2019an 6,5 izatera.

Azaldutako egoera horiek arintzeko, familiei laguntzeko planak abiarazi zituen Eusko Jaurlaritzak 2002an, zertarako eta familiek seme-alaba kopurua askatasunez erabakitzea galarazten duten eragozpen ekonomikoak eta gizarte eta laneko eragozpenak gainditzeko. Hala, Familiei Laguntzeko Legea onetsi zuen 2008an, markoari lerrun juridiko handiagoa emateko eta familia politika integralerako oinarriak ezartzeko, betiere familien eta familiako kideen ongizatea eta bizi-kalitatea hobetze aldera. III. Planaren bilakaera familien aldeko politikari buruzko gogoetarako abiapuntua izan zen, baita 2018an EAEko administrazio guztietarako sinaturiko "Familien eta haurren aldeko ituna" sinatzeko ere. Itun hori diagnostiko partekatu batean oinarritzen da, 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko IV. Plana diseinatzeke balio izan duena. Oraindik ez dago horri buruzko informazio zehatzik atal hau amaitu zenean.

...

Genero Berdintasunaren Indizea (GBI) adierazle sintetiko bat da, eta gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunak laburbiltzen ditu, haien ongizatean eta garapen pertsonalean eragina duten alderdi garrantzitsu batzuetan. EAerako, EUSTATEk kalkulatu du, Genero Berdintasunerako Europako Institutuaren (EIGE) metodologia erabiliz, bai eta erakunde horrek Europar Batasuneko 28 herrialdeei buruz emandako informazioa erabiliz ere. Metodologia horren aplikazioak, beraz, EAEn genero-berdintasunean egindako aurrerapenak EBko herrialdeek eskaintzen duten erreferentziarekin alderatzeko aukera ematen du. Adierazle sintetiko horrek eskala adimentsional batean laburbiltzen ditu –eskala horretan, 1ek erabateko desberdintasuna eta 100 erabateko berdintasuna adierazten ditu– gizonen eta emakumeen artean oraindik ere dauden desberdintasunak, haien ongizateari eta garapen pertsonalari eragiten dieten alderdi garrantzitsu batzuetan.

EAEko 2020ko GBIk 71,1 puntu ditu 100etik (2017ko datuak). Aurreko neurketan bezala (2015), EB-28ko batez bestekoak baino puntuazio hobea lortu du aztertzen diren dimentsio guztietan. Gainera, baliorik altuenak, Euskadin, osasunaren, diruaren eta enpleguaren dimentsioetan lortzen dira, eta baxuena, berriz, boterean.

Aztertutako aldian (2010-2017), EAEko GBiren bilakaera positiboa izan da; izan ere, 2010ean 68,8 puntu lortu zituen, 2012an 69,1, 2015ean 69,3 eta 2017an 71,1. Gainera, Denboraren arloan izan ezik, hobetu egin dira genero-berdintasunaren adierazleak arlo guztietan, batez ere ezagutzarenean, non adierazleak 4 puntu irabazi baititu, batez ere ikasketa-eremuen arabera bereizketaren hobekuntzagatik, 2010ean 53 puntu izatetik 2017an 58,2 izatera igaro baita. Boterearen dimentsioan, aurrerapena 3,7 puntukoa da, eta 58,0koa. Nabarmenezkoa da botere politikoaren

¹⁶ Ikus III. kapituluaren dagokion atala. EAEko lan-merkatua, memoria honetan.

azpidimentsioa, 6 puntu hobetzen baitu, 87,7ra iritsi arte. Aitzitik, denboraren adierazleak puntu 1 egin du okerrera, gizarte-jardueretan gertatutakoaren ondorioz; izan ere, 2010ean 60,8 puntu izatetik 2017an 59,3 puntu izatera igaro da.

Europako konparazioan, EAE Suediaren, Danimarkaren, Frantziaren, Finlandiaren, Erresuma Batuen, Herbehereen eta Irlandaren atzetik dago, eta Belgikarekin berdinduta, baina Europar Batasuneko gainerako 20 kideen eta Europako batez bestekoaren aurretik. Espainiako GBIk 70,1 puntu zituen 2017an, EAEkoa baino puntu bat gutxiago. Horrez gain, Euskadik Espainiak baino baliorik altuagoak lortu ditu 2017an, GBIren dimentsioen erdiaren adierazle partzialetan: Espainiako emaitzak aise gainditzen dituen dimentsioa Denborarena da, non distantzia 8,4 puntukoa den, baina diruan (+7) eta osasunean (+2,3) ere aurretik dago. Aitzitik, desabantailan dago Enpleguaren (-0,4), Ezagutzaren (-2,2) eta, batez ere, Boterearen (-4) dimentsioetan, bereziki botere sozialaren (-4,2) eta ekonomikoaren (-12,1) azpidimentsioetan, baina ez, ordea, Botere politikoaren dimentsioetan, non EAEk ia 11 puntu gainditzen baitu Estatuak.

Gizarte-babesa

Lehenik eta behin, EUSTATen 2019ko **"EAEko Gizarte Babesaren Kontuaren"** arabera, Euskadin funtzio horretarako erabilitako baliabideen bolumena 19.564 milioi eurokoa izan zen erreferentzia-urtean, 2018an baino % 5,9 gehiago (+1.094 milioi). Zifra hori urte horretako BPGren % 24,6 da (+4,8 puntu 2008arekin alderatuta, eta 6 hamarren gehiago 2018an baino). Gizarte-babeseko gastu osoak etengabe egin du gora denborazko serie erabilgarrian, eta biztanleko gastua 6.402 €-koa izan zen 2008an, eta 8.918 €-koa 2019an (+% 39,3). Gainera, EUROSTATEk 2018rako emandako azken datuak izanik, Euskadiko gizarte-babeseko per capita gastua, erosketa-ahalmenaren parekotasunean neurtuta, 9.022 €-koa izan zen, EBko batez bestekoaren (8.709 €) eta Estatuko batez bestekoaren (6.457 €) gainetik, nahiz eta euroguneko biztanle bakoitzeko 9.738 €-tik behera egon.

Bigarrenik, 2020an, milioi erdi pertsona baino gehiago (521.499, lehen hurbilketaren arabera) **Gizarte Segurantzaren sistemako pentsioen onuradunak** izan ziren gure Erkidegoan (kotizaziopekoak eta kotizazio gabekoak¹⁷), aurreko urtean baino % 0,3 gehiago. Azken urteotan gertatzen ari den bezala, igoera hori kotizaziopeko pentsioen onuradunen kolektiboaren pisuaren eta bilakaeraren ondorio da, gainerako modalitateak, oro har, gutxieneko kopuruetan mantentzen baitira. Horrela, Gizarte Segurantzaren prestazio ekonomikoek estaltzen duten EAEko biztanleriaren ehunekoa % 23,7koa da, aurreko urteko ratio berean.

Pentsio kontributiboek dagokienez (2020an onuradunen % 97,7 eta gastuaren % 99,3 dira), 2020an 509.327 onuradun izan ziren batez beste (+% 0,3), guztira 560.930 pentsio jaso zituztenak (+% 0,4); izan ere, pertsona bat pentsio kontributibo baten baino gehiagoren onuradun izan daiteke, eta urteko gastua 9.698 milioi eurokoa izan zen (% 2,7). Kotizazio gabeko pentsioek, berriz, 12.172 pertsona estaltzen zituzten 2020an (urteko batez besteko datua), 68,9 milioi euroko gastua eraginez (2019ko datuekin alderatuta, % 1,9). Laburbilduz, EAEko pentsioen guztizko gastua, behin-behineko datuak ikusita, 9.766,9 milioi eurokoa izan zen 2020an, 2019arekin alderatuta % 2,7ko igoerarekin, BPGren gaineko ehunekoa 1,6 puntu izanik, % 13,6raino (EUSTATen behin-behineko datuekin).

Gizarte Segurantzaren kontribuzio-pentsioen EAEko gastua eta Gizarte Segurantzaren Diruzaintza Nagusiaren kuoten bilketa-zifrak erlazioztatzen baditugu, 2019an, bi zifrak eskuragarri dauden azken ekitaldian, gastua 9.440,6 milioi eurokoa zen, 7.498,6 milioi diru-sarreraren aurrean, eta, beraz, saldoa negatiboa izango litzateke, 1.942 milioi eurokoa, 2018an baino % 2,8 handiagoa.

¹⁷ Kalkulu horietatik kanpo utzi dira laguntza-pentsioak eta LISMItik eratorritakoak, desagertzeko joera dutenak eta informazio eguneraturik ez dutenak. Nolanahi ere, guztizkoarekiko duen pisua % 0,4tik beherakoa da.

Bestalde, **Diru-sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren** funtsezko prestazioa Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta (DSBE) izenekoa da, Gizarteratzeko eta Diru-sarrerak Bermatzeari buruzko abenduaren 23ko 18/2008 Legeak ezarritakoari jarraiki. Laguntza horien ondorioz, 2018ko PGDIren arabera, pobrezia-mugaren azpitik bizi diren pertsonen kopurua % 33,6 jaitsi da Euskadin. Zifra horietatik ere ondorioztatzen da Sistema hori, pobrezia-arriskuan dauden biztanleen % 69,3rengana heltzen zela aipatutako urtean: 136.567 lagun (biztanleria osoaren % 6,3).

2020an, 54.747 bizikidetz-unitatek jaso zuten DSBE (abenduko datua, 98.901 onuradunek); 2019a amaitzean, 52.455 izan ziren laguntza horiek jaso zituztenak. Horrek esan nahi du, 15 urtez etengabe hazi ondoren (1999 eta 2014 artean¹⁸) eta bost urtez jaitsi ondoren (2015 eta 2019 artean), % 4,4ko hazkundera izan dela. LANBIDEn 2020ko abenduan egindako espediente aktiboen fitxatik jakin da, halaber, inskribatutako bizikidetz-unitateen 54.747 titularretatik, % 41,7 gizonak zirela eta % 58,3 emakumeak (2019an baino hamarren bat gutxiago). Onuradunen kontzentrazio handiena duen adin-tartea 40 eta 59 urte artekoa da (guztizkoaren % 48,8, 2019an baino 8 hamarren gehiago), eta nabarmentzekoa da, halaber, 3.826 hartzailerik 30 urte baino gutxiago dituztela (% 7). 2019ko abenduari dagokionez, adin-tarte guztietan igo da titular-hartzaileen kopurua, 64 urtetik gorako kasuan izan ezik, horiek 8.975 titular baituzte (-% 2,5); aurreko adin-taldean, berriz, % 8,9 hazi da gehien (4.417 pertsona).

LANBIDEn arabera, hauxe da bizikidetz-unitate hartzailearen pertsona titularren profila (aztertutako sailean ia aldatzen ez dena): espainiar nazionalitateko emakumea, 40 urtetik gorakoa eta oinarrizko ikasketak dituen (% 68,9k nahitaezko ikasketak ditu, % 10,5ek lanbide titulazioren bat eta % 4,3k unibertsitateko titulazioa). Prestazioa jasotzen duten atzeritarrak, 15.891, titular hartzaileen % 29 dira (% 27,8 2019an), eta titular hartzaileen % 23,6 pentsiodunak dira (% 25,6 2019an). Era berean, 9.860k, bizikidetz-unitate hartzaileen % 18k, DSBE jasotzen dute soldata-errenten osagarri gisa (-1,9 puntu aurreko hiru urteekiko, horietan ratioa % 19,9koa izan baitzen), eta 8.737 titularrek, DSBE prestazioarekin batera, guraso bakarragatiko osagarria jasotzen dute (% 16,7).

2010ean, Etxebizitzaren Prestazio Osagarria (EPO) abian jarri zen, arestian aipatu dugun 18/2008 Legea garatzeko. Haren helburua Diru-sarrerak Bermatzeko Errentaren osagarri diren prestazio ekonomikoen sistema egituratzea da, biztanleriako talderik ahulenek etxebizitzaren inguruko gastuak ordaindu ahal izan dezaten. Indarraldiko lehen urtean (2010), guztira 50 milioitik gorako gastua izan zuen EPOk, eta urtez urte joan da handitzen gastua, 2016ko 91 milioi euroraino (orain arte gehieneko zenbatekoa izan dena). 2020an, 76,43 milioi euro erabili ziren prestazio horretarako, (2019ko +% 0,8aren aldean). Titular hartzaileen kopuruari dagokionez, 2020ko abenduan DBEren 25.868 bizikidetz-unitate onuradunek gainera EPO jaso zuten (aurreko urtean baino %5,7 gehiago).

EPO abian jarrita, gizarte-larrialdirako laguntzak (GLL), diru-sarrerak bermatzeko euskal sistemaren hirugarren tresna denak, jatorrizko helburua berreskuratu du (oinarrizko berariazko beharrei aurre egitea, etxebizitzarekin loturikoak nagusiki, batzuetan bat-batean gertatu direnak, gizarte-bazterkeriako egoerak prebenitzeko, saihesteko edo arintzeko beharrezkoak diren gastuei aurre egiteko nahikoa baliabiderik ez duten pertsonentzat), eta nabarmen murriztu da hien aurrekontu-saila. Datu ofizialak ditugun azken urtean, hots, 2018an, laguntza horietarako 34,05 milioi euro bideratu ziren (+% 0,7 2017. urtearen aldean). Halaber, guztira 28.467 kontsumo-unitate hartzaile zenbatu ziren, 2018an baino % 2 gutxiago, eta orotara 57.341 laguntza eman ziren hainbat kontzepturengatik, hala nola oinarrizko beharrak (8.694 laguntza), alokairua (7.895) edo interesen amortizazioa (3.540), hots, laguntza bakoitzeko batez besteko zenbatekoa 593,86 euro da (+% 3,4, 2018aren aldean). Bestalde, aurten, hirugarrenez, kategoria espezifiko gisa sartzen da "energia" (2016ra arte "beste mantentze-gastu batzuen" barruan sartzen zen), 14.726 laguntza jasotzen baititu (2018an baino % 16,9 gutxiago eta GLLetarako funtsen % 15,2).

¹⁸ Bizikidetz-unitate hartzaileen gehieneko kopurua (65.000 baino gehiago) lortu zen urtea, IV.2.5. grafikoa ikus daitekeenez.

Azken finean, Diru-sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemak 483,9 milioi euro gastatu zituen 2020an, 2019an baino % 6 gehiago (gastua hiru urtez jaitsi ondoren), honela banatuta: 373,4 milioi Diru-sarrerak Bermatzeko Errentan egindako gastuari dagozkio (guztizkoaren % 77,2 eta 2019an baino % 7,7 gehiago), 76,4 milioi Etxebizitzako Gastuak Osatzeko Prestaziorako (guztizkoaren % 15,8 eta 2019an baino % 0,8 gehiago), eta zenbatetsi da, Sistemaren gastu erantsia kalkulatzeko, 2019an gizarte-larrialdietarako laguntzetara bideratutako 34,1 milioi euroak mantendu egin direla 2020an (sistema osoaren %7), laguntza horri buruzko 2020ko datu ofizialik ez badago ere.

Konparazioa egite aldera, Osasun, Gizarte Politika eta Berdintasun Ministerioaren "*Gizarteratzeko Gutxieneko Errenten Txostena*"ri esker, autonomia erkidegoetako sarrerak bermatzeko sisteman kopuru handien konparaziozko segimendua egin daiteke, betiere era askotako araudiak eta sistemak garatzeko maila ezberdinak daudela kontuan izanik. 2019ko ekitaldiari buruzko txostenaren arabera (argitaratutako azkena), urte horretan gure erkidegoak 6.352,42 euro gastatu zuen urtean prestazio horien titular bakoitzeko, estatuko 5.779,39 euroko batez bestekoaren aldean (% 9,9 gehiago), eta haren estaldura-tasa 30,12koa izan zen mila biztanleko. Estatuko batez bestekoa, berriz, 6,32 izan zen mila biztanleko. Azterlanaren arabera, gure Erkidegoak 2019an Estatuan prestazio horietarako emandako funts guztien % 25,1 erabili zuen DBE-erako gehi EPO, autonomia erkidegoen arabera. Euskal biztanleriak Estatu osoan duen pisuaren arabera egokitu beharko litzaiokeena baino askoz portzentaje handiagoa da; izan ere, %4,7koa da aipaturiko urtean.

2020an, Estatuan ***Bizitzeko Gutxieneko Errenda*** sortu da (BGE). Pandemiaren krisi betean agertzen da, eta COVID-19ak eragindako kalteberatasun ekonomiko eta sozialaren hazkundeari erantzuten dio. Hala ere, ez da pandemiari lotutako neurri koituntural eta salbuespenezkoa, egiturazko tresna bat baizik, zeinaren agerpena COVID-19aren osasun-krisiak bizkortu egin baitu, eta haren helburua da konponbidea jartzea diru-sarrerak bermatzeko Espainiako ereduaren ahuleziei eta lurralde-aniztasunari. BGE Gizarte Segurantzaren ordaindutakoaren arabera ez den prestazio ekonomiko gisa sortzen da, bakarrik edo bizikidetzaren unitate batean integratuta bizi diren pertsonen pobrezia- eta gizarte-bazterketako arriskua prebenitzeko, baldin eta oinarrizko premiak asetzeko baliabide ekonomiko nahikorik ez izateagatik egoera ahulean badaude. Alderdi ekonomikoaz gain, onuradunen gizarteratzeko eta laneratzeko benetako aukerak hobetzea du helburu.

Espanian, abian jarri zenean, Gobernuak kalkulatu zuen 850.000 etxek (2,3 milioi pertsona inguru) jaso zezaketela BGE. Abenduan, GSINK ia 160.000 etxeri onartu zien prestazio hori, eta 460.000 pertsonak baino gehiagok (horietatik % 47 adingabeak dira) 518 milioi euro baino gehiago jaso zituzten.

EAE-n, DSBEren kudeatzaile den LANBIDEn esleitu zaio BGEren kudeaketa; kasu batzuetan izan ezik, zenbateko handiagoko prestazioak eskaintzen ditu, eta zenbait kolektibo hartzen ditu barnean, hala nola pentsiodunak, estatuko prestazioan sartuta ez daudenak. DSBE, beraz, BGEren prestazio osagarri eta subsidiario gisa konfiguratuta dago. Memoria hau egiten ari garen honetan, ez dakigu zein den gure erkidegoari dagokion prestazioaren zenbatekoa.

Bestalde, ***Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema (GSES)*** arretako sare publiko egituratua da, erantzukizun publikokoa, eta bere helburua da gizarteratzea, autonomia eta ongizatea bideratzea pertsona, familia eta talde guztiei, sustapen, prebentzio, babes eta laguntza funtzioa garatuz, pertsona eta harreman prestazio eta zerbitzuen bidez funtsean. Gizarte-zerbitzuei buruzko abenduaren 5eko 12/2008 Legeak arautu eta agintzen du, eta hauek dira bere ezaugarri nagusiak: gizarte-zerbitzuetan eskubide subjektiboa ezartzea, sistema osatzen duten prestazio eta zerbitzuen katalogoa definitzea, eskubide horren eragina zehaztuz, eta garatu eta ezartzen dela bermatuz, eta azkenik, aipatutako katalogoaren garapena aurreikustea, prestazio eta zerbitzuen zorro baten bidez, haren ezaugarri nagusiak eta sarbide-baldintzak definitzen dituena.

EAEko Gizarte Zerbitzuen gastua 2018an (datuak dituen azken urtea) 2.815,1 milioi eurokoa izan zen, aurreko urtean baino % 2,3 gehiago, EUSTATen "*Gizarte Zerbitzuei eta Gizarte Ekintzari buruzko Estatistika*"ren arabera. Gastu hori, gure erkidegoko BPGren % 3,67 ekartzen du urte horretan, eta biztanleko 1.291,1 €-ko gastua batez beste, 2017an baino % 2,1 gehiago. Gastuaren % 71, ia 2.002 milioi euro, gastu arruntei dagokio, eta horietatik, 761 milioi euro

familiantzako transferentziatarako erabili ziren (-% 1,2 2017aren aldean). Gainera, administrazio publikoen finantziarioa 1.940,5 milioi eurokoa izan zen (% 1,1), % 68,9koa, eta sektore pribatutik, berriz, gainerako % 31,1.

Gizarte zerbitzu ugarien artean, biztanleentzako eta adineko pertsonentzako zerbitzuak dira baliabiderik gehien jasotzen dituztenak, bien artean gastuaren % 63,4 hartzen baitute (guztizkoaren % 36,8 eta % 26,6 hurrenez hurren). Herritar guztientzako baliabideen artean, familiantzako transferentziak nabarmentzen dira, 755,7 milioi euro, gastu osoaren % 26,8, eta % 3,9 murriztu dira azken urtean. Adinekoei dagokionez, haiei ematen zaien arreta batez ere prestazio hauek dira: egoitza zerbitzuak, laguntzako eguneko zentroak, etxez etxeko laguntza zerbitzuak eta telelaguntza. Adinekoentzako egoitza-zentroei dagokionez, EAEn 445 zentro zeuden 2018an; horietatik 164 publikoak ziren eta 281 pribatuak. Sistema horrek, erreferentziako urtean, 626 milioi euroko gastua eragin zuen (+% 4,6), gizarte-zerbitzuetan egindako gastu osoaren % 22,2.

2007ko Mendetasunaren Legea ezartzeari dagokionez, IMSERSOren 2020ko abenduaren 31ko azken datuek erakusten dutenez, aipaturiko data horretan, EAEk 105.906 balorazio-eskabide zituen erregistraturik Mendekotasunaren Arretarako Sistemari. Horietatik (gainerako erkidegoetan bezala) gehienak mendekotasun-gradua aintzatesteko berrikuspenei dagozkie. Eskatzailearen profila emakumeari dagokio (guztizkoaren % 64), 80 urte edo gehiagokoa (eskabideen % 53,3). Erregistraturako 105.906 irizpen-eskaeretatik, % 99,54k zegokion ebazpena jaso zuten jada (Estatuan, batez beste, % 92,35), eta 79.315 pertsonari, irizpena jaso zuten kasuen % 75,24ari, prestazioa jasotzeko eskubidea onartu zieten. Erreferentziako datan, 88.748 prestazio eman ziren (2019ko datuekin alderatuta, % 1,1), eta horietatik % 40,21 familia-zaintzagatiko prestazio ekonomikoari dagozkio (Estatuko batez bestekoa baino ratio handiagoa, % 31,57koa), % 13,71 egoitza-arretari, % 22,41 telelaguntza-zerbitzuari, % 7,59 eguneko/gaueko zentroetako zainketei eta % 7 zerbitzu garrantzitsuei, besteak beste.

IMSERSOK **COVID-19ak** Mendekotasunaren Arretarako Sistemak (MAS) artatutako kolektiboan duen **eragin demografikoa** kalkulatu du, bai orokorrean, bai haren prestazio eta zerbitzuetan, egoitza-zerbitzuak barne, artatzen duen kolektiboarentzat espero den gehiegizko hilkortasuna kalkulatu, Carlos III.a Osasun Institutuak gizarte eta ekonomia arloko memoria honen I. kapituluaren biztanleria osoarentzat dituen zifrekin ikusi den bezala.

Euskadin, mendekotasuna duten 8.787 pertsona (mendekotasun-balorazioa eginda dutenak eta sistemako prestazio edo zerbitzuren baten onuradunak) hil dira 2020ko martxotik abendura bitartean, uste baino 1.958 gehiago; beraz, gehiegizko hilkortasuna % 28,2koa da (Estatuan batez beste % 45,2), eta apirilean gertatutako gaindikina (% 106,6) gainerako hilabeteetan baino askoz handiagoa da. Bigarrenik, gehiegizko hilkortasunaren % 30 gainditzen dute abenduan, 266 heriotza (% 36,8) eta irailean aurreikusitakoa baino 199 heriotza gehiago (% 32,3). Hildako 1.958 pertsona horietatik, 855 (% 43,7) egoitzetan bizi ziren (% 37,1eko gehiegizko hilkortasuna gertatzen da bertan) eta 1.104 (% 56,3) mendekotasun-sistemaren prestazioren bat edo batzuk jasotzen zituzten beren etxeetan; beraz, horietan edo ospitaleetan hil ziren (kolektibo horrek gehiegizko hilkortasuna du, % 23,8koa).

Amaitzeko, EAeko **borondatezko gizarte-aurreikuspeneko sistemaren** bilakaeraren balantze gisa, Eusko Jaurlaritzako Ekonomia eta Ogasun Sailak adierazten du 2019an EAeko BGAEek 26.760 milioi euroko ondarea zutela (azken datu erabilgarria). Zenbateko hori % 7,8 handitu da aurreko urtearekin alderatuta, eta aurtengo BPGren % 33,7 da, behin-behineko datuekin. Halaber, 1,14 milioi bazkide edo atxikimendu daude erakunde horietan (kontuen kopurua aintzat hartuta, eta ez pertsonena; izan ere, zaila da zehaztea zenbat dauden bikoiztuta edo zenbat bazkide diren ekarpenak etenda), 2018an baino % 0,2 gehiago. 2019ko abenduaren 31n, Euskadik 73 BGAE zituen; horietatik 43 enpleguko BGAEak ziren, 28 banakakoak eta 2 elkartuak.

Bazkideen erdiak baino gehiago, % 56,4, banakako BGAEetan zeuden, eta horien atzetik enpleguak (bazkideen % 43,5). Ondareari dagokionez, % 54,3 enplegu BGAEEi dagokie, eta gainerakoa banakakoei; aldiz, ordaindutako prestazio gehienak enplegu-erakundeei dagozkie (% 66,9), eta banakakoei (% 33). Azkenik, kuotak batez ere banakako BGAEEi dagozkie (guztizkoaren % 55,2), eta gainerakoa enplegukoei (% 44,7). 2019an 775,1 milioi euroko ekarpenak egin dituzte, 2018an baino % 6,6 gehiago. Bestalde, 660,6 milioi euro baino gehiago jaso dira, 2018an baino % 4 gehiago. Halaber, 2019an 142,3 milioi euro erreskatatu ziren, aurreko urtean baino 154,3 milioi euro gutxiago (% 7,8 gutxiago).

V. BIZI KALITATEA

Hezkuntza eta Kultura

Hezkuntza

EUSTATen arabera, 2019/20 ikasturtean 376.104 ikasle¹⁹ matrikulatu ziren EAEn unibertsitateaz kanpoko erregimen orokorreko irakaskuntzan, hau da, % 0,04 hazi ziren aurreko ikasturtearekin alderatuta (+155).

Matrikulazioa hezkuntza berezirik gabe eginez gero eta mailaka bereiziz gero, beheragoko mailetan (Haur Hezkuntza eta Lehen Hezkuntza) 215.280 ikasle matrikulatu ziren: 85.239 Haur Hezkuntzan (-% 2,3, aurreko aldietakoei gehituta) eta 130.041 Lehen Hezkuntzan (-% 0,8, hazkunde-joera hautsiz); Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan 86.304 (+% 1,4) eta Oinarrizko Lanbide Heziketan 4.700 (+% 2,8).

Derrigorrezko Hezkuntzaren Ondoko Hezkuntzari dagokionez, Batxilergoan 31.234 pertsona matrikulatu ziren eta erdi-mailako Lanbide Heziketan 15.102. Hala, derrigorrezko hezkuntza amaitzean, ikasleen % 67,4k Batxilergoa aukeratu zuen, eta % 32,6k, berriz, Erdi Mailako Prestakuntzan eskaintako moduluetakoko bat egitea erabaki zuen. Batxilergoan eta erdi-mailako Lanbide Heziketan matrikulazioa % 3,2 eta % 2,5 hazi da, hurrenez hurren. Bestalde, goi-mailako Lanbide Heziketan 22.016 pertsona matrikulatu ziren, aurreko ikasturtean baino % 2,6 gehiago.

Ikastetxeen titulartasunari dagokionez, Haur Hezkuntzan eta Lehen Hezkuntzan matrikulazioen erdia baino gehiago ikastetxe publikoetan gertatzen badira ere (% 52,6 eta % 51,8, hurrenez hurren), kontrakoa gertatzen da DBHn, halako moldez non handiagoa baita sare pribatuko matrikulazioa (% 53,6 eta % 46,4). DBH ondorengo irakaskuntzari dagokionez, hauxe dugu: Batxilergoan matrikulazioa sare pribatuan soilik da handiagoa (% 51,8 eta publikoan % 48,2); LHn, berriz, ikastetxe publikoetako matrikulak dira nagusi (% 62,8 erdi-mailako LHn eta % 57,1 goi-mailako LHn).

Lanbide-modalitateen edo -familien hautaketari dagokionez²⁰, Batxilergoan, 2019-20 ikasturtean, ikasleen % 54,8 Zientzietan matrikulatu zen, % 33,1 Gizarte Zientzietan, % 8,1 Humanitateetan eta % 4 Arteetan. Emakumeen parte-hartzea gizonena baino handiagoa da, batez ere Arteetan (% 73,4), Giza Zientzietan (% 67,6) eta Gizarte Zientzietan (% 55,8). Aldiz, Zientzietan matrikulatutako gizonen ehunekoa emakumeena baino handiagoa da (% 51,1 vs % 48,9).

Ikasketa profesioetan, EUSTATen arabera, ikasleen bolumen handiena bildu zuten erdi-mailako lanbide-arloak berriz ere hauek izan ziren: Fabrikazio Mekanikoa (% 15,1, +% 3,8), Osasuna (% 14,7, +% 5,9), Elektrizitatea eta Elektronika (% 8,9, +% 0,6), Administrazioa eta Kudeaketa (% 8,1, +% 5,2), Instalazioa eta Mantentze-lanak (% 7,8, + % 9,6), Garraioa eta ibilgailuen mantentze-lanak (% 7,6, +%1,2), Informatika eta Komunikazioak (% 7,3, +%6,2) eta Gizarte, Kultura eta Komunitate Zerbitzuak (% 6,9, +%4,7). Guztietan ikusi da matrikulazioak gora egin duela. Goi mailako titulazioen artean hauek nabarmendu ziren matrikulazio bolumenaren arabera: Fabrikazio Mekanikoa (% 15, +% 1,8), Administrazioa eta Kudeaketa (% 11,2, -% 0,1), Elektrizitatea eta Elektronika (% 10,8, +% 3), Informatika eta Komunikazioak (% 9,8, +% 7,2), Gizarte eta Kultura Zerbitzuak (% 9,5, +% 0,2), Osasuna (% 7,3, +% 1,6) eta Instalazio eta Mantentzea (% 7, +% 7,6). Matrikulazioak gora egin zuen guztietan, Administrazioan eta Kudeaketan izan ezik, orduan pixka bat behera egin baitzuen.

Emakumearen parte-hartzea oso handia da irudi pertsonalean, zerbitzu soziokulturaletan eta komunitatearentzat, eta ehungintzan, jantzigintzan eta larrugintzan. Emakumeen matrikulazioari dagokionez, bigarren talde garrantzitsu batean, Administrazioa eta Kudeaketa eta Osasuna familiak nabarmentzen dira. Hirugarren batean, Kimika eta

¹⁹ Alde batera utzita helduentzako hezkuntza eta araubide bereziko irakaskuntzak.

²⁰ 2015-2016 ikasturteaz geroztik eskaintzen diren Batxilergoko modalitateak Zientziak, Giza eta Gizarte Zientziak eta Arteak dira.

Elikagaien Industriak; eta, ondoren, Arte Grafikoak, Merkataritza eta Marketina, Ostalaritza eta Turismoa, eta Eraikuntza eta Obra Zibila.

Hala ere, batez beste, emakumeek gizonen baino gutxiago parte hartzen dute ikasketa profesioetan (erdi-mailan % 34,6 eta goi-mailan % 36,3; gizonen kasuan, berriz, % 65,4 eta % 63,7). Profil teknikoagoa duten lanbide-familietan emakumeen matrikulazio txikia ikusten da, eta, gainera, lan-munduratzeko hobea izan ohi dute. Hala, Elektrizitatea eta Elektronika, Fabrikazio mekanikoa, Informatika eta Komunikazioak, Instalazioa eta Mantentze-lanak, Garraioa eta Ibilgailuen Mantentze-lanak sailetan emakumeen matrikulazioa % 14,8ra iristen da, kasurik onenean.

Kopuru agregatuetan, Lanbide Heziketan gizonen ehunekoa % 63tik gorakoa den bitartean, Batxilergoan proportzioa orekatuagoa da: guztizkoaren % 54,7 emakumeak dira, eta % 45,3 gizonak.

Unibertsitate-irakaskuntzei dagokienez, 2018-19 ikasturtean 67.374 pertsona matrikulatu ziren guztira EAEko unibertsitateetan, hau da, % 0,9 gehiago aurreko urtearekin alderatuta. Ikasleen % 72 unibertsitate publikora joaten da. Bestalde, sexuaren arabera banaketak islatzen du unibertsitate sartzeko emakumeen aldeko aldea (% 53,8 emakumeak dira).

Lanbide Heziketako matrikulazioan gertatzen den bezala, unibertsitateko arlo teknikoetan (Ingeniaritza eta arkitektura) emakumeen parte-hartzea gizonena baino txikiagoa da (% 27,3 vs % 72,7).

Unibertsitateko graduazioari dagokionez, datuak % 0,4 igo dira, 12.993 pertsonatan kokatuz, eta horietatik % 56,4 emakumeak dira. Graduiko ikasketetara joz gero, ikasleen % 52,3 Gizarte Zientzien eta Zientzia Juridikoen adarreko ikasketetan graduatu ziren, eta ondoren, % 20,6 Ingeniaritza eta Arkitektura. Neurri txikiagoan Osasun Zientzietan (% 14,2), Arte eta Giza Zientzietan (% 7,7) eta Zientzietan (% 5,2). Sexuen arteko aldeak ikusten dira graduiko ikasketen adarraren hautaketan, eta emakumeek nahiago dituzte osasun-zientzien barruan sartzeko diren programak (guztizkoaren % 80,3 emakumeak dira), arteak eta giza zientziak (% 68,7), gizarte-zientziak eta zientzia juridikoak (% 62,2) eta zientziak (% 56,1), betiere irakaskuntza teknikoaren aldean (emakumeak % 29,7 baino ez).

Hezkuntza-adierazleei dagokienez²¹:

- Hezkuntzako bizitza esperantza 5 urtetik aurrera

Bost urtetik aurrerako bizi-itxaropena hezkuntzan 2017-18 ikasturtean, EAE laugarren postuan zegoen autonomia-erkidegoen sailkapenean, 19,8 urteko balioarekin. Nazioarteko konparazioan, hezkuntzan 5 eta 39 urte bitartean espero den urte-kopurua hartzen da kontuan. Eskolatzeko urte gehien espero diren herrialdeak Suedia eta Finlandia dira (21), ondoren Irlanda eta Danimarka (20) eta Herbehereak, Lituania, Letonia, Grezia eta Belgika (19). Jarraian, Espainia dago, 18 urterekin.

- Etengabeko ikaskuntzan parte hartzea

EAEan, 2019an, 25 eta 65 urte bitarteko biztanleen % 13k etengabeko prestakuntza-jardueraren batean parte hartu zuen. Nafarroarekin batera, EAEk ageri du ratio handiena autonomia-erkidegoen rankingean, eta EB27ko ratioaren gainetik dago (% 10,8). Hala ere, Euskadi Europako helburutik (% 15) 2 puntura dago, eta herrialde

²¹ Hezkuntza-adierazleen bilakaeraren laburpena egiteko, honako hauek hartu dira iturri nagusitzat:

- Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioaren datu-basea
- Hezkuntzako adierazleen Estatuko sistema 2018ko edizioa. Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioa
- EUSTATen irakaskuntzaren estatistika.
- Las cifras de la educación en España, 2019ko edizioa, Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioarena.
- Eusko Jaurlaritza

Xehetasun gehiagarako, kapitulu honetako dagokion atalera joko dugu..

nordikoetan ikusten diren parte-hartze ratioetatik urrun dago: Suedia (% 34,3), Finlandia (% 29) eta Danimarka (% 25,3).

- Hezkuntzako gastu publikoa, Administrazio motaren arabera

EB27an, 2017an, Hezkuntzako gastu publikoa BPGren % 4,64ra iritsi zen, Estatuko % 4,07tik gorako ratioa. Hauek dira ratio altuenak dituzten herrialdeak: Danimarka (% 7,33), Suedia (% 7,06), Belgika (% 6,29), Finlandia (% 6,06), Zipre (% 5,77), Frantzia (% 5,45), Austria (% 5,25) eta Herbehereak (% 5,18).

2019an, 52.853 milioi euroko gastu publikoa egin zuten Estatuko administrazio eta unibertsitate guztientzat²², BPGren % 4,25 (% 4,19 aurreko urtean).

Hezkuntza Administrazioen gastua 46.417 milioi eurokoa izan zen 2019an, hau da, BPGren % 3,73. EAEn, gastu hori 2.902,8 milioi eurokoa da (2.740 milioi 2017an), hau da, BPGren % 3,9, estatuko ratioa baino 0,32 puntu handiagoa eta 2018koa baino 7 ehunen txikiagoa.

Europako batez bestekoarekin eta erreferentziazko herrialdeekin alderatzeko, gastu guztiak hartu behar ditugu kontuan (administrazio guztienak). EAeko eta Europako batez besteko datuak (hedaduraz, herrialdeak) zuzenean konparagarriak ez badira ere, nahiko hurbilketa egokia egiteko aukera ematen digute, eta, horietan oinarrituta, esan dezakegu gure Erkidegoak gastu publiko txikiagoa duela BPGd-arekiko, gai horretan erreferentzia diren herrialdeek baino.

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak unibertsitatez kanpoko hezkuntzan egindako ahalegina autonomia-erkidegoetako hezkuntza-administrazioen batez bestekoa baino handiagoa da (% 3,2 eta % 2,8, hurrenez hurren); ez, ordea, unibertsitate-hezkuntzan egindakoa (% 0,6 eta % 0,8, hurrenez hurren).

Aldi berean, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren gastua 2.944,7 milioi eurokoa izan zen 2019an. Horrek esan nahi du % 5,2 igo dela aurreko ekitaldiarekin alderatuta. Zenbateko horrek Eusko Jaurlaritzaren guztizko gastuaren % 24,5eko partaidetza izan zuen, aurreko urtean baino txikiagoa (% 24,7). Gastu hori EAeko BPGren % 3,83 da, 2018an baino handiagoa (% 3,8).

Bestalde, 2020ko aurrekontuetan, Hezkuntzarako partida 2.823,6 milioi eurokoa da. Horrek esan nahi du % 1,1eko jaitsiera izan dela aurreko urteko aurrekontuarekin alderatuta. Eusko Jaurlaritzaren gastuen aurrekontuan duen partaidetza % 24koa da. Gastu hori EAeko BPGren % 3,93 da.

- Ikasle bakoitzeko gastu publikoa unibertsitatez kanpoko irakaskuntzan. Estatuko konparazioa

Hezkuntza eta Lanbide Heziketako Ministerioaren datuen arabera, ikasle bakoitzeko (publikoa eta itundua) unibertsitatez kanpoko hezkuntzan egindako gastu publikoa 6.720 eurora iritsi zen EAEn 2018. urtean, eta EAEn lehen postua lortu zuen berriz ere autonomia-erkidegoen sailkapenean. Gastu hori % 4,4 hazi da 2015eko datuekin alderatuta, eta Estatuan, berriz, % 8,9. Estatuko batez bestekoa 5.163 eurokoa izan zen; beraz, EAeko ikasle bakoitzeko gastua Estatukoa baino % 30,2 handiagoa izan zen.

2018. urtean, unibertsitatez kanpoko irakaskuntzan ikastetxe publikoko ikasle bakoitzeko egindako gastu publikoa 9.415 eurokoa izan zen EAEn, eta, beraz, gure erkidegoak du, berriz ere, ikasle bakoitzeko gasturik handiena. Gastu hori % 4,9 igo da 2015ekoarekin alderatuta, eta Estatuan, berriz, % 9,8. Estatuko batez bestekoa 5.968 eurokoa izan zen; beraz, EAeko ikastetxe publikoetan ikasle bakoitzeko batez besteko gastua Estatukoa baino % 57,8 handiagoa izan zen.

²² Finantza-kapitulua kenduta, horrek gorabeherak ezabatzen ditu eta nazioarteko konparazioa ahalbidetzen du.

- Ikasle bakoitzeko gastua (PPS erabiliz bihurtutako euroak) hezkuntza-erakundeetan. Nazioarteko konparazioa²³

2017an, ikasle bakoitzeko gastua 6.738 eurora iritsi zen Estatuan, hezkuntza-erakunde publiko eta pribatuetan; eta 7.330 eurora, erakunde publikoetan. Bi gastuak Italian, Frantzia, Finlandian, Alemanian, Herbehereetan, Maltan, Belgikan, Suedian eta Zipren jasotako azpitik daude, eta Austrian eta Luxenburgon erregistratutakoetatik urrun.

- Eusko Jaurlaritzaren hezkuntza-gastua ikasle bakoitzeko

Ikasle bakoitzeko hezkuntzako gastu-ratioa (ikasleena, guztira, hau da, araubide orokorrekoa²⁴ zein bereziko²⁵) berriro igo zen 2018 eta 2019 bitartean, 5.753 eurotik 6.055 eurora.

- PISA

Matematikarako gaitasunari dagokionez, Euskadiko ikasleen batez besteko puntuazioa 499 puntukoa da, Estatuko batez bestekoa baino 18 puntu handiagoa (481) eta ELGAkoa baino 10 puntu handiagoa (489). Batez besteko puntuazio horrekin eta % 95eko konfiantza-tartearrekin, honako hauek dira matematikako batez besteko puntuazioa Euskadin ez duten lurraldeak: Frantzia, Irlanda, Norvegia, Alemania, Austria, Txekiar Errepublika, Islandia, Suedia, Letonia, Zeelanda Berria, Portugal, Erresuma Batua, Aragoi, Asturias, Kantabria, Gaztela eta Leon, Katalunia, Galizia, Errioxa eta Nafarroa. Autonomia-erkidegoei dagokienez, batez besteko puntuaziorik altuenak Nafarroakoak (503) eta Gaztela eta Leongoak (502) dira; EA Erekin (499), Kantabriarekin, Galiziarekin, Aragoirekin eta Kataluniarekin batera, Estatuko batez bestekoa baino emaitza nabarmen handiagoak lortu dituzte.

Gaitasun zientifikoari dagokionez, Euskadiko ikasleen batez besteko puntuazioa 487 puntukoa da, ELGAko batez bestekoa baino 2 puntu txikiagoa (489), baina Estatukoa baino 4 puntu handiagoa (483). Hala ere, ELGArekiko aldea ez da esanguratsua. Hauek dira batez besteko puntuazioa Euskadiko ez duten lurraldeak: ELGA erdia, Hungaria, Frantzia, Danimarka, Irlanda, Norvegia, Austria, Txekiar Errepublika, Letonia, Suitza, Espainia, Lituania, Portugal, Errusiako Federazioa, Aragoi, Asturias, Balear Uharteak, Kantabria, Gaztela-Mantxa, Katalunia, Valentziako Erkidegoa, Extremadura, Errioxa, Madrilgo Erkidegoa, Murtziako Eskualdea eta Nafarroa. Autonomia-erkidegoen artean, zientzietako batez besteko errendimendu altuena Galizian (510) eta Gaztela eta Leonen (502) lortzen da. Asturiasekin batera (496), emaitza askoz altuagoak lortzen dituzte Estatu osokoek baino.

Irakurtzeko gaitasunari dagokionez, Euskadiko ikasleen batez besteko puntuazioa 475 puntukoa da, ELGAko batez bestekoa baino 12 puntu txikiagoa (487) eta Estatukoa baino 2 puntu txikiagoa (477). Estonia (523), Kanada (520) eta Finlandia (520) dira batez besteko puntuaziorik altuenak lortu dituzten herrialdeak. Autonomia-erkidegoen batez besteko errendimendurik altuena Gaztela eta Leonen (497), Asturiasen (495) eta Galizian (494) lortzen da.

- Ikasleen adinaren egokitasuna

Autonomia-erkidegoen rankingean, 2018-19 ikasturtean (aurreko urteetan bezala), Kataluniak lortu du, aztertutako adin bakoitzean, egokitasun-tasarik onena. EAE seigarren postuan dago 8 urterekin, bosgarrena 10 urterekin, hirugarrena 12 urterekin, eta bigarrena 14 eta 15 urterekin. Genero-ikuspegitik, emakumeek gizonek baino egokitasun-tasa handiagoak dituzte.

²³ Aurreko adierazlean ez bezala, erakunde publiko eta pribatuetan egindako gastu publikoa eta pribatua kontuan hartzen ditu, lanerako prestakuntza barne hartzeaz gain, eta PPS erabiliz bihurtutako eurotan kalkulatuta dago. Hezkuntza-maila guztiak hartzen dira kontuan, haur-hezkuntzako lehen zikloa izan ezik.

²⁴ Unibertsitarioa eta ez-unibertsitarioa.

²⁵ Arte plastikoak eta diseinua, hizkuntzak, musika, dantza, kirola eta diseinuko goi-mailako ikasketak.

- Hezkuntza eta prestakuntza goiz uztea

Beheranzko joera du, eta 2018-19 ikasturtean % 6,7koa izan zen, EB27ko (% 10,2) eta estatuko (% 17,3) batez bestekoaren azpitik. Horrela, EAEk Europar Batasunak 2020rako ezarritako % 10eko helburua lortu du.

- Nazioartekotzeko unibertsitate-adierazleak

2018/19 ikasturtean 3.561 nazioarteko ikasle sartu ziren EAEko unibertsitate batean, aurreko ikasturtean baino % 5 gehiago. Estatuko igoera % 3koa izan zen mugikortasun motari dagokionez, % 58,9k mugikortasun programa baten bidez egin zuen eta % 41,1ek ohiko matrikulazioa egin zuen. Estatuan, ratioak % 45,5 eta % 54,5 dira, hurrenez hurren. Euskadin, % 62,2 unibertsitate publikoan matrikulatu zen eta % 34,4 pribatuan. Jatorrizko herrialdeari dagokionez, EB-28tik eta Latinoamerika eta Karibetik etorritako ikasleak nabarmentzen dira, bai EAEn, bai Estatuan.

Irteerei dagokionez, 2018/19 ikasturtean 3.312 ikasle irten ziren EAetik mugikortasun-programa baten bidez, aurreko ikasturtean baino % 1,1 gehiago. Estatuko hazkundea % 5,5koa izan da. EAetik irten zirenetatik, % 54,1 unibertsitate publikoan matrikulatu zen eta % 45,9 pribatu batean. Sexuari dagokionez, % 56,1 emakumeak ziren eta % 43,9 gizonak.

- Shanghaiko Unibertsitate rankinga

Espainiak, 2020an, 13 unibertsitate ditu TOP 500en. Rankingan lehena Bartzelonako Unibertsitatea da, TOP 200ean kokatua mundu mailan. Jarraian, TOP 300 delakoan artean, Bartzelonako Unibertsitate Autonomia, Madrilgo Complutense, Granadako eta Valentziako daude. UPV-EHU sailkapeneko TOP400en artean dago eta estatuko sailkapenean bederatzigarren postuan dago.

Kultura

“Estatistika kulturalen urtekariaren datuen arabera. 2020 ” izenekoak, Kultura eta Kirol Ministerioak argitaratutakoak, ekipamenduak bisitatzea (museoak, erakusketak, arte-galeriak, monumentuak edo aztarnategi arkeologikoak), liburuak irakurtzea, liburutegietara joatea, antzerki-ikuskizunak, opera, zarzuela, balleta, dantza edo egungo musika... kultura-ohiturak dituzten 15 urtetik gorako pertsonen ehuneko handiagoa izaten da EAEn Estatuan baino, eta joera, aurreko urteekin alderatuta, gero eta handiagoa da. Aitzitik, jarduera artistikoak egiteari dagokionez (idaztea, margotzea, marraztea, argazkigintza, dantza/balleta/dantza, abesbatza batean abestea edo instrumentu bat jotzea), hau da, praktika aktiboetan, ratioak handiagoak dira Estatuan.

Datu iturri beraren arabera, kultur enpresen kopuruak % 0,1 egin du behera EAEn 2018 eta 2019 bitartean, eta 6.010 dira. Bestalde, enpleguak behera egin du berriro (% 1,7, 29,9tik 29,4ra). Estatuan, aldi berean, enpresen kopurua % 4 hazi da eta enplegua % 2,9. EAEko kultura-enpresetan lan egiten duten 29,4 mila pertsona horiek EAEko enplegu osoaren % 3,1 dira, Estatuko batez bestekoa (% 3,6) eta aurreko urteetako (% 3,2, % 3,6 eta % 3,9 2018, 2017 eta 2016an, hurrenez hurren) baino ratio txikiagoa. Kultur enplegu gehien sortzen duten autonomia-erkidegoen zerrendan, EAE bosgarren postuan dago, Madrilen (% 5,3), Kataluniaren (% 4,5), Balearren (% 4,3) eta Kanariaren (% 3,5) atzetik, eta Andaluziaren, Galiziaren eta Nafarroaren (% 3,1) ondoan.

Bestalde, 2018an Euskal Autonomia Erkidegoak kulturalen egindako gastua % 8,3 hazi zen 2017arekin alderatuta, Kultura eta Kirol Ministerioaren datuen arabera. Gastu hori gure erkidegoko BPGren % 0,17 da, autonomia-erkidego guztietako batez besteko ratioaren gainetik (% 0,1). EAEko biztanle bakoitzeko gastua 56,6 eurokoa da, 2017an baino 4,1 euro gehiago, eta kopuru hori Estatuko batez bestekoa (25,3 €) baino handiagoa da.

Bestalde, 2019an 567,8 milioi euro gastatu zituzten euskal etxeek kultur ondasun eta zerbitzuetan, hau da, % 3,3 gutxiago. Etxeko batez besteko gastuari dagokionez, EAE hamaikagarren postuan dago sailkapenean, 623,1 euroekin

(-% 3,9 aurreko urtearekin alderatuta), Murtzia, Madril, Nafarroa, Balear Uharteak, Valentziako Erkidegoa, Aragoi, Errioxa, Katalunia, Ceuta eta Melilla eta Kantabriaren atzetik. Pertsonako batez besteko gastuari dagokionez, EAE hamargarren postuan dago sailkapenean, 262,9 euroekin (-% 3,7 aurreko urtearekin alderatuta), Madril, Murtzia, Nafarroa, Aragoi, Errioxa, Valentzia, Balear Uharteak, Katalunia eta Asturiasen atzetik.

Gure erkidegoak pertsona bakoitzeko gastu gutxiago egiten du kultura-zerbitzuetan, ikus-entzunezko euskarri, ekipo eta osagarrietan, informazioaren tratamenduan eta telefonia mugikorrean eta Internetekin lotutako zerbitzuetan. Aitzitik, aldizkako liburu eta argitalpenen gastua handiagoa da gure erkidegoan Estatuan baino.

Amaitzeko, euskal herritarren artean euskara erabiltzeari buruzko ondorio nagusiak jasotzen dira, VI. Inkesta soziolinguistikoaren datuen arabera:

- 16 urte edo gehiagoko biztanleen % 33,9 euskaldunak ziren 2016an; 1991n % 24,1 ziren.
- Euskaldunen hazkunderik handiena gazteen artean gertatzen ari da: 2016an, 16-24 urte bitarteko biztanleen % 71,4 ziren euskaldunak; 1991n, berriz, % 25. Hala ere, gazteek biztanleria osoarekin alderatuta pisu txikia dutenez, euskaldunen kopuruak gora egiteak ez du garrantzi handiagoa biztanleria osoari buruzko emaitzetan.
- Euskal hiztunen heren bat baino gehiago euskaldun berriak ziren, eta talde horrek gora egin du 1991tik 2016ra (% 14,2tik % 36,8ra).
- Gero eta gehiago dira euskara erabiltzen dutenak. 2016an, 16 urte edo gehiagoko pertsonen % 19k erabiltzen zuten euskara gaztelaniak adina edo gehiago (5 puntuko igoera erregistratu da 1991 eta 2016 artean).
- 2016an, euskal hiztunen erdiak (% 51,9) lehen eta bigarren eremu soziolinguistikoetan bizi ziren (4 eremu definitzen dira: lehena erdaldunena da eta laugarrena euskaldunena). Ondorioz, gehienak euskal hiztuna ez den etxe batean bizi dira, eta hurbileko harreman-sarea ere ez da euskalduna.
- Euskararen erabilera sustatzearen aldeko jarrerak gora egin du EAEn. 2016an, % 65 euskara sustatzearen alde agertu ziren, 1991n baino 10 puntu gehiago. Kontrako jarrerak, aldiz, behera egin du: 1991n, % 14 euskara sustatzearen aurka agertu zen, eta 2016ko inkestan ehuneko hori % 9,3an geratu zen.

Inguru naturalaren egoera

Hauek dira osasuna babesteko mugak dituzten eta airean dauden kutsatzaileak: SO₂ (sufre dioxidoa), NO₂ (nitrogeno dioxidoa), PM₁₀ (10 mikratik beherako diametroa duten partikulak), PM_{2,5} (2,5 mikratik beherako diametroa duten partikulak), CO (karbono monoxidoa), O₃ (ozonoa), C₆H₆ (bentzenoa), Pb (beruna), As (arsenikoa), Cd (kadmioa), Ni (nikela) eta B(a)P (bentzo(a)pirenoa). Eusko Jaurlaritzak emandako informazioaren arabera, 2019an estazio guztiek muga-balioak eta xede-balioak bete zituzten, Valderejoko estazioak izan ezik, horrek ez baitzuen bete Ozonorako helburu-balioa.

Bestalde, airearen kalitatearen indizearen arabera (airearen kalitatearen berri modu argi eta errazean emateko balio duen adierazlea) 67 egun erregistratu ziren airearen kalitate txarrarekin (egun guztien % 2,29) eta bat ere ez oso kalitate txarrarekin. 67 horietatik 24 Nerbioi Beherean ikusi ziren, 16 Donostialdean, 9 Arabako Lautadan, 8 Goierrian, 7 Ibaizabal-Deba Garaian eta 3 Erriberan. Aldaketa metodologikoak direla eta, 2019ko datuak eta aurrekoak ezin dira alderatu.

Klima-aldaketa XXI. mendeko ingurumen-erronka nagusietako bat da. EBk konpromisoa hartzen du 2030erako isurketak % 40 murrizteko (1990ekoarekin alderatuta), "2030erako klimari eta energiari buruzko esparruan" eta "2050erako karbono gutxiko ekonomia batean" ezarritako plangintzarekin bat etorritz. Plangintza horretan, 2050erako BEG isurketak % 80 murrizteko jarraitu beharreko plangintza ezartzen da (1990ekoarekin alderatuta ere bai).

Eskualdeek ez dute juridikoki lotesleak diren berotegi-efektuko gasak (BEG) murrizteko helbururik, baina Euskal Autonomia Erkidegoko 2050erako Klima Aldaketaren Estrategiak borondatezko helburu hau ezartzen du: Euskadiko berotegi-efektuko gasen isurketak murriztea, gutxienez % 40 2030ean eta gutxienez % 80 2050ean, 2005. urtearekin alderatuta.

"Euskal Autonomia Erkidegoko berotegi-efektuko gasen isurien inbentarioaren" azken datuen arabera, berotegi-efektuko gasen isuriak, CO₂-baliokidean neurtuta, % 3,6 murriztu dira 2018. urtean 2017. urtearekin alderatuta (isurketa horiek sektore guztietako isurketen beherakada orokortuak baldintzatzen ditu, bizitegi- eta zerbitzu-sektoreetan izandako gorakadak izan ezik). 2005eko datuekin alderatuta²⁶, isurketak % 25,7 murriztu dira. 1990. urtearekin alderatuta (oinarri-urtea), isurketak % 8,9 murriztu dira.

Araututako sektoreen isurketek apur bat behera egin dute azken urte honetan, batez ere elektrizitatea gutxiago sortzen delako. 2005ari dagokionez, araututako sektoreen isurketak % 46 gutxitu dira (EBren 2020rako batez besteko helburua: -% 21 eta 2030erako: -% 43), eta isurketa lausoak % 11 (EBren 2020rako batez besteko helburua: % -10).

Igorpenen intentsitatea, hau da, BPG unitate bat gauzatzeko sortutako igorpenak % 36 jaitzi ziren 2005. urtearen aldean, eta % 52, 1990. urtearen aldean. EAEko igorpenen intentsitatea, beraz, 28ko EBren batez bestekoaren azpitik mantendu da, erosketa-parekotasunari dagokionez. *Per-capita igorpenak* % 28 jaitzi ziren 2005. urtetik, eta % 12 1990.etik. Hala ere, gure per capita igorpenek 28ko EBren batezbestekoaren gainetik jarraitzen dute.

Orain 2018ko isurketak aztertuko ditugu, sektoreka:

- Energia-sektorea. EAEko isurketa zuzen guztien % 34 da. Bere emisioak % 4,9 jaitzi ziren 2017ko datuekin alderatuta, batez ere sektore elektrikoan emisio gutxiago izan zirelako. 2005eko datuekin alderatuta, % 40 jaitzi ziren, eta 1990eko datuekin alderatuta, % 18,1.
- Garraioaren sektorea. Isurketen % 34 hartzen du, eta Euskadiko bigarren isuri-iturririk handiena da. Sektore honetako isurketen % 96, gutxi gorabehera, errepideko garraioarekin lotuta daude. Isurketek % 14 egin zuten behera 2017ko datuekin alderatuta. 2005eko datuekin alderatuta, % 14,5 hazi ziren, eta 1990eko datuekin alderatuta, bikoiztu egin dira.
- Industria-sektorea. EAEko isurketen % 18 da (zuzeneko isuriak), baina zeharkako isuriak kontuan hartuz gero, ehuneko hori % 31ra igoko litzateke. Isuriak % 8,2 jaitzi dira 2017arekin alderatuta. 2005. urteaz geroztik, % 37,7 jaitzi dira, eta 1990. urtearekin alderatuta, % 53.
- Egoitza- eta zerbitzu-sektorea. Batera, EAEko berotegi-efektuko gasen % 7 dira. Kontsumitzen duen elektrizitateari lotutako emisioak kontuan hartuz gero (zeharkako emisioak), ehuneko hori % 17raino igotzen da.
- Etxebizitzaren sektoreak % 3,7 murriztu ditu isurketak 2005. urteaz geroztik, baina % 44,2 igo dira 1990. urtearekin alderatuta. Zerbitzuen sektorean, berriz, isurketak % 0,3 murriztu dira 2005eko datuekin alderatuta, eta % 101,3 igo dira 1990eko datuekin alderatuta.
- Nekazaritza, abeltzaintza eta arrantzaren sektorea. EAEko isurketen % 3 da. Isurketak % 5,7 jaitzi dira 2017ko datuekin alderatuta, % 49,7 2005eko datuekin alderatuta eta % 47,7 1990eko datuekin alderatuta.

²⁶ Klima 2050 Euskal Estrategiaren eta Europako herrialdeen oinarri-urtea, 406/2009/EE isurketa lausoen ahaleginak banatzeko erabakiaren barruan..

- Hondakinen sektorea. EAEko isurketa guztien % 4 da. Isurketak % 1 jaitsi dira 2017ko datuekin alderatuta, % 36,9 2005eko datuekin alderatuta eta % 24,1 1990eko datuekin alderatuta.

Edateko urari dagokionez, EINren datuen arabera, gure erkidegoan 2018an 154,5 Hm³ ur eman zitzaizkien hiri-hornidurako sare publikoei, 2016an baino % 7,6 gutxiago, eta beheranzko joerarekin jarraitu zen. Saneamendu-sareko ihesek, hausturek eta matxurek eragindako ur galdua sare horiei emandako ur guztiaren % 12,8 izan zen, 2016an erregistratutako % 8,4aren gainetik, baina Estatuan kalkulaturako % 15,4aren azpitik.

Per capita datuei dagokionez, EAEko kontsumoa estatuko batez bestekoa baino txikiagoa izan zen berriro, 104 litro biztanleko eta biztanle bakoitzeko, eta 2016 eta 2018 artean % 7,1eko beherakada erregistratu zen, Estatuan % 2,2ko beherakada izan zen bitartean.

EAEEn, 2018an, uraren kostu unitarioa 2,05 euro/m³-koa izan zen (zatidura: ur-horniduragatik ordaindutako zenbatekoak gehi estolderiagatik, arazketagatik eta saneamendu- eta isurketa-kanongatik ordaindutako zenbatekoak, eta erregistratutako eta erabiltzaileei banatutako ur-bolumena), eta horrek berriro ere % 17,1eko igoera ekarri zuen 2016ko balioarekiko. Estatuan, batez besteko kostu unitarioa txikiagoa izan zen (1,91 euro/m³).

Hondakinak sortu eta kudeatzeari dagokionez, 2016 eta 2018 artean kudeatutako hondakin ez-arriskutsuek % 4,2 egin zuten gora.

Hiri-hondakinei dagokionez, "*Hondakinen bilketari eta tratamenduari buruzko estatistika. Hiri-hondakinak*" EINren izeneko estatistika horren datuen arabera, 2018an, hiri-hondakinak kudeatzen dituzten enpresek 1.040.595 tona hiri-hondakin bildu zituzten EAEEn, aurreko urtean baino % 12 gehiago. Bilketa motaren arabera bereizita (nahastuta edo gaika bilduta), gehienak (% 61) nahasitako hondakinak izan ziren. 2017. urtearekin alderatuta, nahasketen kopuruak % 11,1 egin du gora eta gaika bildutako kopuruak % 13,3. Estatuan, berriz, nahasketak antzeko kopuruetan mantendu dira eta gaika bildutakoak % 4,1 igo dira.

Biztanle bakoitzeko, 2018. urtean, hiri-hondakinen 479 kg bildu ziren EAEEn. Kopuru hori 2017rako kalkulaturakoa (428,8 kg/biztanle) baino handiagoa da, baina estatuko batez bestekoa (485,9 kg/biztanle) baino txikiagoa. Bereizitako hondakin motaren arabera bereizita (hondakin nagusien artean), honako hauek daude: 68 kg/papera eta kartoia (Estatuan 22,8 kg/biztanle), 28,4 kg/beira (Estatuan 17,9 kg/biztanle) eta 21,9 kg/biztanle ontzi mistoak eta bilgarriak (Estatuan 15,9 kg/biztanle).

Tratamendua aztertzeke helburuarekin, eta EINek autonomia-erkidegoka horri buruzko informaziorik ematen ez duenez, Eusko Jaurlaritzaren "EAEko Hiri Hondakinen Estatistika" erabiltzen dugu. Horren arabera, 2018an, EAEEn 544 kg/hiri-hondakin kudeatu ziren biztanle bakoitzeko. Hala, 2017 eta 2018 artean hazkundera erregistratu da, 528 kg/biztanle izatetik 544 kg/biztanle izatera igaro baita. Biztanle bakoitzeko 544 kg horietatik, 195 birziklatu egin ziren, 31 konpostari dagozkio (ongarri organikoa), 106 balorizazio energetikoa eta errausketa izan ziren; eta gainerakoak, hau da, 172 zabortegira joan ziren.

2017. urteari dagokionez, birziklatutako hondakinak 12 kg/bizt hazi ziren, ongarri organiko bihurtutako hondakinak 4 kg/bizt. Eta energetikoki balorizatutako eta erraustutako hondakinak 3 kg/biztanle gutxitu ziren. Bestalde, zabortegira eramandakoak 4 kg/bizt gehitu ziren.

Hondakin arriskutsuei dagokionez, 2017tik 2018ra bitartean, hondakin arriskutsuen kopuruak % 3,1 egin zuen gora, eta 326.169 tonakoa izan zen. Horien artean, prozesu termikoen industriako hondakinak (hondakin arriskutsuen % 42,4), metalen tratamendu- eta estaldura-hondakinak (% 13), olio erabiliak (% 10,5), metalen mekanizazio-industriako hondakinak (% 9) eta eraikuntza- eta eraipen-hondakinak (% 6,3) nabarmentzen dira berriro.

Hondakin arriskutsu guztien 2018ko tratamenduari dagokionez, % 64,7 birziklatu edo konposta egin zen (2017koaren antzeko ratioa: % 64,4), % 0,9 energetikoki balorizatu zen (aurreko urteko ratio bera), % 0,1 erraustu egin zen eta gainerako % 34,2 ezabatu egin zen (% 34,6 aurreko urtean).

Amaitzeko, EINren *ingurumen-babeseko industriaren gastuaren inkestaren azken datuek* erakusten dutenez, EAEn, 2018. urtean, gastu hori (gastu arrunta eta inbertsioa) % 15,8 hazi zen 2017. urtearekin alderatuta. Ahaleginari dagokionez (hau da, BPGren portzentaje gisa), 2018an, % 0,29an kokatu zen, aurreko urteko ratioa baino lau ehunen gehiago, hau da, Estatuko batez bestekoa baino hamarren bat gehiago (% 0,19). Hala, EAE bosgarren postuan dago 2018an gehien gastatzen duten erkidegoen zerrendan, Asturiasen (% 0,49), Nafarroaren (% 0,43), Kantabriaren (% 0,40) eta Gaztela-Mantxaren (% 0,34) atzetik, eta Aragoiren (% 0,29) parean.

Osasuna eta osasun-sistema

2019ko abenduaren 31n, Txinak etiologia ezezaguneko 27 pneumonia kasurenberri eman zuen, zazpi kasu larri barne. 2020ko urtarrilaren 7an, Txinako agintariak Coronaviridae familiako birus mota berri bat identifikatu zuten agente eragile gisa; birus hori SARS-CoV-2 gisa identifikatu da COVID-19 gaixotasuna sorraraten du. Gaur egun, COVID-19a munduko pandemia bat da, OMEk 2020ko martxoaren 11n deklaraturakoa.

EUSTATen datuen arabera, 2019. urtean Euskadin jaiotzako **bizi-itxaropena** 80,8 urtekoa zen gizonentzat eta 86,6 urtekoa emakumeentzat, Estatuko antzekoa (80,9 eta 86,2) eta EB28koa baino altuagoa (78,3 eta 83,6 urte, hurrenez hurren, 2018an); gainera, euskal emakumeen bizi-itxaropena Europako altuenen artean dago. Euskal gizonen zein emakumeen bizi-itxaropena etengabe handitu da urteetan zehar; 11,2 urtekoa da gizonen kasuan eta 9,7 urtekoa emakumeen kasuan. Bi sexuen bizi-itxaropenen arteko aldea 5,8 urtera murriztu da, 1991ko 8,7 urteko maximotik.

EUSTATen 2030era arteko bizi-itxaropenaren proiektzioen arabera, euskal biztanleria are urte gehiagoz biziko da: 83,7 urtera iritsiko da gizonen kasuan eta 88,8 urtera emakumeen kasuan. Hala ere, hainbat azterlanek adierazten duten bezala, COVID-19ak biztanlerian duen inpaktuak hilkortasuna areagotzen eta bizi-itxaropena jaisten ari da. Adibide gisa, EINK 2020ko irailaren 22an argitaratu zituen 2020-2070erako biztanleria-proiektzioen arabera, COVID-19aren ondorioz, bizi-itxaropena 0,9 urte jaitsiko litzateke gizonen kasuan eta 0,8 urte emakumeen kasuan, eta jaitsiera hori 2021ean berreskuratuko litzateke. Hala ere, olatu berri batean murgilduta, zaila dirudi bizi-itxaropenaren murrizketa zenbatestea, bai eta jaitsiera noiz hasiko litzatekeen berreskuratzen zehaztea ere.

Hilkortasunari dagokionez, 2019an 21.560 pertsona hil ziren EAEn. % 49,9 gizonezkoak ziren eta % 50,1 emakumezkoak. Heriotzen kopuru handi bat adinekoen adin-tarteetan gertatzen da. Hala, % 64,9 (14.001) 80 urtetik gorakoak dira. Zehazki, 80-89 urteko taldean 7.970 pertsona hil ziren, 90-99 urteko taldean 5.725 eta 100-109 urteko taldean 306. Heriotza-arrazoiei dagokionez, 2019an gehienak gaixotasun ez transmitigarrien ondorioz gertatzen dira, batez ere gaixotasun kardiobaskularren eta tumoreen ondorioz. Hala, EUSTATen datuen arabera, heriotzen % 29,3 tumoreek eragin dituzte, 6.309 heriotzarekin; ondoren, zirkulazio-sistemako gaixotasunak daude, % 26,1 eta 5.620 heriotzekin. Horien ondoren, arnas sistemarekin lotutako gaixotasunak, % 10,7 hain zuzen ere (2.158 heriotza).

2020an, behin-behineko datuen arabera, 24.237 dira heriotzak, eta horietatik 3.052 (guztizkoaren % 12,6) COVID-19ari dagozkio. Heriotza guztien artean, 12.186 emakumeak izan ziren eta 12.051 gizonak. 2019ko datuekin alderatuta, % 12,4ko igoera izan da EAEn. Heriotzen arrazoiei dagokionez, "Gainerako gaixotasunen" ondoriozko heriotzak igo egin dira (+% 64,3), guztien % 34,7 izan arte. Bigarrenik, tumoreek eragindako heriotzak daude (guztizkoaren % 25,7), eta hirugarrenean, zirkulazio-aparatuko gaixotasunek eragindakoak (guztizkoaren % 23,1). Gainerako gaixotasunen ondoriozko heriotzez gain, gora egin dute "kanpoko kausen" ondoriozko heriotzek (+% 4) eta digestio-sistemako gaixotasunek eragindakoak (+% 3,4); behera egin dute tumoreek (-% 1,3), zirkulazio-sistemako gaixotasunek (-% 0,2) eta arnas sistemako gaixotasunek eragindakoak (-% 28,2).

2020an izandako heriotzen artean, 39 izan ziren urtebetetik beherakoenak, 2019an baino txikiagoak, urte batetik beherako 43 haur hil baitziren. Bestalde, 80 urte edo gehiagoko 15.761 pertsona hil ziren, 2019an baino % 11,1 gehiago, eta 100 urte edo gehiagoko 332 pertsona, 2019an baino 26 gehiago.

Herrialde guztietako osasun-agintarien gomendio garrantzitsuenetako bat isolamendu/urruntze soziala izan bada ere COVID-19aren hedapena saihesteko, ekintza horrek eragin emozionala izan dezake, gure ohiturak aldatzen baititu (etxeko jarduerak, lana eta eskola), bai eta gure bizi-ohitura osasungarrietan ere, hala nola jarduera fisikoak eta aisialdikoak egitea eta naturarekin harremanetan egotea. OMEren "*The impact of COVID-19 On mental, neurological and substance use services: Results of a rapid assessment*" azterlanean jasotzen den bezala, dolua, isolamendua, gaixotasunarekiko beldurra, ospitaleratzeen galera eta etorkizunari buruzko ziurgabetasuna osasun mentaleko nahasmenduak sortzen edo larriagotzen ari dira; eta COVID-19aren pandemiak, berriz, aldatu edo geldiarazi ditu egindako inkestan parte hartu duten herrialdeen % 93ren osasun mentaleko funtsezko zerbitzuak, osasun mentaleko arretaren eskariak gora egiten duen bitartean.

Herrialde askok (% 70) Telemedikuntza edo teleterapia hartu dute aurrez aurreko arreta-zerbitzuen nahasmenduak konpontzeko, baina desberdintasun nabarmenak daude esku-hartze horiek hartzerakoan. Diru-sarrera handiko herrialdeen % 80k baino gehiagok adierazi zuten telemedikuntzara eta teleterapiara jo zutela osasun mentaleko zerbitzuen zailtasunak arintzeko, eta ehuneko hori ez da % 50era iristen diru-sarrera txikiko herrialdeen kasuan.

Azterlanaren esparruan, herrialdeen % 89k adierazi zuten osasun mentala eta laguntza psikosoziala COVID-19ri erantzuteko plan nazionalen parte zirela, baina herrialde horien % 17k baino ez dute finantzaketa gehigarri nahikoa jarduera horiek ordaintzeko. Egoera horren aurrean, gero eta gehiago eskatzen da mundu mailan osasun mentalaren detekzio eta tratamendurako programa sendoak sortzea eta zabaltzea, lehen mailako arreta orokorrean lan egiten duten medikuentzat eta jendearentzat.

Aldi berean, konfinamenduan, depresioa eta antsietatea garatzeko arrisku-faktore garrantzitsuena da, hain zuzen ere, osasungarriak ez diren **bizi-ohiturak** izatea; aitzitik, bizitza osasuntsua izatea, adibidez, elikadura zaintzea edo aktibo mantentzea, eta estresa edo naturarekin kontaktuan egoteko denbora erabiltzeko estrategiaren bat erabiltzea, gure osasun mentala hobetzeko funtsezko tresna gisa azaltzen dira.

Jarraian, Euskadiko **laguntzako baliabideen eta jardueraren** zenbait adierazle azalduko ditugu Osakidetzaren datuak erabiliz. Horien arabera, 2020an, laguntza-eskaerak behera egin du. Horrela, sareko batez besteko okupazio globala % 76,6tik % 67,8ra igo da 2019 eta 2020 bitartean. Izan ere, indizeak behera egin du zerbitzu guztietan (medikuntzan zein kirurgikoan), barne medikuntzan (% 143,6tik % 146,4ra) eta pneumologian (% 138,7tik % 153,8ra) izan ezik. Bestalde, digestio-zerbitzu medikoak eta kirurgia kardiobaskularreko zerbitzu kirurgikoak % 100 baino gehiago okupatzen zuten, % 85,7 eta % 86,8, hurrenez hurren.

Batez besteko egonaldia 5,1 egunekoa da, 2019an erregistratutako 4,9 egunen gainetik, baina 2017an jasotako 6 egunen azpitik. Digestio-zerbitzuko (6 egunetik 6,1era), hematologiako (8,6tik 9,4ra) eta pneumologiako (5,7tik 6,2ra) mediku-zerbitzuetan ikusten dira igoerak:

Itzarote-zerrendei dagokienez, kanpo-kontsultetako zerrendetan dauden pazienteen kopurua 2019an 101.836 izatetik 2020an 62.160 izatera igaro da, hau da, % 39 jaitsi da. Espezialitate guztietan murriztu dira itzarote-zerrendak, eta jaitsiera handienak dermatologian (13.036 paziente izatetik 3.633 izatera) eta alergologian (2.743 izatetik 1.138 izatera) izan dira. Zerrendan paziente gehien dituzten espezialitateak berdinak izan dira urtetik urtera, eta ia ordena berean. 2019an traumatologia (16.124), dermatologia (13.036), oftalmologia (11.828), errehabilitazioa (8.217) eta ginekologia (8.456) izan ziren. Bestalde, 2020an traumatologia (9.863), oftalmologia (7.952, -% 32,8), ginekologia (6.542, -% 22,6), ORL-otorrinologian (5.290, -% 9,8), errehabilitazioa (4.094, -% 50,2) eta dermatologia (3.633, -% 72,1) dira.

Datu horiek Osasun Sistema Nazionaleko itxarote-zerrendei buruzko Informazio Sistemak (SISLE-SNS) oinarritzko espezialitateetan (2019ko datuekin) eskaintzen dituen EAEko datuekin alderatzen baditugu, ikusten dugu osasun-txartela duten 1.000 biztanleko itxarote-zerrendetan dauden pazienteen kopurua Estatukoa baino txikiagoa dela Sistema Nazionalak aztertutako espezialitate guztietan, Ginekologian izan ezik.

Bestalde, kirurgiako itxarote-zerrendetan dauden pazienteen kopuruak ere behera egin du 2020an, 17.512 pertsona izatetik 16.827 izatera igaro baita. Batez besteko berandutze-egunak 47,9 egunetik 68,2 egunera igo dira.

Osasun pribatuko adierazleei dagokienez, EUSTATen datuen arabera, 474.462 pertsonak (biztanle guztien % 22,7) osasun-aseguru pribatu bat zuten 2019an, beraz, % 9 gehiago 2017. urtearen aldean. Horietatik, % 53,2 emakumeak izan ziren, eta % 46,8 gizonak. Gehienak 45-64 eta 25-44 adin-tarteetan daude (% 32,5 eta % 28 hurrenez hurren). Prima gisa 343,9 milioi euro bildu ziren guztira, hau da, % 4,7 gehiago 2017arekin alderatuta. Aseguratutako pertsona bakoitzeko batez besteko prima 725 eurokoa da.

Orain **osasun-sistemaren gastua** aztertuko dugu.

EUSTATen osasun-inkestaren datuen arabera, EAEko osasun-gastu arrunta, ELGaren metodologiaren arabera kalkulatua, 7.042 milioi eurokoa izan zen 2019an (+ % 4,7 2018arekin alderatuta). Gastu hori EAEko BPGren % 8,9 da. Biztanleko gastua 3.216 eurokoa izan da, 2018an baino % 4,4 gehiago.

Gastu horren gastuaren % 68,9 administrazio publikoek eta nahitaez ordaindu beharreko aseguruak finantzatzen dute, eta % 31,1, berriz, borondatez ordaintzeko osasun-aseguruak eta etxeetako ordainketa zuzenak. 2010. urteaz geroztik, borondatezko etxeei eta osasun-aseguruak dagokien zenbatekoaren hazkundera handiagoa izan da administrazio publiko eta nahitaezko aseguru guztiei dagokiena baino; ondorioz, azken horien ekarpena 2010ean % 74,3koa izatetik 2019an % 68,9koa izatera igaro da; aldiz, etxe eta osasun-aseguru boluntarioen ekarpena 2010ean % 25,7koa izatetik 2019an % 31,1koa izatera igaro da.

Nazioarteari dagokionez, Euskadi BPGren gaineko gastu arrunteko ELGaren batez bestekoaren gainera dago, % 8,9ko ratioarekin, ELGaren batez bestekoa (% 8,8) baino hamarren bat gorago, nahiz eta Estatukoa (% 9) baino apur bat txikiagoa izan.

Bestalde, biztanle bakoitzeko osasun-gastuaren adierazleak (\$) erakusten du Euskadin osasunera bideratutako gastuak ELGaren batez bestekoaren antzeko bilakaera izan duela, nahiz eta erritmo handiagoan hazi den. 2003an, Euskadiko biztanle bakoitzeko osasun-gastua 2.226 zen, ELGAko batez besteko gastuaren ia berdina, 2.221, eta Estatuaren gainera (2.015). 2003-2019 urteetan, Euskadiko biztanle bakoitzeko osasun-gastua ELGAko eta Estatuaren batez bestekoaren gainera hazi da, eta haien arteko diferentziala handitu egin da. 2019an, 4.871ko per capita gastua du, hau da, ELGaren batez bestekoaren gainera gaude, % 15ean, 4.224rekin, Estatuaren gainera (3.616) eta Finlandiaren gainera (4.578). Sailkapenaren goiko muturrean Suitza (7.732), Norvegia (6.647) eta Alemania (6.646) daude.

Eusko Jaurlaritzaren 2019ko aurrekontu-likidazioaren datuen arabera, 4.009 milioi euroko Osasun Atala da, oraindik ere, baliabideen ehunekoari dagokionez lehen postuan dagoena (gastu osoaren % 33,3), non programa nagusia Osakidetza egindako transferentziei dagokien. Baliabideen bolumen hori BPG nominalaren % 5,05 da, aurreko urteko ratioa baino pixka bat handiagoa. Termino absolutuetan, 2018 eta 2019 artean, likidatutako gastua 309 milioi eurotan handitu da (+% 8,4). Osasuneko Finantzazioa eta Kontratazioa eta Farmazia programak ia likidaturiko guztizko gastu osoa dira (% 98,2). Zehazki, Osasun Finantzaketa eta Kontratazioa % 85,4 eta Farmazia % 12,8.

Osasun, Kontsumo eta Gizarte Ongizate Ministerioaren datuen arabera, biztanle bakoitzeko²⁷ gastu publikoak gora egin du EAEn 2019 eta 2020 artean, 1.731 eurotik 1.817 eurora biztanle bakoitzeko. Gure erkidegoa biztanleko gastu handiena egiten duena da aztertutako aldi osoan (2012-2020). EAETik gertu Asturias (1.795), Nafarroa (1.722) eta Extremadura (1.667) daude.

EAEko kontu orokorretatik abiatuta egindako Osakidetzaren aurrekontu-likidazioak agerian uzten du erakundeak 2019an egindako gastua 33.372,5 milioi eurokoa dela (+% 8,4 2018. urtearekin alderatuta). Horrek BPGd nominalaren % 4,2 suposatzen du, aurreko urtean baino ehuneko bi hamarren handiagoa. Hazkunde hori esplikatzeko du ustiapen-gastuen zein inbertsioen hazkundeak.

Zehazki, likidatutako ustiapen-gastuak 3.132 milioi eurokoak dira; horietatik 2.019,4 langile-gastuei dagozkie (ustiapen-gastuen % 64,5), aurreko urteko gastuaren antzera.

Bestalde, likidatutako kapitalaren aurrekontua 240,5 milioi eurokoa da, 2018an likidatutakoa baino % 70,1 handiagoa.

Aurrekontuan jasotako zenbatekoa 2019an benetan gauzatutakotik aldentzeari dagokionez, likidatutako gastua aurrekontuan jasotakoa baino handiagoa da (262,2 milioi euro gehiago), eta ustiapen-gastuei dagokie (+21.682 milioi euro).

Etxebizitza

Lehenik eta behin, **Eusko Jaurlaritzaren Higiezinaren Eskaintzari buruzko Estatistikak** (OFIN) adierazten du 2020an etxebizitzaren eskaintza osoa (salmenta gehi alokairua) % 17,8 jaitsi dela (-% 10,5 2019an), eta urte osoan 18.279 unitatera iritsi dela. Azken urte honen ideia orokor gisa, esan behar da etxebizitza-eskaintza osoak behera egiten jarraitzen duela, salgai dauden etxebizitzaren artean beheranzko joeraren ondorioz (etxebizitza erabilia zein berria, librea zein babestua). Era berean, behera egin du alokairu librearen eskaintzak, eta bilakaera positiboa izan duen modalitate bakarra alokairu babestua da, oso pisu txikia baitu oraindik ere.

Etxebizitza motaren arabera, honako datu hauek nabarmentzen dira:

- EAEko salmentako etxebizitza libre berrien eskaintza % 9,5 izan da, eta haren batez besteko prezioa 3.611,5 €/m²-koa izan da 2020ko laugarren hiruhilekoan, 2019an baino % 5,4 gehiago. Lurralde-azterketak batez besteko baxuagoa erakusten du Araban (2.964,1 €/m²); Bizkaian eta Gipuzkoan, berriz, 3.672,6 €/m² eta 3.689 €/m² dira, hurrenez hurren.
- Salmentan eskaintutako babes ofizialeko etxebizitzaren batez besteko prezioa 2020an 1.806 €/m² da, eta ez da aldatu aurreko urtearekin alderatuta. Bere eskaintza 1.320ra igo da 2020ko laugarren hiruhilekoan, aurreko urtean baino % 6,4 gutxiago.
- Bigarren eskuko etxebizitzaren stockak % 21,3ko beherakada izan du eskaintzan, eta batez besteko prezioa 2.738,8 €/m²-koa izan da 2020an, aurreko urtean baino % 1,3 gehiago. Lurraldeka, Bizkaian % 0,6 jaitsi dira prezioak, eta Gipuzkoan eta Araban, berriz, igo dira: % 4,6 eta % 6, hurrenez hurren. Ondorioz, prezioak 2.837,9 €/m² (Gipuzkoa) eta 2.536,8 €(Araba) artekoak dira, eta Bizkaia tarteko posizioan dago, 2.746,9 €/m² batez beste.
- 1.745 etxebizitza eskaini dira alokairuan, aurreko urtean baino % 6,5 gutxiago. Segmentu libreak (eskaintzaren % 40,3) % 20,3 egin du behera, 884 unitatetik 704 unitatera, eta alokairuko etxebizitza babestuenak, berriz, % 5,9

²⁷ Datuek autonomia-erkidegoek aurrekontu bateratuetan sartu dituzten erakundeek hasierako osasun-aurrekontuak islatzen dituzte, autonomia-erkidego bakoitzaren mailan finkatuak. Beraz, kanpoan geratzen dira fundazioak, partzuergoak, enpresa publikoak eta osasunaren arloan jarduerak egiten dituzten eta gutxi gorabeherako aurrekontua duten beste edozein erakunde publiko. Biztanleriari buruzko datuak Estatistikako Institutu Nazionalak argitaratutako erroldari dagozkie.

egin du gora; beraz, alokairu babestua 2019an % 52,6koa zen, eta 2020an % 59,7koa. Bestalde, EAeko alokairuko etxebizitza babestuen batez besteko errenta 352,2 eurokoa zen 2020an, aurreko urtean baino % 3,1 handiagoa.

- Azkenik, alokairuan eskainitako etxebizitza libreen lagina hilean 1.040,7 eurokoa da 2020an, aurreko urtean baino % 0,4 gutxiago. Lurralde historikoen arabera, Gipuzkoak du preziorik handiena (hilean 1.122,6 €); ondoren, Bizkaia dago (hilean 1.022,8 €), eta, azkenik, Araba (hilean 795,3 €). Bilakaeraren analisiak gorakada izan du Bizkaian (+% 6,5) eta Bizkaian (+% 0,9), Gipuzkoan (-% 1,2) eta, bereziki, Araban (-% 13,3).

Bestalde, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak **alokairuaren merkatuaren estatistika** (AME) egiten du 2019az geroztik, EAeko alokairuaren merkatua aztertzeko. Eragiketa hori Etxebizitzaren ekainaren 18ko 3/2015 Legetik aurrera sortutako erregistroetan gordailututako fidantzetan oinarritzen da, eta, beraz, nahitaezkoa da hiri-errentamenduen kontratuak erregistratzea eta etxebizitzak alokatzeko kontratuen fidantzak gordailutzea Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailak Eusko Jaurlaritzan duen ordezkari bakoitzean.

2019ko ekainaren 30ean (bigarren hiruhilekoko datuak, eskuragarri dauden azkenak) indarrean dauden 52.024 alokairu-fidantza zenbatu ziren (2018a amaitzean baino 5.143 gehiago), hileko batez besteko errenta 667,6 eurokoa izanik (+% 2,5 2018arekin alderatuta). Datu hori nabarmen txikiagoa da Araban (586,3 euro), Bizkaian 673,9 eurora eta Gipuzkoan 690,3 eurora igo da. Batez besteko errentaren diferentziaz, gainera, handia da udalerrien dimentsioaren arabera; beraz, alokairu-kontratuen batez besteko prezioak gora egiten du udalerria handiagoa den heinean. Urteko hazkunde-tasak aztertuz gero, hiru lurraldeetan moteldu egin da batez besteko errentaren hazkundera: Araban, 2019ko bigarren hiruhilekoko errenta % 4,8 hazi da 2018ko hiruhileko berarekin alderatuta, aurreko urtean baino 4 hamarren gutxiago. Bizkaian % 3,4ra iritsi da (+% 3,1 aurreko urtean) eta Gipuzkoan % 2,8 hazi da (+% 4,3 2018an).

Eraikuntza-jarduerari dagokionez, Eusko Jaurlaritzaren Etxebizitzaren Behatokiak adierazten du EAEn hasitako etxebizitzaren kopurua, 2008an eta 2009an nabarmen jaitsi ondoren, zeinuz aldatu zela 2010-2011 biurtekoan, eta nabarmen hazi zela. 2012 eta 2015 artean, ordea, hasitako etxebizitzaren kopuruak behera egin du intentsitate desberdinekin, % 15 azken urtean. 2016tik 2019ra bitartean, hasitako etxebizitzek gora egin dute oro har, baina urtetik urtera tasa txikiagoak izan dituzte (+% 1,8 2019an). 2020an (behin-behineko datuak) 4.443 etxebizitza hasi ziren, aurreko urtean baino % 31,3 gutxiago, hasitako etxebizitza babestuen % 38,3 (1.319 unitate) eta hasitako etxebizitza libreen -% 27,8 (3.124 unitate) jaitsi baitziren.

Bestalde, 2020an 3.952 etxebizitza amaitu ziren EAEn, aurreko urtean baino % 16,9 gutxiago, etxebizitza babestu amaituen (-% 58,2) eta etxebizitza libreen (-% 0,6) beherakadaren ondorioz. Ondorioz, etxebizitza babestuek EAeko eraikuntza-jardueran duten partaidetza nabarmen murriztu da aurreko urtean; izan ere, amaitutako etxebizitzaren artean, 2019ko % 28,3tik 2020ko % 14,3ra igaro da.

Etxebizitza-eskariari dagokionez, gurasoei edo tutoreei bizi diren 18 eta 44 urte bitarteko pertsonen lehen etxebizitza eskuratzeko duten behar hori hurbiltzean, Eusko Jaurlaritzaren azken "etxebizitza Beharren eta Eskariaren Inkesta" (EBEI), 2019koa, diru-sarrerak zituzten 64.702 pertsona lehen etxebizitza eskuratzeko premian zeuden guztira, eta horrek esan nahi du % 4,2ko igoera egon dela 2017an. Kolektibo horrek behar dituen etxebizitzaren kopuruari dagokionez (txikiagoa da, etxebizitza banaka edo bikoteka har baitaiteke), 53.447 etxebizitza daude guztira, bi urte lehenago baino % 3,7 gutxiago. Bilakaera horrek adierazten du Euskadin egonkortu egin dela lehen etxebizitza eskuratzeko eskaera, 2009tik hona izandako beheranzko bilakaeraren ondoren; izan ere, urte horretan, 110.667 etxebizitza eskatu zituzten 125.514 pertsonak. Hala ere, ez da ahaztu behar 53.447 etxebizitza eskatu direla, eta eskaera egin duten familien herenak baino zertxobait gehiagok (% 36k) nahikoa diru-sarrera dituela epe labur edo ertainean eskaera horri erantzuteko (% 33,2k 2017an). Egoera hori hiru lurraldeen berdina da, baina zertxobait hobea Bizkaian, eskariaren % 40,2k nahikoa diru-sarrera baititu, eta % 34,4k Araban eta % 30,5ek Araban.

Halaber, 83.410 familiak etxebizitza aldatzeko beharra adierazi dute, etxebizitza guztien % 9,3k. Kopuru hori % 9,8 hazi da 2017ko datuekin alderatuta, orduan etxebizitza guztien % 8,6 baitziren. Datu horiek 2011n hasitako goranzko bidea sendotzea dakarte, 2013-2015 aldian behera egin ondoren. Etxebizitza aldatzeko beharra duten 83.410 familietatik, datorren urtean aldaketari aurre egin ahal izateko aurreikuspena % 28koa da (23.376), hau da, 7,7 puntu jaitsi da 2017ko datuekin alderatuta. Gainera, familien % 47,5ek bi urteko epean etxebizitza aldaketari aurre egitea aurreikusten dute (39.655 familia), eta gainerako % 62,9k ez dute lau urte baino lehen egitea espero.

Azkenik, EBEIren arabera, 2019an birgaitzeko esku-hartzea behar duten 68.423 euskal etxe daude, EAEko familia-etxebizitzaren parkearen % 7,7. Bilakaerari dagokionez, birgaitzeko beharrak behera egin du 2017arekin alderatuta, bai etxeetan (-% 10,3), bai behar horren eragin erlatiboan (-ehuneko 0,9 puntu). Epe luzeko ikuspegitik begiratuta, birgaitzeko beharra duten familien ehuneko egonkortu egin dela esan nahi du, gorabehera batzuen ondoren, 2009tik. Eskatutako birgaitzearen ezaugarriak dagokienez, familien ia erdientzat (% 49,3) birgaitze-beharrak familia-etxebizitzetako elementu pribatiboetan oinarritzen dira (bainugela, lurzorua, berokuntza-instalazioak, leihoak aldatzea). % 25,1ek etxebizitza barruan eta eraikineko eremu komunetan birgaitzea behar du, eta gainerako % 25,6a eraikineko eremu komunetan soilik egiten diren birgaitze-ekintzei dagokie.

EAEko familiek beren etxebizitzak ordaintzeko egiten duten **finantza-ahaleginari** dagokionez, Espainiako Jabetza Erregistratzaileen, Ondasun Higiezinaren eta Merkataritzako Erregistratzaileen Elkargoaren Higiezinaren Erregistroko Estatistikak adierazten du ahalegin hori, batez besteko hileko hipoteka-kuotaren eta soldata-kostuaren arabera neurtuta, % 30,14koa dela 2020ko laugarren hiruhilekoan, aurreko urtean baino 2,34 puntu handiagoa. Estatu osoari dagokionez, bere ibilbidea desberdina da, 2020. urtearen amaieran ahalegin hori batez besteko soldata-kostuaren % 31,04 baita, aurreko urteko ratio bera. Epe luzeagoaren ikuspegitik, azken hamarkadan (2010 eta 2020 artean) finantza-ahalegin hori 0,9 puntu murriztu da EAEn, eta ez da aldatu Estatu osoan.

Higiezinaren jarduerari dagokionez, Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agendaren Ministerioak (lehenengo Sustapen Ministerioak) Notario Estatistikaren bidez emandako datuen arabera, 2020an notario aurrean formalizatutako etxebizitzaren salerosketa kopurua (behin-behineko datuak) 20.482 izan zen, hau da, 2019ko datuekin alderatuta, % 13,4 jaitsi zen (aldi berean, % 14,5 erregistratu zen, 48.089 transakzio egin ziren Estatu osoan).

Bestalde, **bizi-baldintzen krisiaren ondorioetako bat** da hipotekak edo alokairu-errentak ordaindu ezin dituztelako etxebizitzak galtzen dituzten familien kopurua handitzea. Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak (BJKN) jarraipena egiten die Euskadiko lehen auzialdiko epaitegietan aurkeztutako hipoteka-exekuzioei, eta 2020an 511 exekuzio erregistratu zirela adierazten du; kopuru horrek esan nahi du % 115,6ko igoera izan dela aurreko urtearekin alderatuta, joera-aldaketa izan daitekeenean, eta Estatu osoan 20.460 hipoteka-exekuzioetatik % 2,5koa (2019arekin alderatuta, +% 17,5). Halaber, 2020an 553 etxegabetze egin ziren gure erkidegoan alokairua ez ordaintzeagatik (-% 31,4 aurreko urtearekin alderatuta), hau da, Estatu osoaren % 2,6²⁸.

Bestalde, Eusko Jaurlaritzak **“EAEko etxebizitzaren erabilerari buruzko inkesta”** egiten du, gure Erkidegoan hutsik dauden etxebizitzaren parkearen dimentsioa eta kudeatzeko posibilitateak zein diren jakiteko, informazio garrantzitsua baita hutsik dauden etxebizitzak mugiarazteko politikak sortzeko. 2019ko azken emaitzak aztertuta, Etxebizitzaren Euskal Behatokiak nabarmendu du EAEn milioi bat etxebizitza baino zertxobait gehiago zenbatu direla, eta horietatik % 91,8 okupatuta egon ohi direla (2017an, % 91). Eta hutsik dauden edo nagusiak ez diren etxebizitzaren % 8,2tik (ia 87.000 unitate) % 3,2 sasoiko etxebizitzak dira, eta gainerako % 5,1 (53.533 etxebizitza) jenderik gabeko etxebizitzaren parkeari dagokio (% 6,6 2017an). Lurraldeka, Araban, jenderik gabeko etxebizitzaren tasa hiru lurraldeetatik txikiena da 2019an. % 3,1koa da, Bizkaian % 5,5koa eta Gipuzkoan % 5,2koa. 2017. urtearekin alderatuta, beherakada

²⁸ Nolanahi ere, kontuan hartu behar da martxoaren 31ko 11/2020 Errege Lege Dekretuak, COVID-19ari aurre egiteko gizarte- eta ekonomia-arloan premiazko neurri osagarriak hartzen dituenak, 2020ko datuetan izan dezakeen eragina, datu horiek abuztuaren 9ra arte debekatzeari dagokionez.

esanguratsua gertatu da jenderik gabeko etxebizitzaren kopuruan (% 22,7koa termino absolutuetan), eta EAEko tasa orokorra 1,5 puntu jaitsi da, % 6,6tik % 5,1era.

Era berean, Etxebizitzaren Behatokiak nabarmentzen duenez, etxebizitza horietako zenbait dagoeneko merkatuan daude eta, beraz, ezin kudea daitezke etxebizitza hutsak mugiarazteko programen ondorioetarako. Halaber, beste batzuk aldi baterako daude hutsik, ezinbestean, jabeen osasunarekin lotutako arrazoiengatik edo lanagatik. Horrexegatik jartzen du arreta “kudeagarriak” deritzen etxebizitza hutsetan: 2019an 26.207 etxebizitza erabat kudeagarri zenbatu ziren, 2017an baino % 24 gutxiago eta etxebizitzaren parkearen % 2,5, eta jenderik gabeko etxebizitzaren erdia gutxi gorabehera (etxebizitzaren parke osoaren % 3,3 2017an).

Etxebizitza-politikari dagokionez, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak gauzatutako gastua, 2009an goia jo zuena (207,4 milioi euro), erdira jaitsi zen 2015ean (99,8 milioi euroraino), egoera txarraren ondorioz. 2016tik aurrera, hazkunde-bideari berrekin zaio, 2019an 224 milioi euro lortu arte (eskuragarri dagoen azken datu finkatua) (+% 46,5); beraz, 2009ko maximoa gainditu da. Zenbateko hori EAEko BPGren % 0,28 da, aurreko urtean baino 8 ehunen gehiago, gastuaren bilakaeraren eta ekonomiaren hazkundearen ondorioz.

2020an amaitutzat eman da 2018-2020 Etxebizitza Plan Zuzentzailea, 6 ardatz estrategikoren inguruan definitua (alokairuko etxebizitzaren parkea sustatzea, etxebizitza babestuen parkearen kudeaketa eraginkorrean aurrera egitea, etxebizitza babestua eskuratzeko esleipen-prozedurak eta baldintzak berrikustea eta aldatzea, eraikinen mantentzea eta birgaitzea sustatzea, etxebizitzaren berrikuntzan aurrera egitea eta lankidetzaren sareak sortzea politika sektorialak hobeto kudeatzeko eta integratzeko), eta guztira 806,5 milioi euroko gastua aurreikusten zuena. Haren ebaluazio-txostenak nabarmentzen du, lehenik eta behin, 2020an COVID-19ak eragindako pandemia izan dela nagusi, eta administrazioek artatu behar izan dutela egoera zailean zegoen eta berehalako erantzunak behar zituen biztanleria. Testuinguru horretan, Gobernuak salbuespenezko neurriak hartu ditu, hala nola babestutako alokairu publikoak ordaintzetik salbuestea edo etxebizitza libreetako alokairua ordaintzeko laguntzak. Hala ere, egoera horrek ez du eragotzi Planaren betetze-maila handia izatea:

- *Alokairuari buruzko adierazleak* kontuan hartuta, aurreikusitako helburuak lortu dira. Sailaren kasuan, errealizazioa helburura asko hurbildu da (% 97), eta VISESAk bere helburua gainditu du (% 102). Alokairu-erregimeneko sustapen berriko etxebizitzaren helburu orokorra ez da heldu lortu nahi zen mailara (% 75etik gora), ekimen pribatuak eta toki-erakundeak oso gutxi bete direlako. Bestalde, Bizigune programak ere (6.451 etxebizitza huts hartu dira alokairu babestuko merkatutarako) helburua gainditu du, eta ASAP, Biziguneren programa osagarria, helburutik urrun geratu da (% 34). Etxebizitzarako Prestazio Osagarri edo Etxebizitzarako Prestazio Ekonomiko gisa egoera ahulenean dauden etxeentzako laguntzek nabarmen gainditu dute ezarritako helburua, 33.870 jasotzaile, eta etxebizitzarako eskubide subjektiboa duten 6.137 familia helburura hurbildu dira (% 88).
- *Birgaitzeari dagokionez*, etxe askok jarduerak atzeratzea erabaki dute, eta, ondorioz, 2020ko jarduerak ez dituzte Gida Planaren helburuak bete. Bestalde, konfinamenduak asko mugatu du administrazio-kudeaketarako gaitasuna. Hala ere, aurreko bi urteetan lortutako emaitza onen ondorioz, betetze-maila handiak lortu dira Planaren helburu orokorretan. Zehazki, etxebizitzak eta eraikinak birgaitzeko partikularrei eta jabeen erkidegoei zuzendutako 1. programak 29.160 etxebizitza birgaitzen lagundu du (aurreikusitako helburuaren % 93). 4. programari dagokionez, zeinak eraikinen birgaitze eraginkorra babesten baitu, betetze-maila % 86koa izan da 2018-2020 aldian (2020an % 62an geratu da). Azkenik, irisgarritasun unibertsala sustatzeko programak ere okerrera egin du 2020an (% 61), baina % 93 gainditzea lortu du plana gauzatu den hiru urteetan.
- *Beste adierazle batzuekin lotuta*, alokairu babestuko parkea 25.823 etxebizitzara iritsi da, eta hasierako helburua (22.00 etxebizitza) nabarmen gainditu du. Horrela, alokairuko parke publikoaren kuota babestutako parkearen guztizkoaren % 34ra iristen da. Halaber, Euskoregiten erregistratutako EITen bolumenak (47.637) eta erregistratutako alokairu-kontratuen kopuruak (103.909) nabarmen gainditu dituzte Plan Zuzentzailean ezarritako

helburuak. Behatokiak egiaztatu du, azkenik, helburu sozialenak asko bete direla, hala nola etxebizitzak hirugarren sektoreko erakundeei eta beste administrazio batzuei lagatzea (% 137), edo bizitoki-alternatibarako programak abiaraztean aurrean (% 135) eta genero-indarkeriaren aurrean (% 155). Azkenik, Gaztelagun programak, gazteen emantzipazioa bultzatzera bideratuak, betetze-maila ertaina lortu du. Guztira 1.992 gazteri egin die mesede (helburuaren % 80) bi urtetan (2019 eta 2020).

2020ko gauzatze zehatzei dagokionez, Etxebizitzaren Behatokiak uste du urtean emandako laguntzek, lehenik eta behin, EAEn 7.519 etxebizitza birgaitzen lagundu dutela (2019ko datuekin alderatuta, % 32,8), 14,2 milioi euro guztira (% 27,2). Batez besteko dirulaguntza 1.889 eurokoa da etxebizitza bakoitzeko, aurreko ekitaldian baino % 8,4 gehiago. Emandako laguntza gehienak erkidegoaren elementuak birgaitzeko dira (14 milioi euro, guztizkoaren % 98,5), eta % 1,5 soilik bideratzen dira etxebizitzaren barruko lanetara.

Alokairuaren merkatua sustatzeari dagokionez, politika horren jardura oso txikia izan zen 2018an (50.000 euroko dirulaguntza bat baino ez zen eman), eta 2019an, berriz, alokairurako laguntzetara bideratu zen (3,2 milioi euro). 2020an, 4,44 milioi euro bideratu dira laguntza horietara, aurreko urtean baino % 37,7 gehiago, alokairuko 76 etxebizitza sustatzeko. Kopuru horretatik, % 68,4, 3,04 milioi, dirulaguntzetarako erabili ziren, eta gainerako % 31,6, subsidioetarako.

Bestalde, Etxebizitza Sailaren "Bizigune" programaren helburua etxebizitzaren alokairua erraztea da jabeek jasotzen duten errenta baino kopuru baxuagoan. Modu horretan, EAeko etxebizitza hutsak erabiltzen dira, babestutako alokairuan horiek eskainiz. 2020an, errentariak ordaindu duten hileko batez besteko errenta 235,7 €da; jabeek, berriz, 519,9 €jaso dituzte hilean, batez beste. Laguntza horien zenbatekoa 30,5 milioi eurokoa da, 2019an baino % 4,7 gehiago. 2020ko abenduan atzemandako eta kudeatutako 6.451 etxebizitzek % 7,4ko igoera izan dute 2019ko datuekin alderatuta, eta kopururik altuena programa martxan jarri zenetik. Bilakaera horren ondorioz, batez besteko dirulaguntza 4.732 eurokoa da etxebizitza bakoitzeko, 2019an baino % 2,5 gutxiago.

Era berean, Eusko Jaurlaritzak, partikularren artean errentamendu-erregimena sustatzeko beharra ikusita, 2012tik aurrera alokairu libreko merkaturan bitartekaritza-programa bat garatzen du, "ASAP programa" (Alokairu segurua Arrazoizko Prezioa), eta, gainera, Bizigunek, emaitzak gorabehera, kostu handia dakarkio Sailari. 2020an 276 errentamendu-kontratu formalizatu ziren. Era berean, Etxebizitzaren Behatokiak nabarmendu du 2020an programak 313 etxebizitza dituela inskribatuta, aurreko urtean baino 42 gehiago, eta, beraz, okupatutako etxebizitzaren tasa % 88,2koa da (2019an, % 82,3). Bestalde, batez besteko alokairu-errenta 506 eurokoa izan zen 2020an (+% 1,5 aurreko urtearekin alderatuta).

Azkenik, 2019an, "Gaztelagun" programa jarri zen abian, alokairua ordaintzeko zuzeneko laguntzen bidez gazteen emantzipazioa bultzatzeko. 2020an 1.800 pertsonari eman zitzaizkien laguntzak (2019an baino 1.054 gehiagori), guztira 3 milioi euro (aurreko urtean baino 2 gehiagori), eta, beraz, batez beste 1.663,92 euroko laguntza eman zitzaien onuradun bakoitzeko (2019an baino % 28,4 gehiagori).

Amaitzeko, azken txostenak, "Euskadiko etxebizitzari lotutako zerga-politika: zerga-gastuaren irismena eta eragina", Etxebizitzaren Euskal Behatokiak hiru foru-aldundien PFEZagatiko likidazioen datuetan oinarrituta egina, nabarmentzen du, lehenik eta behin, EAeko ogasunek 3.208 milioi euro ez dituztela sartu 2011tik 2018ra bitartean etxebizitzari lotutako PFEZaren kenkari fiskalengatik, edo, gutxi gorabehera, urteko 400 milioi euro inguru. Gastu fiskalaren zenbateko hori erosketari (eta etxebizitza-kontuei), alokairuari eta birgaitzeari egindako PFEZren kenkarietara lotzen da, baina intentsitate desberdinarekin: lotutako gastu handiena 2011-2018 aldian etxebizitza erosteko pizgarriengatik ordaintzeari utzi dioten 2.564,5 milioi euroekin lotuta dago (guztizkoaren % 79,9), eta % 1,5eko alokairuko gastu fiskala, berriz, kenkari guztiekin lotuta dago (% 1,5). Azkenik, birgaitzearekin lotutako gastu fiskala % 2,6 baino ez da izan, 81,9 milioi euro. Datu erabilgarriak dituen azken ekitaldiari dagokionez, etxebizitzagatiko kenkariaren zenbatekoa 2018an 409,3 milioi eurokoa izan zen, 2017an baino % 7,5 gehiago. Zenbateko hori Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak urte horretan egindako gastuaren % 267,7 da (152,9 milioi euro).

GOGOETAK

I. DEMOGRAFIA

Eragiten digun pandemiak demografiari edo beste edozein eremuri buruz 2020. urteari buruzko memoria sozioekonomiko honetan egiten dugun edozein gogoeta lausotzen du.

Horrela, bada, giza inpaktua eta gure bizitzako esparru guztietan duen inpaktua hain handia izaten ari da, ezen denbora bat igaro ondoren bakarrik izango baikara gai estatistikoki dituen ondorioak lasaitasunez ebaluatzeko, objektibotasun jakin bat ahalbidetzen duen distantzia batetik. Une honetan, esku artean darabiltzagun datuen gogortasuna aipatuko dugu, eta, beste behin ere, adineko pertsonak direla aurrekaririk gabeko egoera horren ondorioz okerrenak jasan dituztenak, inoiz ez bezalako heriotza-mailarekin.

Ildo horretan, oso interesgarria izango litzateke epidemia horren eragina aztertzea, oro har, eta haren hilkortasuna, bereziki, kaltetutako pertsonen gizarte-zaugarritasunaren arabera. Hori oso garrantzitsua izango litzateke plangintzari begira, etorkizunean gerta litezkeen antzeko gertakarien aurrean.

Eta, urteko jarraipen-zifretara itzulita, beste urte batez, migrazio-saldo positiboari esker, hazkunde naturala (jaiotzak ken heriotzak) negatiboa izan da, eta biztanleriaren bolumenari eutsi zaio, bai gure erkidegoan, bai EB osoan.

Horri dagokionez, gogorarazi nahi dugu beharrezkoa dela migrazio-erronkari aurre egitea gure gizartearentzako hazkunde- eta aurrerapen-prozesu baten parte gisa, eta immigrazioak dakarren kultura-aniztasuna integratzen eta aprobetxatzen jakin duten herrialdeak direla, gaur egun, oparoenak, *"Immigrazioaren aldeko Itun Sozialak"* nabarmentzen duen bezala. Itun hori erabat sinatzen dugu, 2019ko Memorian adierazi genuen bezala.

Ildo horretan, pandemiak eta haren ondoriozko krisiak epe ertaineko migrazio-mugimenduetan izan ditzakeen ondorioez ohartarazi nahi dugu, eta pertsonen mugikortasunean eragin horiek iraunkorrak izango diren ala ez.

Bestalde, adierazi nahi dugu IKUSPEGIren 2020ko tolerantzia-indizearen bilakaera positiboak agerian uzten duela euskal gizarteak heldutasuna duela migrazio-prozesuari dagokionez, eta horrek pozten gaituela, etorkinen ekarpenak guztion ongizaterako duen garrantzia ulertzen baitu.

Hala ere, immigrazioaren inpaktu positibo hori gorabehera, gure erkidegoak erronka demografiko handi bati aurre egiten jarraitzen du (jaiotza-tasa txikia eta biztanleriaren zahartze progresiboa), eta ezinbestekoa da demografia- eta migrazio-eredu orokor bat, politika publikoak zeharka eta modu koordinatuan bideratzea ahalbidetuko duena, gizarte- eta ekonomia-garapenerako funtsezko elementuak baitira.

II. EKONOMIA

COVID-19aren pandemiak krisi sanitario, sozial eta ekonomikoa eragin du mundu osoan, eta krisi horrek ez du aurrekaririk garai modernoetan. Urruntze sozialeko neurriek pertsonen mugikortasuna eta jarduera murriztea ekarri dute bake-garaian sortu ez diren sektore jakin batzuetan.

Mundu mailan gertatutakoaren ildotik, pandemia aurrekaririk gabeko disrupzioa izan da euskal jarduera ekonomikoa. Egungo krisia nabarmentzen da denbora laburrean jarduera ekonomikoa izan duen intentsitateagatik.

Eskaintzaren aldetik, pandemiaren inpaktuak heterogeneotasun nabarmena du; izan ere, eusteko neurriek eragin berezia izan dute interakzio pertsonalekiko eta gastu pribatuko erabakiekiko mendekotasun handiena duten sektore ekonomikoa. Beraz, arreta berezia jarri behar da bereziki kaltetutako sektore, enpresa eta langile horiei pandemiak eragindako egoera zailetik irteteko laguntza espezifiko emateko.

Pandemiaren eragin ekonomikoa askoz okerragoa izan zitekeen politika ekonomikoren erantzunik gabe. Politika-neurri ugari hedatzeari esker, krisiaren ondorio kaltegarriak arindu ahal izan dira enpresa- eta enplegu-jardueretan. Hala ere, osasun-krisiak planteatzen dituen erronken izaera aldakorra dela eta, agintari ekonomikoek beren jarduerak egokitu behar izan dituzte, eta hori egiten jarraitu beharko dute krisia behin betiko atzean utzi arte.

EAEko sektore publikoari dagokionez, Kontseilu honek nabarmentzen du, lehenik eta behin, aurre egin behar diogun krisi ekonomikoa eta sozial larriak eten egin duela 2017tik gertatzen ari zen finantza publikoen berreskuratze-bidea, bilketaren bilakaera positiboari esker, azken urte honetan behera egin baitu orain arte ikusi ez diren ratio negatiboekin.

Era berean, azpimarratu nahi dugu, krisiak dakartzen erronken aurrean, sektore publikoak eten egin behar izan duela azken ekitaldietako zorpetzea murrizteko prozesua, eta nabarmen handitu. Pandemiaren egungo testuinguruan, gure ustez, zerga- eta aurrekontu-politikak funtsezko zerbitzu publikoak hobetzean jarri behar du arreta, batez ere osasuna eta gizarte-zerbitzuak, baina baita hezkuntza eta, jakina, ikerketa ere.

Gainera, inbertsio errealak funtsezkoak dira herrialdearen garapenerako, eta aurreko krisiaren ikur negatiboa berreskuratu dute. Horregatik, aurrekontu-ahalegin handia eta jarraitua egin beharko da etorkizunean inbertsio-maila onargarriari eusteko.

Eta, ildo horretan, uste dugu "next Generation" funts europarren aukera baliatu behar dela, funtsezko zerbitzuak eta sektore publikoaren nahiz pribatuaren inbertsioa indartzeko.

Bestalde, enplegu publikoari dagokionez, Euskadiko Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordearen ustez, beste urte batez errepikatu behar da euskal administrazio publikoen bitartekotasun- eta behin-behinekotasun-maila, % 41,4koa, hain zuzen ere, eta azkar zuzendu behar da, dauden eragozpenak gainditu ondoren. Gainera, eta sortutako Europako araudiaren eta jurisprudentziaren arabera, enplegu publikoa egokitzeko prozesuak abiarazi behar dira, egoera horrekin amaitzeko.

Garraio-azpiegiturei dagokionez, hiru puntu nabarmendu nahi ditugu: lehenik eta behin, Estatuko batez bestekoarekin alderatuta, gure erkidegoan bidesari gisa erabiltzen diren edukiera handiko bideen proportzio handiagoa; bigarrenik, egun dagoen azpiegitura-eskaintza zabala eta, trenari dagokionez, euskal Y-arekin handituko dena. Horrek lurreko garraioko salgaiak eskualdatzeko aukera emango du, eta, aldi berean, garraio-sare koordinatu eta konbinatu bat egituratzeko beharra eskatuko du; eta, azkenik, baina ez garrantzi gutxiagokoa, Gasteizko aireportuan

salgaien trafiko-bolumenari eustea eragingo du, sektore ekonomiko gehienetan jarduera-murrizketak eta -jaitsierak dituen urte batean, eta horrek gure Erkidegoan dagoen masa kritikoaren ideia bat ematen du, gero eta pisu handiagoa hartzen ari den merkatu globalari dagokionez.

Energiari dagokionez, kezkatzeko moduko alderdi bat nabarmentzen dugu, zehazki, gure erkidegoaren kanpoko energia-mendekotasun handiarekin eta energia berriztagarrietan oinarritutako ekoizpen txikiarekin zerikusia duena. Ildo horretan, uste dugu beharrezkoa dela Euskadin energia mota horren ekoizpenari beste bultzada bat ematea, eta are gehiago Europako funtsek energia hori garatzeko izan dezaketen aukera kontuan hartzen bada.

Zientziari, teknologiarri eta berrikuntzari dagokionez, I+G jardueretan egindako gastua laugarren urtez jarraian kopuru absolututan hazi bada ere, ahaleginari dagokionez, Europako % 3ko helburutik urrun gaude oraindik. Gogorarazi nahi dugu helburu zehatzak ezarri direla estatu kideentzat, 2020an lortu beharreko BPGren % 0,5etik % 4ra, Espainiaren kasuan % 2ra. Eta ezin dugu ahaztu ahalegin publikoari eta pribatuari Europako helburuetara iristeko bidea geratzen zaiela: BPGren % 1 eta % 2, hurrenez hurren.

Hala ere, pandemiak izan ditzakeen ondorio positibo urrietako bat da kontzientziazio sozial handiagoa izatea zientziara eta I+G+Ba bideratutako funtsak igotzeko beharrari buruz, eta horrek ingurune egokia eratzen du horrelako jardueri lehentasun handiagoa emateko eta azkarrago aurrera egiteko.

Berriz azpimarratu nahi dugu, EAE I+G jardueretan inbertsio garrantzitsua egiten ari bada ere, dirudienez, zailtasunak dauzkala inbertsio hori emaitzetara eramateko; izan ere, aktibo intelektualek adierazleak baxu egon dira. Eta aktibo intelektualei dagokionez (patenteak eta baliagarritasun-modeloak), gure ustez areagotu behar dira jarduketak enpresek -txikiak eta ertainak batez ere- mekanismo horiek, euren inbertsioak blindatzeko eskaintzen dituzten abantailak eta neurri horiek izapidetzeko laguntzak daudela ezagut ditzaten, lizentzien salmentagatik sarrera iturri izan eta beste merkatu batzuetan sartzea ahalbidetu baitiezaiekete. Ildo horretan, bat gatz 2030 ZTBP berriaren helburu operatiboetako bat, hain zuzen ere, "Euskal I+G+b emaitzetara ahalik eta gehien bideratzea" izatearekin.

Komeni da azpimarratzea enpresetan berrikuntza oztokatzen duten faktoreak arindu behar direla, batez ere ekonomikoak eta aldaketarako errezeloak (I+Gk dakartzan arriskuak bere gain hartzeagatik), bai eta I+G arloan egindako inbertsioa emaitzetara eramatea zailtzen dutenak ere. Oztopo horiek kentzen ez badira, I+G arloan dinamismoa galtzeko benetako arriskua dago.

Hori dela eta, besteak beste, beharrezkoa da enpresa txiki eta ertainak sentibilizatzea eta orientatzea datozen aldaketa eta trantsizioen saihestezintasunari buruz. Aldaketa horien ondorioz, ezinbestekoa izango da horietara egokitzea, eta enpresek, tamaina edozein izanda ere, beren egunerokotasunean I+G eta berrikuntza txertatu beharko dituzte, etorkizuna ziurtatu nahi badute behintzat.

Laburbilduz, Espainiako eskualdeen artean I+G arloan dugun lidergoari eusten diogula eta trantsizio digitalak gure ekonomiaren lehiakortasuna eta gure gizartearen ongizatea hobetu ditzaketen aukera berrien aurrean jartzen gaituela egiaztatzea atsegin dugun arren, ezin dugu alde batera utzi gure enpresek eta, bereziki, ETEek hobekuntza-aukera zabala dutela arlo horretan (zibersegurtasuna, adimen artifiziala, robotikaren erabilera, besteak beste). Horregatik, beharrezkoa da esparru horietako politika publikoen garapenean sakontzea, funtsezkoak baitira euskal industria-sarearen lehiakortasunerako.

Hala, EAEk Estatuko batez bestekoa baino ratio handiagoak ditu 10 enplegu edo gehiagoko enpresetan, IKT espezialistak erabiltzen dituztenean, hodeian konputazio-soluzioak erosten dituztenean (cloud computing), eta 3D inprimaketa duten enpresetan. Hala ere, datu-iturri handiak aztertu zituzten enpresen ratioa (Big Data) eta Internet bidez urrutitik monitorizatu edo kontrolatu daitezkeen gailu interkonektatuak erabili zituzten enpresena (IoT) Estatuko batez bestekoaren azpitik daude, eta beharrezkoa da ahalegin publiko eta pribatuak areagotzea tresna horiek euskal enpresetan txertatzeko.

Merkataritza elektronikoari dagokionez, nabarmen hazi da eta funtsezko kanala da jarduerari eusteko, bizi izandako mugikortasuna murrizteko inguruabarren aurrean, adibidez. Gure ustez, euskal enpresek Europako izen bereko enpresek baino gutxiago aprobeztatzen dute bide horretatik erosketak eta salmentak, eta horrek esan nahi du aukerak galtzen ari direla gero eta gehiago haziko den merkataritza-tresna batean. Era berean, Gasteizko aireportuaren inguruan sortzen ari den nodo logistikotik erator daitezkeen sinergiak gehitu behar dira, bai eta gure erkidegoak Europa Barneko Garraio Sarearen Oinarrizko Sarearen Korridore Atlantikoan izan behar duen eginkizuna ere.

Bestalde, gure ustez, "Next Generation" funts europarren erabilgarritasunak aukera ematen du trantsizio teknologiko-digital, energetiko-ingurumeneko eta demografiko eta sozial hirukoitza bultzatuko duen herrialde-estrategia bat bultzatzeko, eta beharrezkoa da ahalegin berritzaile disruptiboa areagotzea gizarte-berrikuntzarekin koordinatuta. Horrela, euskal ekonomiak eta gizarteak nazioartean duten lehiakortasun-posizionamendua hobetuko da.

III. ENPLEGUA ETA LAN HARREMANAK

2021. urtearen erdialdean, gure bizimodua kolokan jarri duen pandemia baten bilakaerari buruzko ziurgabetasunez betetako aurrekaririk gabeko enplegu- eta sarrera-krisi bati aurre egin behar den bitartean, oso zaila da 2020an lan-merkatuak izan duen bilakaeraren balorazioa egitea, adierazle nagusien emaitza negatiboen egiaztapenetik harago, eta are gehiago kontuan hartzen bada ondorio horiek hedatzen jarraitzen dutela 2021. urtean.

2014-2019 aldian gora egin zuen enpleguak, eta, aldi horren amaieran, Euskadi 2008ko krisiaren aurreko okupazio-mailetara hurbildu zen. Hala eta guztiz ere, 2020an eten egin da susperraldi hori. Hala ere, enpleguak behera egin du hiler, pandemiaren hasierako beherakadaren ondoren, eta horrek lanpostuen galera handia ekarri du urteko saldoan.

Galera hori, hala ere, BPGd-arena baino askoz txikiagoa izan da, neurri handi batean enpresek ABEEEak masiboki erabiltzeagatik arindu baita, hasiera batean koiunturala zen egoera batek lan-merkatuan egiturazko eragin negatiboa izan ez zezan. Aldi baterako enplegu-erregulazioko espedienteak enpleguari eustea lehenesten ari dira kontratuak azkentzearen aurretik, aurrekaririk ez duen laguntza ekonomiko publikoari esker. Hori oso goraipagarria da, baina etorkizunak zalantza ugari sortzen ditu, bai luzapenen ikuspegitik, bai agerian jartzea kostatzen den pandemia osteko mundu honetan "etenda" dauden enplegu horien etorkizuneko bideragarritasunaren ikuspegitik.

2020an izandako enplegu-galera gizonezkoena izan da gehienbat, eta zerbitzuen sektoreko (ostalaritza) eta industriaren (manufaktura-industria) jarduera-adar oso garrantzitsuei eragiten die bereziki gure egitura ekonomikoan. Sektore horiek ezaugarri eta arazo espezifiko eta oso desberdinak dituzte, eta erakundeek lehentasuna eman beharko diete, pandemia gainditzeko dugun bitartean aldi baterako egoerak kroniko bihurtu ez daitezkeen.

Gazteek lan-merkatuan parte hartzea ere deigarria da, bilakaera bereziki negatiboa izan baita. Langabezia-tasa handiak gizarte-arazoak eta -kostuak dakartza epe labur, ertain eta luzera, eta horiek kolektibo horri ez ezik, gizarte osoari ere eragiten diote. Horregatik, aurreko memorietan azaldutakoa errepikatzen dugu, hau da, gazteentzako enplegu-politika aktibo gehiago eta hobeak arbitratzen jarraitu behar dela, haien arazo espezifikoak erantzuteko eta kalitatezko enplegua bermatzeko.

Ildo horretan, epe ertainean iritsiko diren Europako funtsek erraztu egin beharko dute COVID-19aren krisiak gehien kaltetutako kolektiboak jarduerara itzultzea, ekimen publiko estrategikoen bidez, mundu osoan ekoizpen-sistema aurreratu eta lehiakor baterako trantsizioa errazteko; izan ere, sistema horren etorkizuneko bilakaerak, gaur egun, zalantza handiak sortzen ditu.

Bestalde, gogorarazi nahi dugu enplegu-politika aktiboen helburuetako bat langabezia murriztea dela, egiturazkoa bereziki, eta iraupen luzeko langabezia, eragiten digun pandemiatik harago, urtez urte gure gizartean arazo kroniko gisa mantentzen dela, kualifikaziorik eza eragiten duten faktoreetako bat baita. Pertsona horiek oso lehentasunezko arreta behar dute, gaur egungo egoeraren arabera arazoak kaltetu beharko ez luketena, laneratzeko behar diren tresnak eskura izan ditzaten, modu egonkor eta kalitatezkoan.

Gainera, enplegu-politika aktiboek garrantzi berezia hartzen dute beren prestakuntza-eskaintza jasotzeko dauden Europako funtsten xede-eremuetara egokitzeko beharraren aurrean (digitalizazioa eta ekonomia jasagarria). Ildo horretan, gai izan behar dugu langabeei eta enplegu-eskatzaileei beharrezko tresna guztiak eskaintzeko, lan-merkatuan sartzea, mantentzea eta hobetzea errazteko, trantsizio handiek (teknologiko-digitala, soziosanitarioa eta energetiko-ingurumeneko) gero eta eragin handiagoa duten ekoizpen-ehunetan.

Azkenik, garrantzitsua da enplegu-programak arautzen dituzten mekanismoak ebaluatzea eta berrikustea, bereziki okerren funtzionatu dutenak, haien eraginkortasuna handitzeko eta enplegu-estrategia berria eta horren ondoriozko planak garatzean lortu beharreko helburuak betetzen laguntzeko neurriak diseinatzen eta ezartzen saiatzeko.

IV. BIZI-BALDINTZAK ETA GIZARTE-BABESA

Bizi-baldintzak

Lehenik eta behin, nabarmendu behar da azken urteetako ongizate-mailen hobekuntzaren ondoren, bizi-baldintzen azken adierazleen zati handi batek, 2018. eta 2019. urteetakoak, gure bizi-kalitatea okertzea ahalbidetzen duten aldaketez ohartarazten dutela, eta horrek kezkatu egin behar gaituela COVID-19aren pandemiak eragindako krisi ekonomiko eta sozialari aurre egiten diogun une honetan, oraindik ez baita islatzen aztertzen ari garen kopuruetan.

Egia da Euskadik oso posizio aldekoetan jarraitzen duela bizi-kalitatearen nazioarteko rankingetan (GGIn), Europako AROPE tasaren hainbat esparrutan bezala, baina, aurreko orrialdeetan ikusi dugun bezala, 2019an okerrera egin zuen hura osatzen duten hiru elementuetan, Europako testuinguruan joera oraindik ere etengabeko hobekuntzako zenean. Gauza bera gertatzen zen desberdintasun-adierazleekin: posizio konparatu hobea, baina bilakaera negatiboa aztertutako azken urtean. Hori guztia dela eta, jokabide horien kausak aztertu behar dira, geldiarazteko eta eboluzio positiboko bide bat berreskuratzeko, eta, are gehiago, pandemiaren ondorioz 2020an izango den narriadura gehigarria kontuan hartuta.

Bestalde, aldaketa sakona izan du azken hamarkadetan familia sistemen tipologiak EAEn, prozesu demografikoen, sozialen eta kulturalen ondorioz eta, beraz, oso kontuan hartu beharrekoak dira familia-unitate motetan gertatzen ari diren aldaketak eta aldaketa horien ondorioak. Izan ere, herri botereen lehentasunezko arreta behar dute, zeren eta, tipologia desberdinak izan arren, familiek beren nagusitasunari eusten baitiote.

Familia-politikei dagokienez, Eusko Jaurlaritzak azken urteetan garatutako ekimenen emaitzei buruzko informazioa behin eta berriz falta denez, ezin dira baloratu arlo horretan egiten diren ahalegin publikoak; beraz, gabezia hori konpontzeko eskatzen zaie arduradunei.

Eta, laneko bizi-ta bizi-ta pertsonala bateratzeko enpresetan egiten diren ekimenei dagokienez, oraindik ere berrikuntza-ahalegin handia egin behar da neurri berriak diseinatzeko eta formulatzeko, edo daudenak birkonfiguratzeko. Ildo horretan, ordutegi-malgutasuneko neurriak eta telelana funtsezkoak dira pertsonen eta zerbitzuak ematen dituzten enpresen beharrak modu eraginkorrean orekatzeko, eta inkestetan adierazi da formula horien balorazio oso positiboa egiten dutela langileek, eta horrek adierazten du zein den lanean jorratu beharreko norabidea.

Gizarte-babesa

Kapitulu honetan azaldutako datuek erakusten dute 2020an, arazoak gertatu arren, EAEko gizarte-babeseko sistemak bere estaldurari eutsi diola, Europako herrialde nagusiekin aldera daitezkeen mailetan eta Estatuko egoerarekin modu mesedegarrian.

- ✓ Diru-sarrerak Bermatzeko Sistemari dagokionez, gure ongizate-sistemaren funtsezko tresna baita, 2019ko gure Memorian jada nabarmendu genuen Eusko Jaurlaritzaren azken PGDI (2018ko datuak) sistemak funtzionatzen duela eta Euskadiko pobrezia murriztea ahalbidetzen duela baieztatzeko aukera ematen zuela, nahiz eta haren emaitzek nolabaiteko geldialdia eragin sistema horrek pobrezia atalasea atzean uzten laguntzen zien pertsonen ehunekoari dagokionez.

- ✓ Hala eta guztiz ere, pandemiak eragindako premien gorakadaren ondoren, 2020an, handitu egin dira gastua eta unitate hartzaileen kopurua. Horri esker, esan dezakegu sistema eskakizunen gorakadari erantzuten ari zaiola, araudi erregulatuak diseinatu zuen moduan.
- ✓ Prestazio horiek jasotzen dituzten titularrei dagokienez, bi gauza nabarmendu behar dira. Lehenik eta behin, azken urtean murriztu egin da, bai termino absolutuetan bai ehunekoetan, DSBE jasotzen duten pertsonen kopurua, beren soldata-errenten osagarri gisa, eta, bigarrenik, beren pentsioak osatzen dituzten pertsonen kopurua (izan ere, 64 urtetik gorako pertsonen taldea da murriztu den bakarra 2019arekin alderatuta). horri esker, arreta eskaini beharko zaien unitate hartzaileen profiletan aldaketa batzuk antzeman daitezke. Horrek ez du eragozten 2020an 40 urtetik gorako eta oinarritzko ikasketak dituen emakumearen profilari eustea, DSBE jasotzen duten titularren artean nagusi den moduan.
- ✓ Gizarte zerbitzuen euskal sistemari dagokionez, hasteko, 2019ko memorian azaldutakoa errepikatzen dugu: ez dela lortu haren lege arautzailea unibertsalizatzeko helburua, eta aurreikusitako arau-garapenaren zatirik handiena egiteke dagoela. Premiazkotzat jotzen dugu nahi den gizarte-zerbitzuen ereduari buruzko herri-hausnarketa egitea, gero eta disfuntzionalagoa baita legean proposatzen den ereduaren eta errealitatearen arteko desadostasuna, are gehiago 2020an agerian jarri diren sistemaren ahulezien aurrean, hain eragin handia izan duen pandemia baten aurrean.
- ✓ Gizarte Segurantzaren pentsioei dagokienez, defizitaren saldoa gero eta handiagoa izateak, eta sistemaren iraunkortasunak eta ekitateak kezkatzen gaituzte. Onuradunen kopuruak gora egin duenez eta ordezkapenak eragin dituen (pentsiodun berriek gehiago kobratzen dute hiltzen direnek baino), egoera hori iraultzeko formulak gaitu behar dira, eta lehenbailehen negoziatu behar dira Administrazioaren eta gizarte-eragileen artean Pentsio Sistema Publikoaren iraunkortasunerako eta nahikotasunerako mekanismo egokienei buruz Diputatuen Kongresuan berriki adostutako pentsioak erreformatzeko gomendioak.

Sistemaren iraunkortasunari, nahikotasunari eta ekitateari buruzko eztabaida honek, diru-sarreraren gaineko beharrezko jarduketari buruzko gogoeta ere jaso behar du.

Egoera horren aurrean, gure ustez, 2020ak, alderdi askotan hain gogorra izan den urteak, are nabarmenago utzi du gure herrialdeko gizarte-babesekeko sistemaren beharrezko hobekuntza, eta hobekuntza horrek berekin dakar sistemaren iraunkortasuna bermatzea eta haren prestazioak errealitate berrietara eta pandemiak dagoeneko gure gizarteak bere gain hartutako erronkei gehitu dizkien premia gero eta handiagoetara egokitzea.

V. BIZI KALITATEA

Hezkuntza eta Kultura

Kapitulu honetako eduki zehatzak baloratu aurretik, EGABek nabarmendu du beharrezkoa dela hezkuntza-sistemak COVIDen aurrean izan duen erantzuna aztertzea, gertatu diren akatsak eta ikasi ahal izan dena detektatzeko, sistema doitzeko, etorkizunean bizi garen egoeraren antzeko egoeretan erantzun egokia eta onena eman dezan.

Beste urte batez, ikusten dugu, derrigorrezko hezkuntza amaitzean, ikasle gehienek batxilergoa aukeratzen jarraitzen dutela erdi-mailako lanbide-moduluaren aurrean; horrek ez du esan nahi familien hezkuntza-aukeraketan erabakiak egokiak direnik, baina berriz ere azpimarratzen dugu hezkuntza-informazio eta -orientazio egokiaren ahaleginak areagotu behar direla irakaskuntzaren lehen urteetatik, non aukera guztiek prestigioa hartzen duten, eta ikasleek zein familiek prestakuntza-ibilbideen aukera guztiak ezagutu behar dituztela, bai batxilergoarekin lotutakoak, bai goi-mailako LHko zikloetan eta unibertsitatean sartzeko bideak direnak, bai erdi-mailako zikloetatik hasita helburu bera lor dezaketena. Beharrezkoa da erdi-mailako zikloak bistaratzeari uztea, batxilergo sartzeko behar diren mailalara iristen ez diren ikasleentzat soilik aukera gisa.

Bestalde, generoaren araberako segmentazio garrantzitsua ikusten jarraitzen dugu; hala, emakumeen partaidetza-tasa txikiagoa da arlo zientifiko-teknikoetan, eta askoz ere handiagoa pertsonen zaintzan eta osasunean. Ildo horretan, uste dugu garrantzitsua dela ikasleak eta familiak sentibilizatzen jarraitzea, genero-eten desatseginak saihestearen garrantziari buruz. Horretarako, funtsezkoa da haren kausak bilatzea eta zuzentzea, eta botere publikoak zorrotz arduratzea horretaz.

Gainera, hezkuntza-adierazleen azterketak agerian uzten du gure erkidegoa egoera onean dagoela gainerako autonomia-erkidegoekin alderatuz gero. Hala ere, nazioarteko konparazioan, Europako batez bestekoarekiko dugun posizioa egokia bada ere, adierazle askotan EAEko emaitzak batez bestekoa baino handiagoak direnez, hobetzeko marjina dago, iparraldeko herrialdeetako erregistroak, kasu batzuetan, handiagoak baitira.

Azkenik, PISAren emaitzetatik abiatuta, irakurketarekiko (15 urteko ikasleen aldetik) erakutsi den interesari dagokionez gerta daitekeen egoerak kezkatzen gaitu. Alderdi horri buruzko jarraipen zehatzagoa egin beharko litzateke, ondorio bat lortzeko eta erabaki egokiak hartzeko.

Kulturari dagokionez, alde batetik, azpimarratu nahi dugu euskal herritarrek ez dutela jarduera artistikoak egiteko joera handirik (idaztea, margotzea, marraztea, argazkigintza, dantza/balleta/dantza, koru batean abestea edo instrumentu bat jotzea), eta hori Estatuko batez bestekoa baino praktika aktiboak direla.

Bestalde, gogora ekarri behar dugu kulturak berez aberastasuna sortzen duela, eta, horregatik, kezkatuta gaude kultura-enpresen kopuruak eta horietan lan egiteak beherakada erakusten dutelako, eta hori ez da Estatuan gertatzen.

Gainera, harritzen gaitu, errenta erabilgarri handiena duen erkidegoa izan arren, EAEk hamaikagarren postua izateak etxeko batez besteko gastuari dagokionez autonomia-erkidegoen rankingean, eta, pertsonako batez besteko gastuari dagokionez, estatuko batez bestekoaren azpitik egoteak eta hamargarren postuan egoteak.

Inguru naturalaren egoera

- Atsegin handiz egiaztatu behar dugu berotegi-efektuko gasen (BEG) isurketek behera egin zutela 2018an (azken datua eskuragarri dago), eta araututako sektoreetan nahiz bestelakoetan isurketen murrizketa EBk ezarritako helburuak baino handiagoa izan zela. Hala ere, Klima Aldaketaren aurkako 2050erako Euskal Estrategiaren helburuak ikusita, berriro diogu eragile guztiek (gizartea, enpresak eta administrazioak) ahaleginak egiten jarraitu behar dutela.
- BPG unitate bat sortzeko izandako isurketek ere beheranzko joera erakusten dutela ikusten dugu, baina 28en EBko batez bestekoa baino pixka bat handiagoa dela nabarmentzen dugu.
- Deigarria da errepide bidezko garraioari, bizitegi-sektoreari eta zerbitzu-sektoreari lotutako emisioen igoera 2018an. Trantsizio hirukoitz batean gauden heinean (teknologia-digitala, energetiko-ingurumenekoa eta demografikoa eta soziala), badakigu egungo bidea inbertitzeko behar diren neurriak bultzatzen ari direla eta bultzatuko direla, eta eragile guztiek (gizarteak, enpresek eta administrazioek) ildo horretan duten inplikazioa indartzea espero dugu.

Hala, adibidez, komunikazioei dagokienez, Euskadik kokapen geografiko estrategikoa du Europan, eta errepideko garraioa gero eta jasangarriagoa denez eta errepidearen eta itsasontziaren edo trenaren arteko intermodalitatea bilatzen denez, irekitzen zaizkigun aukerak aprobetxatzeko gai izan behar dugu, eta, horretarako, beharrezkoa da kalitatezko azpiegitura logistikoa lehiakor eta intermodal bat izatea, erakunde publiko eta pribatuekin lankidetzan aritzeko.

- Badakigu ur galduaren ehunekoa handitu egin dela, eta ihesak ahalik eta gehien mugatzen dituzten inbertsioekin saihestu beharreko baliabideak xahutu egin direla.
- Era berean, nabarmendu nahi dugu 2018an gora egin duela hondakin ez-arriskutsuen, hiri-hondakinen (HH) eta hondakin arriskutsuen sorrerak.
- Azkenik, enpresek ingurumena babesteko egiten duten gastuari dagokionez, egokitzat jotzen dugu adieraztea 2017an izandako beherakadaren ondoren (joera hautsi zuten), EAEk hazkunde-tasak erakutsiko dituela berriro 2018an, bai termino absolutuetan, bai BPGren gaineko ehunekoan.

Amaitzeko, Euskadiko Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordearen ustez, beharrezkoa da BEG eta hondakinak murrizten lagunduko duten bizi-ohituretan eragile guztiak (gizartea, enpresak eta administrazioak) sentsibilizatzen jarraitzea, bai eta ekonomia zirkularrean oinarritutako garapen ekonomiko, jasangarri, adimendun eta arduratsua sustatuko duten ekintza eta politika publikoak ezartzea ere.

Osasuna eta osasun-sistema

Osasun-gastuak gora egiten jarraitzen du. 2003-2019 urteetan, Euskadiko biztanle bakoitzeko osasun-gastua ELGAko eta Estatuko batez bestekoaren gainetik hazi da, eta haien arteko diferentziala handitu egin da.

COVID-19aren agerpenaren ondorioz, osasuna are protagonistagoa da, eta agerian geratu da osasun-sistemen garrantzia, bai eta osasun-arreta ona bermatuko diguten eta balizko osasun-krisi edo pandemiei azkar eta eraginkortasunez erantzutea ahalbidetuko diguten egitura nahikoak izateko beharra ere.

COVID-19arekin bizi dugun esperientziak agerian utzi du, are gehiago, ekonomia, gizarte-harremanak eta gure bizitzako alderdi guztiak osasunaren mende daudela.

Egiaztatu dugu lotura estua dagoela osasun fisikoaren, buru-osasunaren eta bizi-ohitura osasungarrien artean. COVID-19ak eta konfinamenduak (etxekoa eta ez etxekoa) erreakzio emozional negatiboak eragin ahal izan dituzte, eta, horiek jarraituz gero, sintoma larriagoak eragin ditzakete, hala nola depresioa eta antsietatea; ondorioz, eguneroko jarduerak garatzeko ezintasuna edo, gutxienez, zailtasuna eragin dezakete. Elikadura zainduz edo aktibo mantenduz bizimodu osasungarria egitea eta estresa edo naturarekin kontaktuan egoteko denbora erabiltzeko estrategiaren bat erabiltzea funtsezkoak dira gure osasun mentala eta, ondorioz, gure osasun fisikoa hobetzeko.

Bestalde, pandemiak ahalik eta gehien tentsionatu du euskal osasun sistema, muturreko egoera baten aurrean zentzuz erantzuteko gai izan baita. Hala ere, bizi dugun egoerak erronka eta zeregin batzuk planteatzen ditu: nola erantzun den, arazo nagusiak non egon diren eta horiek zuzentzeko zer behar den ebaluatzea, etorkizunean antzeko egoera baten aurrean prest egoteko.

Gainera, nabarmendu behar dugu bi osasun-kontu zaindu behar direla, zuzeneko lotura dutenak COVIDarekin. Lehenik eta behin, biztanleriaren osasun mentala, luzatzen ari den egoera baten aurrean (neke pandemikoa); horregatik, beharrezkoa da administrazio publikoek arreta jartzea eta baliabideak eta ahaleginak ematea osasun mentaleko nahasmenduen balizko areagotzea eta larriagotzea arintzeko eta konpontzeko. Ildo horretan, gizarte-zerbitzuek jarraipen prebentiboa egin behar diote suizidioek eta autolesioek eragindako hilkortasun goiztiarrari.

Bigarrenik, arreta egokia jarri behar zaie COVID iraunkorra duten pertsoneri. Hori guztia, gaur egun herritarrak azkar eta eraginkortasunez txertatzeak duen lehentasuna ahaztu gabe.

Etorkizunari begira, osasun-ikerketak eta digitalizazioak berebiziko garrantzia izango dute osasun-sisteman. Gure ustez, ikerketa-azterlanak eta saiakuntza klinikoak garatzeak eta teknologia digitaleko, edizio genetikoko eta Big Datako aurrerapenak garatzeak osasunaren prebentzioan eta hobekuntzan aurrera egitea ahalbidetuko dute, aurrerapen teknologiko horiek diagnostiko eta tratamendu askoz pertsonalizatuagoak eskainiko baitituzte. Telemedikuntza edo teleterapia, aurrez aurreko arretaren osagarri gisa, etorkizunean protagonista izan behar da.

Ildo horretan, komenigarria da administrazioek, gizarte gisa, prozesu horiek behar bezala diseinatzea eta planifikatzea eremu desberdinetatik, haien ezarpena desberdintasun-iturri izan ez dadin eta gure osasun-sistemaren kalitatean nahi ez diren ondorioak sor ez ditzan.

Etxebizitza

Azken urtean, aurreko urteetan bezalaxe, Euskadiko etxebizitzaren merkatuak behera egiten jarraitu du eskaintzari dagokionez, eta prezioek egonkortasun erlatiboa izan dute, nahiz eta gorantz egin. Hala ere, etxebizitzaren salerosketa sei urtez jarraian hazi ondoren, higiezinaren transakzioak murriztu egin dira 2020an, eta ikusi egin beharko da ziklo-aldaketa edo COVID delakoak eragindako etenaldi baten aurrean gauden, higiezinaren jarduerari ere eragiten baitio.

Eraikuntzari dagokionez, 2018-2019 biurtekoan datu positiboak lortu ondoren, 2020an ere behera egin dute hasitako eta amaitutako etxebizitzek, eta birgaitze-lanek, neurri batean behintzat, jarduerari eutsi diote. Izan ere, pairatzen ari garen pandemiaren ondorioz ikusten den aldeko efektu bakanetako bat da etxeko obren eskaria handitu egin dela, eta horrek sektorea mantentzen laguntzen du.

Bestalde, alokairuko etxebizitzaren eskaintza murriztu egin da berriro azken urte honetan, eta haren parke babestua zertxobait handitu bada ere, eskasa da dagoen eskariarekin alderatuta. Gainera, alokairu pribatuaren errentei eutsi arren, errenta horiek handiak izaten jarraitzen dute, eta eskaintza oso txikia da; horrek zaildu egiten du errenta hori eskuratzea. Horrek kolektibo zabaletan izan dezakeen eragina kezagarria da, hala nola gazteen artean eta baliabide gutxien dituzten pertsonen artean.

Era berean, Kontseilu honen kezka adierazi nahi dugu osasun-krisiak hipoteka-exekuzioetan, kaleratzeetan eta etxegabetzeetan izan dituen ondorioengatik. Egia da 2020an 2019an baino kaleratze eta etxegabetze gutxiago kontabilizatu zirela, baina arreta berezia jarri beharko da langileei laguntzeko programak bertan behera uzteak ekar ditzakeen ondorio negatiboan eta lan-merkatuaren balizko narriaduraren aurrean, horiek prozedura-kopurua handitu baitezakete, batez ere kolektibo kalteberenei eraginez.

Testuinguru horren aurrean, EGABetik etxebizitza-politikak behar bezala garatzearen eta gauzatzearen garrantzia nabarmentzen dugu. Ildo horretan, 2018-2020 aldirako Gida Plana positibotzat jotzen dugu, eta haren balantzeak berresten du azken urteetan norabide egokian aurrera egin dela.

Diseinatzen ari den plan berriari begira, gogora ekarri behar dugu beharrezkoa dela aztertzea zer ekimen jar daitezkeen abian alokairuen prezioei eusteko, gazteen emantzipazioa eragozten baitute eta kolektibo kalteberei sarbidea zailtzen baitiete. Era berean, ahalegin handiagoa egin behar da etxebizitza eskuratzeko dauden programak ezagutarazteko, herritarrek programa horien berri gutxi dutelako.

Halaber, administrazio publikoek beharrezko neurriak ezarri beharko dituzte etxebizitza hutsen stocka aprobetxatzeko eta etxebizitza-premia arintzeko.

Era berean, eta biztanle guztiek etxebizitza duin eta egoki bat eskuratu ahal izan dezaten, etxebizitza horren funtzio soziala bermatuz, arlo horretako modalitate berriek (aldi baterako jabetza, partekatua, cohousinga) eskaintzen dituzten aukerak lantzen jarraitu behar da, politika publiko eta arau-estaldura egokiak garatuz. Gainera, biztanleriaren zahartzea kontuan hartu behar da kolektiboaren premiei erantzun egokia emango dieten bizitoki-soluzioak erraztu eta garatzeko orduan, bizitegi-eredu tradizionalarekiko alternatibak sortuz, pandemia honetan bizi izan ditugunak bezalako egoeren aurrean ahuleziak erakutsi baititu.

Azkenik, ez da ahaztu behar jasangarritasunak gero eta garrantzi handiagoa duela eraikuntza berrietan eta lehendik daudenen birgaitzean, eta hori izan behar da arreta-guneetako bat eta sustatu beharreko alderdietako bat; gainera, jarduera garatzeko eta sortzeko ahalmen handia duen eremua da. Ildo horretan, beharrezkoa da "next Generation" funts europarrek etxebizitza-politika publikoen garapenean dituzten aukerak kontuan hartzea eta aprobetxatzea, batez ere EAEko etxebizitza-parkearen energia-eraginkortasuna birgaitzeko eta hobetzeko.